

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ,
ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕΡΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΑΘΗΝΑ, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Στέλιος Περράκης, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου(Επιβλέπων)

Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Άγγελος Συρίγος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μέρκου Χριστίνα,2019

All Rights Reserved, Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της παρούσας διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Η έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον επιβλέποντα Ομότιμο καθηγητή και πρώην μόνιμο αντιπρόσωπο της Ελλάδος στο Συμβούλιο της Ευρώπης, Στέλιο Περράκη αρχικά για την πολύτιμη ευκαιρία που μου έδωσε να συνεργαστώ μαζί του, καθώς και για το γεγονός ότι συνέβαλλε τα μέγιστα με τις γνώσεις και τις παρατηρήσεις του στην επιτυχή έκβαση της εργασίας. Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά και την επίκουρη καθηγήτρια και νυν Πρόεδρο της ECRI του Συμβουλίου της Ευρώπης Ντανιέλλα-Μαρία Μαρούδα που ως μέλος της τριμελούς επιτροπής μου παρείχε πολύτιμες συμβουλές για τη διάρθρωση της εργασίας. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω και την οικογένειά μου που στάθηκε αρωγός σε όλη τη διαδικασία.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....σελ.5-6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ.7-8

Α΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ ΛΑΩΝ

Κεφάλαιο 1: Η ταυτοποίηση της ομάδας

1.1.: Η εξέλιξη της κατηγοριοποίησης των χαρακτηριστικών των αυτοχθόνων: Από την έκθεση του J.M.Cobo στην απόφαση του ΑΔΔΑΛ.....σελ9-14

1.2.: Η ταύτιση με άλλες ομάδες: Πραγματική ή μία προσπάθεια περιορισμού των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων;

1.2.1:Φυλές: Η Σύμβαση της ΔΟΕ και η συμβολή της νομολογίας.....σελ.14-17

1.2.2.:Λαοί: Η εσωτερική αυτοδιάθεση και η πρακτική των κρατών ..σελ.17-21

1.2.3: Μειονότητες: Τα διαφορετικά επίπεδα προστασίαςσελ.22-24

Κεφάλαιο 2: Το καθεστώς της προστασίας των αυτόχθονων λαών

2.1: Τα κείμενα προστασίας..... σελ.25-37

2.2:Όργανα Εποπτείας και Ελέγχου..... σελ.37-45

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ

Κεφάλαιο 1: Η εξέλιξη της αναγνώρισης της σημασίας του δικαιώματος στη γη

1.1.Μία νέα θέση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία

1.1.1.Το δικαίωμα στη συλλογική ιδιοκτησία και η εξέλιξή του: Η συνεισφορά του διαμερικανικού και αφρικανικού συστήματος.....σελ.46-51

1.1.2. Οι καταστροφικές συνέπειες της παραβίασης του δικαιώματος στη γη κατά την πρόσφατη νομολογία.....σελ.51-54

1.2.Τα δικαιώματα συμμετοχής και συναίνεσης, θεωρία και πρακτική.....σελ.55-61

Κεφάλαιο 2:Οι σύγχρονες προκλήσεις του δικαιώματος στη συλλογική ιδιοκτησία

2.1.Το παράδοξο της προστασίας και της μόλυνσης του περιβάλλοντος ως βασικοί παράγοντες παραβίασης των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων..... σελ.61-68

2.2.Η σύγκρουση της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος: οι παραβιάσεις δικαιωμάτων κι οι υποχρεώσεις κρατών και πολυεθνικών εταιρειώνσελ.68-77

ΕΠΙΛΟΓΟΣ..... σελ.78-80

ΠΗΓΕΣ.....σελ.80-99

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ.99-107

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ.....σελ.107-109

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία, στοχεύει στη μελέτη του καθεστώτος προστασίας των αυτοχθόνων, καθώς και των αναδυόμενων προκλήσεων που καλείται ν'αντιμετωπίσει. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στην ενδελεχή εξέταση της νομολογίας των περιφερειακών δικαιοδοτικών οργάνων καθώς και την πρακτική των κρατών αλλά και οργανισμών όπως η Παγκόσμια Τράπεζα. Σημειώνεται πως η έλλειψη κοινά αποδεκτού ορισμού δεν εμπόδισε τα περιφερειακά όργανα όχι μόνο ν' εξετάσουν τα δικαιώματα, αντιθέτως τ' ώθησε στην ανάπτυξη ενός συνόλου χαρακτηριστικών, συνδράμοντας παράλληλα και στη διάκριση απ' άλλες ομάδες που χρίζουν προστασίας. Το δικαίωμα στη γη αποτελεί μία ειδοποιό διαφορά τους καθώς κι η αλληλεξάρτηση με τα υπόλοιπα δικαιώματα της ομάδος. Ένα από τα ευρήματα της έρευνας ήταν η καθοριστική συμβολή των περιφερειακών διοικητικών οργάνων, στην προστασία των αυτοχθόνων, όχι μόνο μέσω της διευρυμένης ερμηνείας των δικαιωμάτων αλλά και μέσω των επανορθώσεων. Στην πορεία της έρευνας, προέκυψε επίσης πως στις σύγχρονες προκλήσεις συγκαταλέγεται και το περιβάλλον. Το αξιοσημείωτο, σ' αυτό το σημείο είναι πως τόσο η προστασία του όσο κι η μόλυνση του, αποτελούν εξίσου κινδύνους παραβίασης των δικαιωμάτων τους, εφόσον συχνά τα κράτη χρησιμοποιούν ως πρόφαση την προστασία του περιβάλλοντος για να περιορίσουν τα δικαιώματα των αυτοχθόνων. Παράλληλα η μόλυνση του περιβάλλοντος από τις δραστηριότητες εταιρειών, γεννά ενδιαφέροντα ερωτήματα τόσο για το ρόλο των τελευταίων όσο και των κρατών στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αντιφατικές απαντήσεις να δίνονται από τη θεωρία και την πρακτική. Τέλος, είναι σαφές πως η προστασία των αυτοχθόνων, αν και πολυεπίπεδη σε διεθνές επίπεδο, χρειάζεται να λάβει υπόψιν τις νέες προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή αλλά και να συμπεριλάβει και τους νέους δρώντες όπως οι εταιρείες, με τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων των ίδιων των αυτοχθόνων.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αυτόχθονες, γη, αυτοδιάθεση, ελεύθερη-πρότερη συναίνεση, ανθρώπινα δικαιώματα, συλλογική ιδιοκτησία, συλλογικά δικαιώματα, πολυεθνικές εταιρείες, λαοί, δικαίωμα στη γη.

SUMMARY

The current essay, aims at the study of the system of protection for indigenous peoples, and the rising challenges that it has to face. The analysis is mainly based on the careful study of jurisprudence of the regional bodies and state practice, but also the practice of organisms such as the World Bank. It's dully noted that the lack of a commonly agreed definition, didn't stop the regional bodies from exercising it's jurisprudence and identify a number of characteristics of indigenous peoples while in the same time separating them from other groups. The right to land and the close interdependency of the rights, are two distinct features that set apart the group. The regional bodies have contributed to the expansion of this protection, not only through their interpretation of the rights but also with the restitutions they have ordered. In the course of the study, the results showed the rising threat of these rights is the environment. It is also noteworthy that environmental protection and environmental pollution, consist equal threats to indigenous rights. Environmental protection, is often used as an instrument from states to restrict their rights, that's the case for example, with the protected areas. At the same time, environmental pollution, especially that caused by multinational corporations has created new questions about the role of corporations on the field of human rights protection. It is necessary that these threats such as the climate change, and the role of corporations need to be addressed in any new attempts for protection of indigenous people with their participation.

Key words: Indigenous, peoples, self-determination, free prior informed consent, human rights, land, collective rights, multinational companies, right to land, collective property

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία με τίτλο « Το καθεστώς προστασίας των αυτοχθόνων: διεθνείς ρυθμίσεις, εθνικές στάσεις κι η συμβολή της νομολογίας των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων» με επιβλέποντα τον Ομότιμο καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Στέλιο Περράκη, στο πλαίσιο της διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του ΠΜΣ "Διεθνές & Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Διακυβέρνηση" με ειδίκευση "Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματικές Σπουδές", θα αναλυθούν τα ζητήματα της προστασίας των αυτοχθόνων.

Αφορμή για την επιλογή της παρούσας εργασίας, στάθηκε η μελέτη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δίνοντας την κατάλληλη ώθηση για περαιτέρω διερεύνηση τόσο των συνθηκών ζωής των αυτοχθόνων σήμερα, όσο και του καθεστώτος προστασίας τους. Είναι χαρακτηριστικό του συστήματος διακρίσεων που έως σήμερα υφίστανται οι αυτόχθονες, το γεγονός πως ενώ αποτελούν το 5% του πληθυσμού της Γης, παράλληλα συνιστούν το 15% τους συνολικού πληθυσμού που ζουν σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας¹. Τα τελευταία στοιχεία και για τις αυτόχθονες γλώσσες δεν είναι ιδιαίτερος ενθαρρυντικός, με τις προβλέψεις ν' υπολογίζουν την εξαφάνιση τριών χιλιάδων από τις επτά χιλιάδες, με αποτέλεσμα το 2019 να κηρυχθεί από τα Ηνωμένα Έθνη(ΗΕ), ως η χρονιά των αυτόχθονων γλωσσών σε μία προσπάθεια ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης². Οι στόχοι των ΗΕ, είναι η προώθηση των γλωσσών αυτών, με την ενσωμάτωση καλών πρακτικών για τη διατήρησή τους, καθώς και την αντιμετώπιση των κινδύνων που ελλοχεύουν για αυτές. Το ζήτημα της γλώσσας δεν είναι μονοδιάστατο, εφόσον το πρόβλημα πηγάζει από την παραβίαση άλλων δικαιωμάτων όπως αυτό στη γη των αυτοχθόνων έχοντας ταυτόχρονα και συνέπειες στην ανάπτυξη, την ειρηνική διαβίωση και τη διαδικασία συμφιλίωσης των πληθυσμών αυτών³.

Η εξέλιξη που παρατηρείται σε αυτό το κομμάτι του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι τεράστια. Από τα πρώτα ψήγματα στο φυσικό δίκαιο και σε συγγραφείς της θεολογικής σχολής του δικαίου, όπως ο Francisco de Vittoria⁴, στα τελευταία είκοσι χρόνια που σημειώνεται ένα σταθερό και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προστασία της ομάδος έχει οδηγήσει σένα ολοκληρωμένο οικουμενικό κανονιστικό πλαίσιο. Βεβαίως πάντοτε υπάρχει δυνατότητα βελτιώσεώς του αλλά και

¹The World Bank ,Indigenous Peoples, Context
<https://www.worldbank.org/en/topic/indigenouspeoples>, τελευταία επίσκεψη: 16/2/2020.

² 2019International Year of Indigenous Languages:, <https://en.iyil2019.org/> ,τελευταία επίσκεψη:14/12/2019.

³ Supra note2.

⁴ Anaya, S. James, Divergent Discourses about International Law, Indigenous Peoples, and Rights over Lands and Natural Resources: Toward a Realist Trend, 16 Colo. J. Int'l Env'tl. L. & Pol'y 237 (2005.),σελ.30, De Indis et de Jure Belli, F.De Vittoria,1532..

δημιουργίας νέων κανόνων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η σημασία των υπάρχουσών ρυθμίσεων είναι ουσιώδης όχι μόνο για αυτή καθ'εαυτή την ομάδα αλλά γενικώς για την συνεισφορά τους στην εξέλιξη του διεθνούς δικαίου γενικώς, και ειδικώς του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όπως αναφέρει κι ο τίτλος της εργασίας, στόχος της είναι η μελέτη του καθεστώτος προστασίας των δικαιωμάτων των λαών αυτών. Στην πράξη, αυτό σημαίνει πως θα εξεταστούν λεπτομερώς τα κείμενα –οικουμενικά και περιφερειακά- που τους αφορούν καθώς και τα δικαιώματα που περιλαμβάνουν, με γνώμονα ωστόσο τη νομολογία και τις εκθέσεις οργάνων-διεθνών ή περιφερειακών-. Για την εκπλήρωση της παρουσίασης του καθεστώτος αυτού, έπρεπε αρχικώς να διερευνηθεί η έννοια της ομάδος αυτής κι η διάκριση της απ' άλλες ομάδες. Δευτερευόντως, κατά τη διάρκεια της έρευνας, προέκυψε η σημασία του δικαιώματος στη γη και τέθηκε ως στόχος η διερεύνησή του με βάση την πρόσφατη νομολογία αλλά κι ειδομένο από την πλευρά άλλων δικαιωμάτων. Ένας από τους στόχους του παρόντος πονήματος είναι κι ο εντοπισμός των σύγχρονο προκλήσεων. Με την εξέταση των απειλών, η γράφουσα κατέληξε στο συμπέρασμα πως έπρεπε να τεθεί κι ο ειδικός στόχος της διερεύνησης του ζητήματος της θέσεως των πολυεθνικών εταιρειών στο δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Συμπερασματικά, η παρούσα εργασία, φιλοδοξεί να αναδείξει την προβληματική των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, μέσω της εξέτασης των κειμένων, της νομολογίας και των εκθέσεων των οργάνων καθώς και της πρακτικής.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ ΛΑΩΝ

Το πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης έχει ως στόχο να αναδείξει το πλαίσιο της προστασίας των αυτόχθονων λαών . Προς αυτόν το σκοπό , κρίθηκε αρχικώς σκόπιμη η παρουσίαση της ομάδας αυτής , με βάση τα χαρακτηριστικά που της έχουν αποδοθεί από όργανα των Ηνωμένων Εθνών (εφεξής ΗΕ) , περιφερειακών οργανισμών αλλά και τη νομολογία περιφερειακών δικαιοδοτικών οργάνων. Επιπροσθέτως θα γίνει και μία σύντομη σύγκριση με άλλες ομάδες προστασίας του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων . Στο δεύτερο κεφάλαιο , εφόσον έχει δοθεί η περιγραφή της ομάδας , θα γίνει παρουσίαση των κειμένων καθώς και των οργάνων που ασχολούνται με την διαφύλαξη των δικαιωμάτων των αυτόχθονων λαών σε περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ταυτοποίηση της ομάδας

1.1.: Η εξέλιξη της κατηγοριοποίησης των χαρακτηριστικών των αυτοχθόνων: Από την έκθεση του J.M.Cobo στην απόφαση του ΑΔΔΑΛ

“Οι αυτόχθονες συχνά υπέφεραν από ορισμούς που τους επέβαλαν άλλοι ” ,

Έρικα-Ειρήνη Νταή⁵

Αυτή ήταν η φράση που χρησιμοποίησε , η πρώην Ειδική Εισηγήτρια για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων και πρώην Πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας για τους Αυτόχθονες Πληθυσμούς(εφεξής Ομάδα Εργασίας/ΗΕ), Έρικα-Ειρήνη Νταή, για να υποστηρίξει τη μη συμπερίληψη ορισμού στη σχετική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών(εφεξής Δ/ΗΕ/07). Είναι μία θέση που υποστηριζόταν χρόνια από την Ομάδα Εργασίας καθώς και από οργανώσεις αυτοχθόνων που συμμετείχαν στις προπαρασκευαστικές της εργασίες. Ο βασικός λόγος είναι πως ένας ορισμός δύναται να περιορίσει την ελευθερία του ατόμου στον αυτοπροσδιορισμό και συνήθως δε λαμβάνονται υπόψιν οι απόψεις των ίδιων των αυτοχθόνων . Βεβαίως προς αποφυγή της κατάχρησης του καθεστώτος προστασίας τους απ΄ άλλες ομάδες και για την εξάλειψη του κινδύνου της εφαρμογής περιοριστικών κριτηρίων όπως στο

⁵ Note by the Chairperson-Rapporteur of the Working Group on Indigenous Populations, Ms. Erica-Irene Daes, on criteria which might be applied when considering the concept of indigenous peoples, 13th session, E/CN.4/Sub.2/AC.4/1995/3/ p 4.

παρελθόν(όπως η συγγένεια και το ποσοστό αβοριγινότητας⁶), διάφορα όργανα και οργανισμοί έχουν συνθέσει, το καθένα ξεχωριστά, ένα μωσαϊκό των χαρακτηριστικών της ομάδος.

Η πρώτη απόπειρα -σε οικουμενικό επίπεδο-ορισμού έγινε από τον Ειδικό Εισηγητή J.M.Cobo ,στην έκθεσή του για την Υπο-Επιτροπή για την Πρόληψη των Διακρίσεων και την Προστασία των Μειονοτήτων των ΗΕ με τίτλο “Το Πρόβλημα της Διάκρισης των Αυτόχθονων Πληθυσμών”⁷. Ο Ειδικός Εισηγητής , σε πρώτο επίπεδο ,συνέλεξε και συνέκρινε ορισμούς προερχόμενους από τα εθνικά δίκαια, υιοθετώντας έναν ορισμό εργασίας .Τελικώς στα κεφάλαια εικοσιένα και εικοσιδύο κατέληξε σε έναν προτεινόμενο ορισμό τα βασικά σημεία του οποίου είναι⁸:

- η ιστορική συνέχεια των κοινοτήτων, λαών ή εθνών αυτών
- διάκριση από τις κοινωνίες που κυριαρχούν στα εδάφη τους
- η μή κυρίαρχη θέση στην κοινωνία
- η επιθυμία διατήρησης, ανάπτυξης και μετάδοσης στις μελλοντικές γενιές της ταυτότητας τους,σύμφωνα με το δικό τους πολιτισμό , τους κοινωνικούς θεσμούς και νομικά συστήματα

Μπορεί ο ορισμός αυτός ,να μην χαίρει κοινής αποδοχής, ωστόσο τα στοιχεία με βάση τα οποία δημιουργήθηκε, έχουν ευρεία απήχηση⁹. Αυτά είναι : ο αυτοπροσδιορισμός, και αντίστοιχα η αποδοχή από την ομάδα , η κατοχή των πατρογονικών εδαφών ή έστω μέρους αυτών, κοινή προέλευση με τους αρχικούς κατόχους των γαιών, ο πολιτισμός κι οι εκφάνσεις του, η γλώσσα , κι η διαμονή σε συγκεκριμένες περιοχές, ή τμήματα αυτών¹⁰.

Μόνο οι Συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (εφεξής ΔΟΕ), συμπεριλαμβάνουν ορισμούς για τις φυλές και τους αυτόχθονες. Συγκεκριμένα στην πρώτη Σύμβαση ,υπ’αριθμόν 107 του 1957(εφεξής Σ/ΔΟΕ/107)¹¹,η αναφορά γίνεται σε πληθυσμούς και ο ορισμός, είναι χαρακτηριστικός της νόησης των δυτικών κρατών για τις ομάδες αυτές ,παρουσιάζοντάς τες ως λιγότερο ανεπτυγμένες. ¹²Στη δεύτερη Σύμβαση της ΔΟΕ , υπ’αριθμόν 169 του 1989(εφεξής Σ/ΔΟΕ/169), υφίσταται και πάλι διάκριση αυτοχθόνων-φυλών,με το στοιχείο της κοινωνικής και οικονομικής υστέρησης αυτών των λαών¹³, να απουσιάζει. Βασικές διαφορές των κειμένων είναι: η αναφορά σε λαούς στην δεύτερη Σύμβαση , που σχετίζεται άμεσα

⁶Daes Erika Irene, An overview of the history of indigenous peoples: self-determination and the United Nation Cambridge Review of International Affairs, Volume 21, Number 1, March 2008, σελ. 9.

⁷ Η εντολή στον Εισηγητή δόθηκε το 1970 και πήρε περίπου είκοσι χρόνια για την ολοκλήρωση του έργου. Special Rapporteur Mr. Jose R. Martinez Cobo (30 July 1981-30 September 1986) Study of the Problem of Discrimination Against Indigenous Populations, New York : Commission on Human Rights , Sub-commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities Economic and Social Council United Nations, διαθέσιμη στο: <https://undocs.org/en/E/CN.4/Sub.2/1986/7/Add.4>, τελευταία επίσκεψη 24.11.2019 .

⁸ Supra note 7 Chapter XXI-XXII παρ.379

⁹ Supra note 6.

¹⁰ Supra note 7 Chapter V.

¹¹ Indigenous and Tribal Populations Convention , C No. 107 ,signed by International Labor Organization on 26 June of 1957, entry into force 2 June 1959, αρ. 1 .

¹² Supra note 11, Ar.I.

¹³ Indigenous and Tribal Peoples Convention,CNO 169 signed by International Labor Organization on 27 June of 1989 , entry into force 5 September of 1991.Αρ1

με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ,με την επιφύλαξη της μη επίκλησης άλλων δικαιωμάτων κατά το διεθνές δίκαιο¹⁴. Μία σημαντική ακόμη διαφορά είναι η προσθήκη του κριτηρίου του αυτοπροσδιορισμού, σε μία προσπάθεια να υπάρξει συγκερασμός του κρατικού στοιχείου με την ατομική και συλλογική βούληση των αυτοχθόνων ¹⁵. Τα βασικά στοιχεία που πρέπει να συγκρατήσει κανείς κοιτώντας τους δύο ορισμούς είναι η διάκριση από τις φυλές ¹⁶, η ύπαρξη των λαών αυτών σε μία συγκεκριμένη περιοχή , προηγηθείσα της αποικιοποίησής ή κατάκτησής της, καθώς και η ανάπτυξη ενός ξεχωριστού κοινωνικοοικονομικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Το στοιχείο-της χρονικής προτεραιότητας των λαών αυτών- είναι ένα στοιχείο που είναι συνυφασμένο με την ταυτότητα του αβοριγίνα, ως τέτοιου.

Είναι ενδιαφέρον πως και η Παγκόσμια Τράπεζα (εφεξής ΠΤ) , στην Επιχειρησιακή Οδηγία 4.20 του 1991(εφεξής ΠΤ/ΕΟ/91)¹⁷ , στο Επιχειρησιακό Εγχειρίδιο 4.10 του 2005,που αναθεωρήθηκε το 2013(εφεξής ΠΤ/ΕΕ/13)¹⁸ και στο Περιβαλλοντικό και Κοινωνικό Πλαίσιο του 2017(εφεξής ΠΤ/ΠΚΠ/17)¹⁹ , αναφερόμενο στους αυτόχθονες έχει και αυτή με τη σειρά της δώσει τη δική της περιγραφή της ομάδας αυτής. Η ΠΤ και στα τρία κείμενα , αποδεχόμενη την έλλειψη ενιαίου ορισμού λαμβάνει υπόψιν της όλες τις διαφορετικές εθνικές ονομασίες(π.χ. αβοριγίνες , μειονότητες ,γηγενείς, κλπ)²⁰ και ταυτόχρονα καταγράφει μία σειρά κοινών χαρακτηριστικών, ώστε να ταυτοποιηθεί η ομάδα . Τα κριτήρια²¹ αυτά είναι:

1. μία συλλογική –όπως προσέθεσε το ΠΤ/ΕΕ/13- στενή σύνδεση με την πατρογονική γη και τους φυσικούς πόρους
2. ο αυτοπροσδιορισμός των μελών
3. μία ξεχωριστή γλώσσα ή διάλεκτος , συχνά διαφορετική από την επίσημη γλώσσα ή γλώσσες ²²(ΠΤ/ΠΚΠ/17)
4. ύπαρξη εθιμικών πολιτικών θεσμών(ΠΤ/ΕΟ/91) ή εθιμικών κοινωνικών, πολιτιστικών ,οικονομικών θεσμών(η προσθήκη έγινε με την αντικατάσταση της ΠΤ/ΕΟ/91 από το ΠΤ/ΕΕ/13)

Το κριτήριο που εμφανιζόταν στην Οδηγία 4.20 , για την εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής , εκλείπει από τα μετέπειτα κείμενα .Στο Πλαίσιο

¹⁴ Supra note 13 *Ar.1(3) 3.*

Το ζήτημα αυτό των λαών και πληθυσμών θα αναλυθεί περαιτέρω στην υποενότητα Φυλές και Λαοί.

¹⁵ Supra Note 13 *Ar.1(2) 2.*

¹⁶ Θα γίνει εκτενής αναφορά σε αυτή στην υποενότητα Φυλές και Λαοί.

¹⁷ World Bank , Operational Directive 4.20 Indigenous People , adopted September 1991, Washington DC.

¹⁸ World Bank , Operational Manual 4.10 Indigenous People , adopted 5 July 2005, revised April 2013, Washington DC.Το εν λόγω εγχειρίδιο αντικατέστησε την Οδηγία 4.20.

¹⁹ World Bank, Environmental and Social Framework, adopted July 2017, Washington DC.Το Πλαίσιο αυτό αντικατέστησε το Εγχειρίδιο 4.10, με το standard 7.

²⁰ Supra note 17, (3) 3., Supra note 18, 3., Supra note 19 6.

²¹ Supra note 17(5), Supra note 18(4), Supra note 19(8)σελ.77.

²² Είναι ενδιαφέρον πως η Οδηγία 4.20 , ανέφερε μία ξεχωριστή από την επικρατούσα αυτόχθονη γλώσσα , το Εγχειρίδιο μία αυτόχθονη γλώσσα συχνά διαφορετική από την κυρίαρχη στη χώρα ή την περιοχή , ενώ το Πλαίσιο προσθέτει και τη διάλεκτο ενώ αντί για κυρίαρχη γλώσσα αναφέρετε σε επίσημη , διευρύνοντας αισθητά το κριτήριο, εφόσον υπάρχει η πιθανότητα η γλώσσα (αυτοχθόνων) να είναι κυρίαρχη στην περιοχή ή ακόμη και στη χώρα αλλά όχι επίσημη.

συμπεριλαμβάνονται κι οι νομαδικές φυλές, με ειδική μνεία σ'αυτές της Υποσαχάριας Αφρικής²³.

Στο αφρικάνικο μηχανισμό προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου τρία όργανα εκλήθησαν, να συμβάλλουν στη διευκρίνιση της έννοιας του αυτόχθονα. Σύσσωμα τ' αφρικανικά κράτη ,πριν την υιοθέτηση της Δ/ΗΕ/07, ζήτησαν από την Αφρικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών(εφεξής ΑΕΔΑΛ) να αποφανθεί και σχετικά με τη χρήση του όρου . Ο προβληματισμός προερχόταν απ'το γεγονός ότι ο όρος αυτόχθονος συνδέεται με την πρότερη διαβίωση που επικαλούνταν τα ίδια τα αφρικανικά κράτη.²⁴ Προηγουμένως με πρωτοβουλία της Ναμίμπια είχαν εκδώσει ένα σχετικό aide-memoire. Σύμφωνα με το τελευταίο η έλλειψη ορισμού δύναται να οδηγήσει σε εντάσεις ,προκαλώντας γενική αποσταθεροποίηση στην ήπειρο²⁵. Η ΑΕΔΑΛ, από την άλλη έκρινε πως δεν είναι απαραίτητη η δημιουργία ορισμού, αντίθετα υποστήριξε την καταγραφή κριτηρίων που απαντώνται στην αφρικανική ήπειρο²⁶. Τα κριτήρια αυτά είναι:

- ο αυτοπροσδιορισμός
- η σύνδεση με τη γη ,η οποία και αποτελεί βασικό στοιχείο για την συλλογική φυσική και πολιτιστική τους επιβίωση
- μία κατάσταση υποδούλωσης, περιθωριοποίησης, απώλειας εδαφών, και αποκλεισμού λόγω αυτών των διαφορετικών πολιτισμών και εθίμων.

Μία σημαντική σημείωση της ΑΕΔΑΛ, είναι πως ο όρος αυτόχθονας δε δηλώνει τους πρώτους κατοίκους της περιοχής, αυτό πρέπει να διαβαστεί υπό το φως της Εκθέσεως της Ομάδας Εργασίας της ΑΕΔΑΛ, για τους Αυτόχθονες Πληθυσμούς/Κοινότητες του 2005, στην οποία διακρίνεται και ο λόγος της διστακτικότητας υιοθέτησης της Διακηρύξεως , εφόσον τονίζεται πως όλοι οι κάτοικοι της ηπείρου είναι αυτόχθονες με την έννοια της πρότερης υπάρξεως²⁷. Η Ομάδα Εργασίας της ΑΕΔΑΛ, στην προαναφερόμενη αυτή έκθεση εντόπισε τα εξής στοιχεία :

- ύπαρξη διακριτών υπό απειλή πολιτισμών
- επιβίωση στηριζόμενη στην πρόσβαση στην πατρογονική τους γη
- ύπαρξη διακρίσεων εις βάρος τους εξαιτίας μίας πεποιθήσεως ότι είναι λιγότερο ανεπτυγμένοι

²³ Supra note 19,(9).

²⁴ Van Genugten W. PROTECTION OF INDIGENOUS PEOPLES ON THE AFRICAN CONTINENT: CONCEPTS, POSITION SEEKING, AND THE INTERACTION OF LEGAL SYSTEMS, The American Journal of International Law , Vol. 104, No. 1 (January 2010),σελ.36. Τα δύο κείμενα επικεντρώνονταν σε πέντε άξονες : τον ορισμό, την αυτοδιάθεση, την κυριότητα της γης και των φυσικών πόρων , την εγκαθίδρυση διακριτών πολιτικών και οικονομικών θεσμών και την εθνική και εδαφική ακεραιότητα. Τα πέντε αυτά ζητήματα , ήταν ζητήματα έντονης διαφωνίας των κρατών αυτών με τις προβλέψεις του Τελικού Σχεδίου της Διακηρύξεως.

²⁵ Supra note 24

²⁶ African Commission on Human's and People's Rights , Advisory Opinion on the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous People ,adopted at its 41st Ordinary Session held in May 2007 in Accra, Ghana, σελ.30.

²⁷ Working Group of Experts on Indigenous Populations/Communities (2005) Resolution on the Rights of Indigenous Populations/Communities in Africa, Banjul: African Commission of Human's and Peoples Rights , σελ.84,86.

- διαβίωση σε δύσβατες και απομονωμένες περιοχές
- μία κατάσταση εκμετάλλευσης και κυριαρχίας του πολιτικού και οικονομικού συστήματος του κράτους που απειλεί την συνέχιση του πολιτισμού τους²⁸

Το καινοτόμο, του κειμένου είναι η αναφορά στο γεγονός πως η κυριαρχία και η αποαποικιοποίηση, δεν ήταν καταστάσεις προερχόμενες μόνο από τους λευκούς εποίκους, αλλά και τα αφρικανικά κράτη συνέχισαν αυτές τις πρακτικές, με αποτέλεσμα να ανατρέψει την παγιωμένη θέση των κρατών αυτών²⁹. Επιπροσθέτως, συμπεριλαμβάνονται και οι τέσσερις αρχές, που είχε προτείνει η Έρρικα-Ειρήνη Νταή, τονίζοντας πως δεν είναι απαραίτητη η ταυτόχρονη συνύπαρξή τους. Αυτές είναι οι εξής:

- η κατοχή και χρήση μία συγκεκριμένης περιοχής
- η ηθελημένη διάδοση της πολιτιστικής διαφορετικότητας των μελών
- αυτοπροσδιορισμός και η αναγνώριση από άλλες ομάδες ως ξεχωριστή συλλογικότητα
- μία εμπειρία περιθωριοποίησης, αποκλεισμού και υποδούλωσης³⁰

Πρόσφατα το 2017, το Αφρικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών, εφεξής ΑΔΔΑΛ, ασχολήθηκε με το ζήτημα του ορισμού³¹, σε σχέση με τους Ogiek. Το ΑΔΔΑΛ, εξέτασε και εφάρμοσε συνδυαστικά τα κριτήρια της Ομάδας Εργασίας της ΑΕΔΑΛ καθώς και εκείνα της εκθέσεως του JMCobo, υπό τη διακριτική ευχέρεια που του δίνεται στα άρθρα 60 και 61 του Αφρικανικού Χάρτη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών(ΑΧΔΑΛ) καταλήγοντας στα εξής διεθνή - όπως υποστηρίζει-πρότυπα:³²

1. προϋπάρχουσα παρουσία σε συνδυασμός με την κατοχή και χρήση μίας συγκεκριμένης περιοχής
2. ηθελημένη συνέχιση της πολιτιστικής διαφορετικότητας
3. αυτοπροσδιορισμός
4. αναγνώριση από άλλες ομάδες ή κρατικές αρχές ως ξεχωριστή συλλογικότητα
5. μία εμπειρία υποδούλωσης-περιθωριοποίησης-απώλειας γαιών-αποκλεισμού-διακρίσεων³³

Στην εφαρμογή αυτών των κριτηρίων, το ΑΔΔΑΛ, τόνισε δύο σημαντικά στοιχεία: πρώτον ο εσωτερικός διαχωρισμός της ομάδας των Ogiek, σε φράξιες, και η χρήση της γλώσσας των Ogiek, απ' ένα μικρό ποσοστό, δε συνιστούν λόγους αποκλεισμού από την κατηγορία των αυτοχθόνων-κάτι που είχε υποστηρίξει η Κένυα.³⁴

Με τη σειρά του το Διαμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου(εφεξής ΔιΑΔΔΑ), έχει προσφέρει ουσιαστικά στη διευκρίνιση του όρου, όχι τόσο λαμβάνοντας υπόψιν του τους υφιστάμενους ορισμούς αλλά κυρίως επιβεβαιώνοντας

²⁸ Supra note 27, σελ.87.

²⁹ Supra note 27,σελ.90.

³⁰ Supra note 27, σελ.91.

³¹ African Court On Human And Peoples' Rights V. Republic Of Kenya (Ogiek Case) Communication No .006/12, Judgment of 26 May 2017.

³² Supra note 31 παρ. 108.

³³ Supra note 31 παρ. 107.

³⁴ Supra Note 31, παρ. 110.

τα στοιχεία που συνιστούν αναπόσπαστα κομμάτια της ταυτότητας της ομάδας αυτής. Επί παραδείγματι, στην πρώτη υπόθεση ενώπιόν του³⁵, το ΔιΑΔΔΑ, θέλοντας να τονίσει την σύνδεση με τη γη, εισήγαγε την έννοια της συλλογικής διαχείρισης της ιδιοκτησίας τους. Παράλληλα, προσέθεσε, ότι εκ της υπάρξεώς τους οι λαοί αυτοί έχουν το δικαίωμα να ζουν ελεύθερα, τονίζοντας πως η σύνδεσή τους με τη γη δε βασίζεται στην εκμετάλλευση της αλλά σε αυτήν ενυπάρχει και ένα πνευματικό στοιχείο, απαραίτητο για τη διαίωνιση του πολιτισμού τους³⁶.

Συμπερασματικά, παρατηρείται η προσπάθεια των Συμβάσεων της ΔΟΕ, ν' ορίσουν την ομάδα αυτή, όμως, οι λίγες επικυρώσεις, σε συνδυασμό με αναχρονιστικά στοιχεία του ορισμού-ιδίως στη Σ/ΔΟΕ/107- θα έλεγε κανείς πως δεν έχουν προσδώσει ένα καθολικό χαρακτήρα σ' αυτούς. Οι πρωτοβουλίες ορισμένων οργάνων και οργανισμών όπως της ΠΤ, δύναται ν' αποτελέσουν ένα γνώμονα για τον εντοπισμό της ομάδος, αλλά ας πρέπει ν' αναλογιστεί κανείς πως πρώτον πρόκειται για εργαλειακούς ορισμούς και δεύτερον επί της ουσίας δεν έχουν γίνει αποδεκτοί από τα κράτη, αλλά αποφασιστεί από τα ίδια τα όργανα και τους οργανισμούς. Η πιο ασφαλής ίσως μέθοδος κατηγοριοποίησης μίας ομάδας ως αυτόχθονες, είναι η εξέταση της νομολογίας. Τα δικαιοδοτικά όργανα, δεν έχουν αυτή την τρόπο τινά γενεσιουργό δύναμη- υπό την έννοια της δημιουργίας ορισμού- αλλά έχουν αναδείξει τα χαρακτηριστικά των αυτοχθόνων, διαμέσω της εξέτασης μίας προσφυγής ή αναφοράς. Εν κατακλείδι, πρέπει σε κάθε περίπτωση να λαμβάνεται υπόψιν κι ο αυτοπροσδιορισμός της ομάδος. Σε διεθνές επίπεδο, πρέπει ν' επιζήτηται η συμμετοχή των αυτοχθόνων στην κατάρτιση κειμένων όπως αυτά της ΠΤ, που εμπεριέχουν ορισμούς, κάτι το οποίο δυστυχώς δεν συμβαίνει.

1.2.: Η ταύτιση με άλλες ομάδες: Πραγματική ή μία προσπάθεια περιορισμού των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων;

Η έννοια του αυτόχθονα, με την εξέλιξη του δικαίου, ενέχει την απόδοση συγκεκριμένων δικαιωμάτων και ενός επιπέδου προστασίας, σε αυτούς τους λαούς. Τα κράτη στην προσπάθεια να αποφύγουν τις υποχρεώσεις τους, απέναντι στις ομάδες αυτές τις αποκαλούν συχνά ως φυλές ή μειονότητες μεταξύ άλλων, με σκοπό τον περιορισμό των δικαιωμάτων τους. Βεβαίως, μπορεί εξαιτίας των ομοιοτήτων τους να προκύψει σύγχυση μεταξύ τους. Ωστόσο οι διαφορές είναι μεγαλύτερες και στόχος της υποενότητας είναι η ανάδειξή τους με βάση τη νομολογία και τις εκθέσεις οργάνων σε αντιδιαστολή με την πρακτική των κρατών

1.2.1: Φυλές: Η Σύμβαση της ΔΟΕ και η συμβολή της νομολογίας

Η ομάδα που παρουσιάζει τις μεγαλύτερες ομοιότητες καθιστώντας δύσκολη τη διάκρισή τους. Αρχικά και οι δύο Συμβάσεις της ΔΟΕ, προστατεύουν και τις φυλές,

³⁵ Case of the Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua Merits, Reparations and Costs Judgment of August 31, 2001. Series C No. 79

³⁶ Supra note 35, παρ. 149.

διακρίνοντας τες από τους αυτόχθονες . Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται στη πιο πρόσφατη Σύμβαση –στο άρθρο 1- ως φυλές ,νοούνται οι λαοί εκείνοι , που οι κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές τους συνθήκες τους διακρίνουν από τα υπόλοιπα μέλη των κρατών που διαμένουν, και των οποίων η κατάσταση καθορίζεται εν όλω ή εν μέρει από τις παραδόσεις , τα έθιμα ή από ειδικούς νόμους ή κανονισμούς³⁷. Η διαφορά με τον ορισμό στη Σ/ΔΟΕ/107, είναι ότι η τελευταία αναφερόταν σε συνθήκες (οικονομικές,κοινωνικές, πολιτιστικές) λιγότερο ανεπτυγμένες από τα λοιπά τμήματα της κοινωνίας³⁸.

Δύο στοιχεία, επομένως διαφοροποιούν τις δύο ομάδες, αυτό της πρότερης διαβίωσης στη συγκεκριμένη περιοχή των αυτοχθόνων και της ύπαρξης διακριτών, κοινωνικών, πολιτιστικών, οικονομικών και πολιτικών θεσμών στοιχεία που εκλείπουν από τις φυλές. Ωστόσο , χρήσιμη σ' αυτό το σημείο είναι και η νομολογία του ΔιΑΔΔΑ καθώς και της ΑΕΔΑΛ εφόσον απαντά σε δύο αλληλεξαρτώμενα-επί της ουσίας- ερωτήματα :

- ποια η διαφορά μεταξύ φυλών και αυτοχθόνων
- και αν αυτή η διαφορά μετουσιώνεται πρακτικά στην ύπαρξη διαφορετικών δικαιωμάτων και επομένως διαφορετικού επιπέδου προστασίας

Το ΔιΑΔΔΑ έχει εξετάσει το ζήτημα των φυλών σε δύο υποθέσεις της, τη *Moiwana Community*³⁹ και τη *Saramaka People*⁴⁰. Η πρώτη απόφαση είναι εκείνη που έθεσε τα θεμέλια για τη σύνδεση και τη διαφορά των φυλών με τους αυτόχθονες , ενώ στη δεύτερη εξετάστηκε η ύπαρξη ή όχι διαφορετικών δικαιωμάτων.Η διάκριση μεταξύ των ομάδων, του ΔιΑΔΔΑ βασίστηκε στη μετέπειτα εγκατάστασή τους στην περιοχή ,εφόσον και στις δύο περιπτώσεις οι φυλές είχαν μεταφερθεί στο Σουρινάμ, από την Αφρική, από τους αποίκους και παραμένουν εκεί έως σήμερα. Ωστόσο, το δικαστήριο τόνισε πως οι φυλές απολάμβαναν μία πολυσύνθετη σχέση με τη γη, διαθέτοντας μία συλλογική νόηση της ιδιοκτησίας⁴¹. Το ΔιΑΔΔΑ, κατέληξε στην προηγούμενη διαπίστωση με την ανάλυση στοιχείων όπως η οικονομία, η πνευματική σχέση με τη γη , και η κοινωνική δομή.Συγκεκριμένα, αναγνώρισε πως οι *Saramaka*, είχαν διακριτή οργάνωση που βασιζόταν στα δικά τους έθιμα, η οικονομία τους στηριζόταν κυρίως στη γη ,η οποία και καθόριζε την ταυτότητά τους.⁴² Η σχέση με τη γη, είναι τόσο καταλυτική, ώστε το άρθρο 21 της Αμερικανικής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου-εφεξής ΑΣΔΑ-⁴³ εφαρμόζεται και στις φυλές.Το δικαίωμα της συλλογικής ιδιοκτησίας –του άρθρου 21- ενέχει και επιπλέον δικαιώματα όπως της αποζημίωσης σε περίπτωση απώλειας αυτής , της χρήσης των φυσικών πόρων

³⁷ Supra note 13 ,αρ.1

³⁸ Supra note 11 αρ.1

³⁹ Case of the *Moiwana Community v. Suriname Preliminary Objections, Merits Judgment of June 15, 2005. Series C No. 124*

⁴⁰ Case of the *Saramaka People. v. Suriname Preliminary Objections, Merits, Reparations, and Costs.Judgment of November 28, 2007 Series C No. 172*

⁴¹ Supra Note 39 , παρ.133, supra note 40, παρ. 85.

⁴² Supra note 40, παρ.82.

⁴³ Το άρθρο σχετικά με τη ιδιοκτησία , το οποίο, όπως θα εξεταστεί στο Β'Μέρος , αποτελεί και τη βάση της αναγνώρισης της συλλογικής ιδιοκτησίας των αυτοχθόνων.

,μεταξύ άλλων που αναγνωρίζονται και στους αυτόχθονες -όπως θα αναλυθεί στα επόμενα κεφάλαια- που αναγνωρίζονται αντιστοίχως και στις φυλές⁴⁴.

Πέρα όμως από το αμερικανικό σύστημα , και η ΑΕΔΑΛ, κλίθηκε μετά τις προαναφερθείσες υποθέσεις του ΔιΑΔΔΑ, να εξετάσει το ζήτημα των φυλών στην υπόθεση των Endorois⁴⁵. Η ΑΕΔΑΛ, δεν εξέτασε κατά πόσο οι Endorois είναι αυτόχθονες ,αντίθετα στάθηκε στις αποφάσεις του ΔιΑΔΔΑ, υπογραμμίζοντας την απόδοση συλλογικών δικαιωμάτων δικαιώματα, αντίστοιχα με αυτά των αυτοχθόνων και σε άλλες ομάδες⁴⁶. Ενδιαφέρον , επίσης παρουσιάζει το γεγονός πως οι Endorois-όπως και οι Saramaka- είχε θεωρηθεί από το κράτος ότι είχαν απωλέσει την πολιτιστική τους ταυτότητα,σημαντικό συστατικό των φυλών αλλά και των αυτοχθόνων⁴⁷. Η ΑΕΔΑΛ, όπως και το ΔιΑΔΔΑ, διαφώνησε με την άποψη της Κένυας και τόνισε πως το ότι μερικά μέλη της ομάδας δεν αυτοπροσδιορίζονται ως μέρος της ή η εξέλιξη στις πολιτιστικές πρακτικές τους δεν σημαίνει πως δεν υφίστανται ως ξεχωριστή ομάδα⁴⁸.

Η αναφορά στην προηγούμενη υπόθεση δεν είναι τυχαία , εφόσον υποδεικνύει μία πρακτική των κρατών –όπως του Σουρινάμ και της Κένυας- να θεωρούν πως οι φυλές δεν απολάβουν τα ίδια δικαιώματα με τους αυτόχθονες με σκοπό τον περιορισμό των δικαιωμάτων τους. Επί παραδείγματι στην ασιατική ήπειρο μόνο οι Φιλιππίνες⁴⁹, το Νεπάλ⁵⁰ και πρόσφατα και η Ιαπωνία⁵¹ έχουν αναγνωρίσει την ύπαρξη αυτοχθόνων. Αντιθέτως κράτη όπως η Ινδία στην εσωτερική τους νομοθεσία έχουν αναγνωρίσει τους Adivasi⁵², ως φυλές⁵³ και αντιστοίχως το σχετικό Υπουργείο έχει την επονομασία Ministry of Tribal Affairs. Το ζήτημα που δημιουργείται στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι πως η Ινδία , δεν έχει υιοθετήσει τη Δ/ΗΕ/07 ,ακριβώς επειδή δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη αυτοχθόνων .Το ζήτημα στην Ταϋλάνδη είναι αντίστροφο γιατί έχει αναγνωρίσει όλες τις ομάδες –μαζί και τους αυτόχθονες-ως

⁴⁴ Supra note 40, παρ. 121, ,140.

⁴⁵ Centre for Minority Rights Development (Kenya) and Minority Rights Group (on behalf of Endorois Welfare Council) V Kenya (Endorois Case),Communication No 276/03, Judgement of 4 February of 2010

⁴⁶ Supra note 45, παρ. 158-159.

⁴⁷ Supra note 45, παρ. 161.

⁴⁸ Supra note 45, παρ. 162.

⁴⁹ Οι Φιλιππίνες , υπήρξαν μάλιστα η πρώτη χώρα της Ασίας που αναγνώρισε αυτόχθονες στην επικράτειά της με το αποκαλούμενο “Indigenous Peoples Rights Act” (1997, IPRA), <https://www.undp.org/content/dam/philippines/docs/Governance/fastFacts6%20-%20Indigenous%20Peoples%20in%20the%20Philippines%20rev%201.5.pdf> τελευταία επίσκεψη:26/11/2019.

⁵⁰ Το Νεπάλ, έχει αναγνωρίσει 59 αυτόχθονες εθνικότητες τους αποκαλούμενους και ως Adivasi Janajati .

https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/NPL/INT_CERD_NGO_NPL_30811_E.pdf ,τελευταία επίσκεψη:26/11/2019.

⁵¹ Η νομοθεσία (Ainu Promotion Act)με την οποία αναγνωρίστηκαν οι Ainu ως αυτόχθονες , κατατέθηκε το 2008 και τέθηκε σε εφαρμογή το 2019.

<https://www.japantimes.co.jp/news/2019/04/19/national/japan-enacts-law-recognize-ainu-indigenous-despite-criticism-ethnic-group/#.Xd1O9ugzZdg> τελευταία επίσκεψη 26/11/2019.

⁵² Μία γενική ονομασία που δίνεται στους αυτόχθονες

⁵³ Συγκεκριμένα αναφέρονται ως scheduled tribes όπου συμπεριλαμβάνονται στο Σύνταγμα της χώρας , στο Fifth Scheduled Areas, για περισσότερα: <https://tribal.nic.in/declarationof5thSchedule.aspx> τελευταία επίσκεψη 26/11/2019.

Ορεινές Φυλές (Hill Tribes)⁵⁴, ενώ έχει υιοθετήσει τη Δ/ΗΕ/07, η οποία δεν έχει ως προστατευόμενο υποκείμενο τις φυλές και επομένως δεν εφαρμόζεται. Στην αφρικανική ήπειρο, ακόμη και αυτός ο όρος αποφεύγεται στις εθνικές νομοθεσίες και τα Συντάγματα, αντ'αυτών προτιμώνται όροι όπως έθνη, εθνικές ομάδες, τοπικές κοινότητες⁵⁵. Μόνο τρεις χώρες έχουν αναγνωρίσει την ύπαρξη αυτοχθόνων (Καμερούν, Δημοκρατία του Κονγκό, Νότιος Αφρική)⁵⁶.

1.2.2.: Λαοί: Η εσωτερική αυτοδιάθεση και η πρακτική των κρατών

Η αναγνώριση αυτοχθόνων ως λαοί που συναντάται στο Σύνταγμα της Αιθιοπίας⁵⁷, αλλά και στις τροποποιήσεις της Σουηδίας⁵⁸, είναι μία ακόμη πρακτική των κρατών, ώστε να αποφύγουν να αναγνωρίσουν την ομάδα ως αυτόχθονες. Το ζήτημα της σχέσης λαών και αυτοχθόνων έχει εξεταστεί και από την ΑΕΔΑΑ, και το ΑΔΔΑΑ, έχοντας καταλήξει πως οι αυτόχθονες και οι φυλές έχουν τα στοιχεία λαών⁵⁹ και επομένως χαίρουν των ειδικών σχετικών ρυθμίσεων του ΑΧΔΑΑ. Το ενδιαφέρον είναι βέβαια πως δε διευκρινίζει ποια είναι ακριβώς αυτά τα στοιχεία των λαών, και δε ρίχνει φως σε μία διαφιλονικούμενη έννοια. Κατά τη διάρκεια της σύνταξης της Δ/ΗΕ/07, τα κράτη προτιμούσαν τον όρο "πληθυσμοί" αντί για λαοί που είχε χρησιμοποιηθεί και στην Σ/ΔΟΕ/107. Ο όρος αυτός, όπως αναφέρει ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) Σισλιάνος, δεν τους αποδίδει την έννοια της αυτόνομης οντότητας⁶⁰. Το στοιχείο που μπορεί να μας οδηγήσει στο λόγο των αντιρρήσεών τους, εντοπίζεται στην πρόβλεψη ότι ο όρος λαοί δεν ενέχει άλλες συνέπειες κατά το διεθνές δίκαιο⁶¹ στη Σ/ΔΟΕ/169. Η συνέπεια η οποία υπονοείται είναι ξεκάθαρα το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση.

Η αρχή της αυτοδιάθεσης, εμφανίζεται στο διεθνές προσκήνιο αρχικά σ' αποφάσεις⁶² της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ (πλέον ΓΣ/ΗΕ), αλλά και στα δύο Σύμφωνα του

⁵⁴

Stefania Errico (1 March 2017) The rights of indigenous peoples in Asia Human rights-based overview of national legal and policy frameworks against the backdrop of country strategies for development and poverty reduction, Geneva: Gender, Equality and Diversity Branch Regional Office for Asia and the Pacific, International Labor Organization, σελ.6.

⁵⁵ Αντίστοιχα: Αιθιοπία, Ethiopian Constitution, Art 8(1), Μπουρουντί, Constitution of Burundi αρ.164, 180, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και στη Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία στους Forest Code No. 90/003 of 1990 και Code Forestier Congolais (No011/2002) Commissioner Musa Ngary Bitaye Chairperson, African Commission's Working Group on Indigenous Populations/ Communities in Africa (WGIP) (2009) Overview Report of the Research Project by the International Labour Organization and the African Commission on Human and Peoples' Rights on the constitutional and legislative protection of the rights of indigenous peoples in 24 African countries, Geneva, Praetoria: International Labor Organization and African Commission on Human and People's Rights, σελ. 37-39.

⁵⁶ Constitution of Cameroon, 1996, South African Constitution αρ.6(2), Supra note 54.

⁵⁷ Supra note 54.

⁵⁸ Constitution of Sweden, Amendment of 2011.

⁵⁹ Supra note 45, παρ.162, supra note 31, παρ.200.

⁶⁰ □ Σισλιάνος Λ.-Α. Η Ανθρώπινη Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου: Αλληλεπιδράσεις γενικού διεθνούς δικαίου και δικαιωμάτων του ανθρώπου, Σειρά ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2010, σελ.331.

⁶¹ Supra note 14.

⁶² Οι πιο σημαντικές είναι: UN General Assembly, Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, 14 December 1960, A/RES/1514(XV), UN General Assembly,

’66, στο κοινό άρθρο 1⁶³. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΑΔ/ΗΕ)⁶⁴, επανειλημμένα σε προσφυγές ενώπιόν της, τόνισε το συλλογικό χαρακτήρα της με αποδέκτη τους λαούς. Κατά το κοινό άρθρο 1 των Συμφώνων του ’66 το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση πρακτικά σημαίνει:

- τον ελεύθερο καθορισμό του πολιτικού καθεστώτος καθώς και της οικονομικής-κοινωνικής-μορφωτικής ανάπτυξής τους⁶⁵
- την ελεύθερη διάθεση των φυσικών τους πόρων⁶⁶

Πρέπει να σημειωθεί πως οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και τα δύο Σύμφωνα, εκλάμβαναν την αρχή αυτή υπό το πλαίσιο της διαδικασίας της αποαποικιοποίησης της εποχής. Με το πέρασμα του χρόνου και με γεγονότα όπως αυτά της Γιουγκοσλαβίας, προέκυψαν ερωτήματα όπως κατά πόσο δύναται να εφαρμοστεί εκτός του πλαισίου της αποαποικιοποίησης⁶⁷. Παρά τις διχογνωμίες, γενικώς η θεωρία αποφαίνεται θετικά⁶⁸, ενώ όργανα όπως η Υπ’ αριθμόν 2 Γνώμη της Επιτροπής Διαιτησίας για τη Γιουγκοσλαβία, έχουν και αυτά αποδεχθεί το καινούριο πλαίσιο εφαρμογής της⁶⁹. Το δεύτερο ερώτημα είναι κατά πόσο συνδέεται με δικαίωμα στην απόσχιση. Τα περισσότερα σχετικά κείμενα περιέχουν και πρόβλεψη που να διασφαλίζουν στην άσκηση του δικαιώματος και την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας. Παρά ταύτα ο προβληματισμός των κρατών παραμένει και δυστυχώς το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ), στην πρόσφατη *Advisory Opinion* για την ανεξαρτησία του Κοσόβου, δεν απάντησε στο σχετικό ερώτημα⁷⁰.

Η Επιτροπή κατά των Φυλετικών Διακρίσεων των ΗΕ (CERD), στη Γενική Σύσταση 21, διευκρίνισε πως η αυτοδιάθεση έχει μία εσωτερική και εξωτερική πτυχή, με τη πρώτη να νοείται ως συμμετοχή στα κοινά, ώστε οι λαοί να καθορίσουν ανεμπόδιστα

Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations, 24 October 1970, A/RES/2625(XXV), UN General Assembly, Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty, 21 December 1965, A/RES/2131(XX).

⁶³ International Covenant on Civil and Political Rights signed at New York on 19 December 1966, entry into force 3 January 1976.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights signed at New York on 16 December 1966, entry into force 3 January 1976.

⁶⁴ : *Ivan Kitok vs Sweden* Communication No 197/1985, decision 27 July 1988, παρ. 6.3, Human Rights Committee : *Bernard Ominayak, Chief of the Lubicon Lake Band v Canada*, Communication No 167/1984. Decision of 26 March 1990, παρ.13.3, *Diergaardt et al v Namibia* Communication No 760/1997, decision of 25 July 2000, παρ.10.3.

⁶⁵ *Supra* note 59, αρ.1(1), Αλλά και στο αρ.20 του African Charter on Human and Peoples' Rights signed at Banjul by the Organization of African Unity, in 27 June 1981, entry into force 21 October 1986, όπως επίσης και στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι του 1975 της τότε ΔΑΣΕ

⁶⁶ *Supra* note 58, αρ.1(2)

⁶⁷ Shaw Malcom, *International Law*, 6th ed., Cambridge University Press, 2008, σελ.291.

⁶⁸ *Supra* note 66, Cassese Antonio, *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, 1995, Crawford James (ed.), *The Rights of Peoples*, Clarendon Paperbacks, Oxford University Press, USA (August 20, 1992), □ Thornberry Patrick, *International Law and the Rights of Minorities*, Clarendon Press, Oxford, 1991.

⁶⁹ *Supra* note 67

⁷⁰ *Advisory Opinion on the Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in respect of Kosovo*, Judgment of 22 July 2010

την κοινωνική-οικονομική και εκπαιδευτική τους ανάπτυξη.⁷¹ Η εξωτερική πτυχή όπως αναφέρει η CERD, αφορά στην επιλογή του καθεστώτος και είναι αυτή που φοβίζει τα κράτη σε συνδυασμό με το ερώτημα περί απόσχισης⁷². Ο Cassese , εξετάζοντας την πρακτική, τονίζει πως μόνο σε δύο περιπτώσεις η αρχή αυτή υπερίσχυσε έναντι της εδαφικής ακεραιότητας, επομένως δε θα έπρεπε να δημιουργεί τέτοιες ανησυχίες στα κράτη. Είναι ωστόσο η ίδια η φύση της αρχής τέτοιας , που θυμίζει το θεό Ιανό –όπως αναφέρει στοχευμένα ο Cassese- που δεν μπορεί παρά να προκαλέσει δισταγμούς στα κράτη.⁷³ Γι' αυτούς τους λόγους στο κείμενο της Διακήρυξης ενώ οι αυτόχθονες αποκαλούνται λαοί , με αναγνωρισμένο δικαίωμα αυτοδιάθεσης (αρ.3), εμπεριέχεται και πρόβλεψη για τη διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας(αρ.46 και 49) των κρατών.

Με βάση αυτό το δικαίωμα η διαφορά μεταξύ των ομάδων είναι πως οι αυτόχθονες έχουν μόνο το δικαίωμα της εσωτερικής αυτοδιάθεσης. Πρακτικά τους αποδίδεται ένας μεγάλος βαθμός αυτονομίας και αυτοδιοίκησης για τη ρύθμιση των εσωτερικών τους υποθέσεων σε όλα τα επίπεδα. Ο Cassese , συνδύασε την εσωτερική πτυχή του δικαιώματος με το σεβασμό άλλων δικαιωμάτων του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα(ΣΑΠΔ), το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι(αρ.25), του συνεταιρίζεσθαι(αρ.22), της ειρηνικής συνάθροισης(αρ.21), και την ελευθερία της έκφρασης⁷⁴. Ο στόχος της εφαρμογής του δικαιώματος στους αυτόχθονες είναι ο έλεγχος επί της γης, των φυσικών πόρων⁷⁵.

Πρακτικά, συνήθως οι λαοί αυτοί απολάβουν κατακερματισμένες αυτονομίες , εφόσον τα κράτη θέτουν τους όρους χωρίς να διαπραγματεύονται μαζί τους.⁷⁶ Βασικά στοιχεία για την υλοποίηση της αυτονομίας είναι

1. η ύπαρξη θεσμών παραδοσιακών ή μή για την εκπροσώπησή τους οι οποίοι δυστυχώς σήμερα έχουν αποδυναμωθεί λόγω κυρίως κρατικών παρεμβάσεων , καθώς και της έλλειψης αναγνώρισης τους από τις αρχές του κράτους και έλλειψη χρηματοδότησεως.⁷⁷
2. Ο έλεγχος επί της ανάπτυξης τους⁷⁸

Η Ειδική Εισηγήτρια των ΗΕ V.T.Corrux, μετά από σχετική μελέτη, κατέληξε πως συναντώνται διαφορετικές μορφές αυτονομίας εξαιτίας της διαφορετικής ιστορίας και προέλευσης της κάθε ομάδας. Στην εθνική πρακτική παρατηρείται και de facto αυτονομία, κυρίως σε λαούς του Αμαζονίου που ζουν απομονωμένα, και την επίσημη ή ανεπίσημη αναγνώρισή της από τα αντίστοιχα κράτη, όπως η Βραζιλία , το

⁷¹ Committee on the Elimination of Racial Discrimination ,20 August 1996 *General Recommendation No. 21:Right to self-determination* New York : Office of the High Commissioner of Human Rights, United Nations A/51/18 ,παρ.4

⁷² Supra note 68.

⁷³ Cassese Antonio, *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press ,1995, Συγκεκριμένα αναφέρεται στις περιπτώσεις του Βόρειου και Νότιου Καμερούν , και του Μπουρουντί με τα Ρουάντα , σελ.78,σελ.,340

⁷⁴ Supra note 73 , σελ.,53

⁷⁵ Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples, (17 July 2019) *Rights of Indigenous People* , New York : General Assembly , United Nations, A/74/149 ,σελ.8

⁷⁶ Supra note 73.

⁷⁷ Supra note 73, σελ.9.

⁷⁸ Supra note 73, σελ.10.

Εκουαδór και η Βολιβία⁷⁹. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στο Μεξικό και στη Γουατεμάλα, ελλείπει οικονομικών πόρων του κράτους οι αυτόχθονες, έχουν αναλάβει και την άσκηση της δικαστικής εξουσίας ή αστυνόμευσης⁸⁰. Σε άλλες περιπτώσεις, υπάρχει είτε συνταγματική είτε νομοθετική πρόβλεψη, που μπορεί να βασίζονται σε προϋπάρχουσες συνθήκες του κράτους με τους αυτόχθονες. Οι διμερείς συμβάσεις, σύμφωνα και με το άρθρο 37 της Δ/ΗΕ/07, χρήζουν προστασίας αποτελώντας τη βάση για την αυτοδιάθεση.⁸¹ Σαφώς, οι συμφωνίες παρουσιάζουν ένα άνισο αποτέλεσμα, αποτυπώνοντας και την ανισομερή εξουσία μεταξύ των μερών όπως η Συμφωνία του Waitangi, με το Βρετανικό Στέμμα, γι' αυτό πρέπει να επαναδιαπραγματεύονται⁸². Πέρα όμως από τις ιστορικές συμφωνίες του Βρετανικού Στέμματος, και πρόσφατα ο Καναδάς υπέγραψε αντίστοιχες συμφωνίες έχουν-συγκεκριμένα εικοσιδύο από το '75-⁸³. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα που έχει διασυννοριακό μάλιστα χαρακτήρα αποτελεί η Nordic Saami Convention, η οποία ακόμη δεν έχει επικυρωθεί⁸⁴. Αντίστοιχα και το Μπαγκλαντές το '97 υπέγραψε τη Chittagong Hill Tracts Peace Agreement, προβλέποντας μία ημι-αυτόνομη διακυβέρνηση για την περιοχή Chittagong Hill.⁸⁵ Όπως προαναφέρθη, η αυτονομία των αυτοχθόνων, μπορεί να είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένη όπως συμβαίνει κυρίως στη Λατινική Αμερική, για παράδειγμα στο Παναμά, στην Κολομβία αλλά και στη Ρωσική Ομοσπονδία, και τη Μαλαισία⁸⁶. Στις περιπτώσεις των Φιλιππινών, της Νικαράγουα, της Μαλαισίας, της Ινδίας, η αυτονομία αφορά ολόκληρες διοικητικές περιοχές που κατοικούν αυτόχθονες⁸⁷. Οι ΗΠΑ, αποτελούν, επίσης ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα-με τ' ελαττώματά του- εφόσον εφαρμόζεται ένας τριμερής διαχωρισμός της εξουσίας, η ομοσπονδιακή, η πολιτειακή κι αυτή των αναγνωρισμένων αυτόχθονων φυλών⁸⁸.

Παράλληλα, δεν είναι απαραίτητο να αναγνωρίζεται η αυτονομία ως τέτοια, αλλά μπορεί όπως στην περίπτωση της Νοτίου Αφρικής και της Ναμίμπια να

⁷⁹ Supra note 73 σελ.11.

⁸⁰ Supra note 77.

⁸¹ Supra note 75, σελ.12.

⁸² Supra note 75.

⁸³ Supra note 75, σελ.13.

⁸⁴ Nordic Saami Convention, μεταξύ Φινλανδίας, Σουηδίας και Νορβηγίας. Η διαδικασία ξεκίνησε το '86. Το κείμενο είναι διαθέσιμο στο <https://www.sametinget.se/105173> τελευταία επίσκεψη 27.11.2019.

⁸⁵ Supra note 75, σελ.13.

⁸⁶ Supra note 75, σελ.15-17, και Xanthaki, A. (2015) 'Indigenous Autonomy in the Americas', in Malloy, T. and Palermo, F. (eds.) *Minority Accommodation Through Territorial and Non-Territorial Autonomy*. Oxford : Oxford University Press, σελ.200-203.

⁸⁷ Οι περιοχές αυτές είναι αντίστοιχα: Cordilleras, Mindanao-Caribbean Coast-Sabbah, Sarawak-Nagaland, Mizoram States. Permanent Forum on Indigenous Issues (19 February 2016) Study on how States exploit weak procedural rules in international organizations to devalue the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and other international human rights law, New York : Economic and Social Council, United Nations E/C.19/2016/4, σελ.5-7, παρ.,18-19,26, Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Review of World Bank operational policies, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2013/15.2/3, σελ.14, παρ.42.

⁸⁸ Permanent Forum on Indigenous Issues (19 February 2016) Study on how States exploit weak procedural rules in international organizations to devalue the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and other international human rights law, New York : Economic and Social Council, United Nations E/C.19/2016/4, σελ 5, παρ.16.

αναγνωρίζονται οι παραδοσιακές αρχές των ομάδων και οι εθιμικοί τους κανόνες⁸⁹. Η αρχή της αυτοδιάθεσης δε διαφαίνεται μόνο από την ύπαρξη-επίσημη ή ανεπίσημη- ενός καθεστώτος αυτονομίας, αυτού καθ'εαυτού αλλά και με προβλέψεις ,συνταγματικές ή νομοθετικές, που αφορούν συγκεκριμένα δικαιώματα όπως τα γλωσσικά ή τα πολιτιστικά. Στην πράξη, εντοπίζονται τέτοιες συνταγματικές προβλέψεις στη Σουηδία, τη Φινλανδία, τη Βολιβία,τη Ν. Αφρική, τις Φιλιππίνες, τη Κένυα⁹⁰. Το Εκουαδόρ, πέρα από την αναγνώριση των προαναφερθέντων δικαιωμάτων, αναγνωρίζει και την ισχύ των νομικών συστημάτων των αυτοχθόνων⁹¹. Η αυτονομία, διαφαίνεται και με την πρόβλεψη αντιπροσωπευτικών θεσμών των αυτοχθόνων, που αποτελεί άλλωστε κι επιταγή της Δ/ΗΕ/07(άρθρο 18). Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της Δανίας, που προβλέπεται ένας αριθμός θέσεων στο Κοινοβούλιο για τους εκπροσώπους απ'τις νήσους Φερόες, και για τη Γροιλανδία⁹². Χαρακτηριστική, επίσης είναι και η δημιουργία το 2000 Κοινοβουλευτικών Συμβουλίων των Σάμι σε Φινλανδία, Σουηδία και Νορβηγία⁹³. Στην Ινδία, και την Κολομβία, έχουν δημιουργηθεί και ξεχωριστά Συμβούλια αυτοχθόνων⁹⁴.Στις περιπτώσεις της Μαλαισίας, των Φιλιππινών και της Καμπότζης, η διακριτική διαδικασία αυτών των θεσμών φτάνει μέχρι και τη ρύθμιση όλων των εσωτερικών σχέσεων των λαών αυτών⁹⁵.

Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί πως η αυτονομία , δεν αφορά μόνο τους συνηθισμένους τομείς της πολιτικής εκπροσώπησης, της κατοχής γης αλλά και τομείς όπως η υγεία ,η εκπαίδευση, ολόκληρο γενικώς το φάσμα των τομέων πολιτικής που επηρεάζουν τη μετάδοση της πολιτιστικής ταυτότητας και την αποτελεσματική προστασία τους όπως έχουν τονίσει επανειλημμένα και τα ΗΕ⁹⁶ αλλά και η ΑΕΔΑΛ.

Καθίσταται σαφές πως υπάρχει διάκριση μεταξύ των αυτοχθόνων, των φυλών και των λαών. Αναφορικά με τις φυλές ,η διάκριση είναι εμφανής με βάση τη νομολογία του ΔιΑΔΔΑ και του ΑΔΔΑΛ. Σύμφωνα με τα όργανα αυτά, ενώ εντοπίζεται πραγματικό στοιχείο διάκρισης, αυτό της πρόσφατης μετακίνησης στον τόπο διαμονής, επί της ουσίας δε μεταφράζεται σε διαφορετικό επίπεδο προστασίας απ' αυτό των αυτοχθόνων. Αυτό συμβαίνει, επειδή η σύνδεση με τη γη , ενυπάρχει και στις φυλές, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι. Σχετικά με τους λαούς, μπορεί το

⁸⁹ Supra note 75,σελ.18.

⁹⁰ Supra note88,σελ.4-5,7-8,παρ.7-9,13,29-31.

⁹¹Supra note88,σελ.4,παρ.12-14.

⁹² Supra note88,σελ6,παρ.20.

⁹³ Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Review of World Bank operational policies, New York : Economic and Social Council , United Nations , E/C.19/2013/15.2/3,σελ.16,παρ.50.

⁹⁴ Supra note88,σελ.6,παρ21-22.

⁹⁵ Supra note93,σελ.14,παρ.43.

⁹⁶ Supra note 75, Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (10 August 2016) Right to health and indigenous peoples with a focus on children and youth, New York : Economic and Social Council, United Nations, A/HRC/33/57 , supra note 54, Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (16 August 2012) Role of languages and culture in the promotion and protection of the rights and identity of indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations , A/HRC/21/53 . Permanent Forum on Indigenous Issues (7 February 2019) Study on tuberculosis and indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2019/9 .

ΑΔΔΑΛ και η ΑΕΔΑΛ, να ταυτίζουν τις έννοιες, η πρακτική όμως δείχνει πως στην περίπτωση των αυτοχθόνων εκλείπει η εξωτερική πτυχή του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση που αναγνωρίζεται στους λαούς. Βεβαίως αυτό δε σημαίνει πως οι αυτόχθονες δεν είναι λαοί , αλλά ότι υπολείπονται αυτού του στοιχείου για τους λόγους της προστασίας της εδαφικής ακεραιότητας.

1.2.3: Μειονότητες: Τα διαφορετικά επίπεδα προστασίας

Η ταύτιση μειονοτήτων και αυτοχθόνων, προκύπτει κυρίως από την πρακτική των κρατών κυρίως, εφόσον τα όρια στη διεθνή προστασία είναι σαφώς πιο ξεκάθαρα. Σε οικουμενικό επίπεδο, το άρθρο 27 του ΣΑΠΔ, ενώ αναφέρεται μόνο σε μειονότητες, έχει χρησιμοποιηθεί από την ΕΔΑ/ΗΕ , για την προστασία των αυτοχθόνων όχι μόνο με τις αποφάσεις τις αλλά και με το Γενικό Σχόλιο 23.⁹⁷ Παράλληλα και το Σύμφωνο για τα Οικονομικά ,Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα(ΣΟΚΠΔ)⁹⁸ αφορά και τις δύο ομάδες για τη διαφύλαξη συγκεκριμένων δικαιωμάτων .

Αρχικά, πρέπει να διευκρινιστεί ότι εκτός των δύο Συμφώνων, ειδικά ξεχωριστά κείμενα προστατεύουν τις δύο ομάδες, όντας μία ένδειξη της διάκρισής τους. Η Διακήρυξη του '92 των ΗΕ(Δ/ΗΕ/92)⁹⁹, η Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων του Συμβουλίου της Ευρώπη (ΣοΕ)¹⁰⁰, καθώς και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης των Περιφερειακών και Μειονοτικών γλωσσών(ΕΧΠΜΓ)¹⁰¹, αφορούν αποκλειστικά τις μειονότητες .Αντιστοίχως στην προστασία των αυτοχθόνων είναι αφιερωμένη η Δ/ΗΕ/07 και οι δύο Συμβάσεις της ΔΟΕ-107 και 169-.Παρά ταύτα η σύγκυση μεταξύ τους υφίσταται ,διότι όντως παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, όπως η κατάσταση αποκλεισμού,απομόνωσης και διακρίσεων που υφίστανται ή έχουν υποστεί στο παρελθόν, η μη κυρίαρχη θέση στην κοινωνία και η πολιτιστική διαφορετικότητα από τον κυρίαρχο πολιτισμό¹⁰².

Βεβαίως εντοπίζονται και διαφορές όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των δύο ομάδων Σε πρώτο επίπεδο πρέπει να επισμανθεί η απουσία κοινά αποδεκτού ορισμού και στις

⁹⁷ Human Rights Committee (8 April 1994) CCPR General Comment No. 23: Article 27 Rights of Minorities, New York : Office of the High Commissioner for Human Rights ,United Nations, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5,παρ.7 .

⁹⁸ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights signed at New York on 16 December 1966, entry into force 3 January 1976.

⁹⁹ UN General Assembly, Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, 3 February 1992, A/RES/47/135.

¹⁰⁰ Framework Convention on the Protection for the Protection on National Minorities , CoE signed by Council of Europe on 1 February of 1995 , entry into force on 1 February of 1998.

¹⁰¹ European Charter for Regional or Minority Languages , signed by Council of Europe in 5 November 1992 , entry into force 1 March 1998.

¹⁰² COMMISSION ON HUMAN RIGHTS Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights Abjorn Eide , Erika Daes , (19 July 2000) PREVENTION OF DISCRIMINATION AGAINST AND THE PROTECTION OF MINORITIES Working paper on the relationship and distinction between the rights of persons belonging to minorities and those of indigenous peoples, : Economic and Social Council United Nations E/CN.4/Sub.2/2000/10,σελ.7.

δύο ομάδες, αλλά πολύ περισσότερο για τις μειονότητες, εφόσον για τους αυτόχθονες υπάρχουν περισσότερα στοιχεία. Αυτό που επισημαίνεται είναι η συνύπαρξη αντικειμενικών και υποκειμενικών κριτηρίων. Το '77 ο Capotorti, -ο τότε Ειδικός Εισηγητής των ΗΕ της Υπο-επιτροπής για την Πρόληψη των διακρίσεων και Προστασία των Μειονοτήτων-αποπειράθηκε να δημιουργήσει έναν ορισμό. Παρά τον αμφισβητήσιμο χαρακτήρα του κάποια χαρακτηριστικά του, όπως η μη κυρίαρχη πληθυσμιακή θέση, θεωρούνται κοινά αποδεκτά¹⁰³.

Σε μία πρώτη προσπάθεια διάκρισης των ομάδων σχετικά με τα φυσικά χαρακτηριστικά ο ανωτέρω ορισμός του Capotorti αν και αμφισβητήσιμος μπορεί να είναι διαφωτιστικός σχετικά με τα φυσικά χαρακτηριστικά της ομάδας. Συγκεκριμένα, από τη μία οι μειονότητες, υπολείπονται ποσοτικά από την κυρίαρχη πληθυσμιακή ομάδα, αντίθετα, όπως δείχνουν τα παραδείγματα της Βολιβίας και της Βενεζουέλας, δεν ισχύει το ίδιο και για τους αυτόχθονες. Δεύτερο στοιχείο, είναι πως οι μειονότητες μπορεί ως βασικό συστατικό διάκρισης να έχουν μόνο τη θρησκεία ή τη γλώσσα, όπως αναφέρει και το άρθρο 1 της Διακήρυξης του '92 των ΗΕ, αντίθετα στους αυτόχθονες αυτό δεν ισχύει, πάντοτε η αναφορά γίνεται σε ένα διαφορετικό πολιτισμό, που μπορεί να εμπεριέχει και αυτά τα στοιχεία.¹⁰⁴ Επιπροσθέτως, βασικό σημείο αναφοράς για τους αυτόχθονες αποτελεί η σύνδεση τους με τη γη στην οποία κατοικούσαν προ επικοισμού αυτής. Η σύνδεση αυτή είναι που καθορίζει όλη τους την κοσμοθεωρία, γι' αυτό και προστατεύεται από τα σχετικά κείμενα εν αντιθέσει με τις μειονότητες¹⁰⁵. Ωστόσο οι διακρίσεις αυτές δύνανται ν' αμφισβητηθούν σε κάθε περίπτωση, εφόσον δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτά χαρακτηριστικά για τις μειονότητες.

Ίσως η πιο ασφαλής μέθοδος διαφοροποίησης των δύο ομάδων είναι με βάση τα κείμενα προστασίας της κάθε ομάδας. Πρώτον στους αυτόχθονες αναγνωρίζεται ξεκάθαρα το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση – έστω και με την έννοια της εσωτερικής πτυχής, -¹⁰⁶, δεν υπάρχει, όμως αντίστοιχη πρόβλεψη για τις μειονότητες, παρόλο που στη Σύμβαση Πλαίσιο του ΣοΕ, εντοπίζονται διατάξεις που ουσιαστικά αποδίδουν ένα βαθμό αυτονομίας σε αυτές¹⁰⁷. Βέβαια πρέπει να ληφθεί υπόψιν πως η Σύμβαση αυτή περιλαμβάνει προγραμματικές διατάξεις, δεν ενσωματώνει αγωγήματα δικαιώματα¹⁰⁸, ενώ ο Ευρωπαϊκός Χάρτης, περιέχει ένα σύστημα *a la carte*, σε σχέση με τα γλωσσικά δικαιώματα τους¹⁰⁹. Το γεγονός πως δεν αποδίδεται τέτοιο δικαίωμα στις μειονότητες δεν σημαίνει πως δεν απολάβουν ένα βαθμό *de facto* αυτονομίας, όπως σημειώνει η Έρρικα-Ειρήνη Νταή στο κείμενο για τη διάκριση μεταξύ των δύο αυτών ομάδων για την Υπο-Επιτροπή για την Προώθηση και Προστασία των

¹⁰³ United Nations, Office of the High Commissioner Minorities under international law <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationalaw.aspx>, τελευταία επίσκεψη: 18/2/2020.

¹⁰⁴ Supra note 102, σελ. 8.

¹⁰⁵ Διακοφωτάκης Γ.Ι. Περί Μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο, Αθήνα: Σάκκουλας Αντ.Ν., 2001, σελ. 172-174.

¹⁰⁶ Supra note 102, σελ. 10.

¹⁰⁷ Supra note 101, τα δικαιώματα για παράδειγμα τα εκτεταμένα γλωσσικά δικαιώματα των αρ. 10-14, πρόσβαση και χρήση ΜΜΕ/αρ. 9, απαγόρευση βίαιης αφομοίωσης/αρ. 5.

¹⁰⁸ Περράκης Σ. Ευρωπαϊκό Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση, και ΟΑΣΕ, εκδ ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2013, σελ. 93.

¹⁰⁹ Supra note 108 σελ. 95.

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.¹¹⁰ Παρατηρείται όμως ακόμη και όπου αυτή συναντάται, διαφορά με την αυτονομία που αναγνωρίζεται στους αυτόχθονες. Η διαφορετική στόχευση, γίνεται αισθητή στην αποτελεσματική συμμετοχή των μειονοτήτων στο πλαίσιο της κοινωνίας¹¹¹, ενώ στους αυτόχθονες¹¹² το ζήτημα είναι η ανάπτυξη και η προστασία των δικών τους θεσμών.¹¹³

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί πως η Δ/ΗΕ/92, αναφέρεται σε άτομα που ανήκουν στην ομάδα, ενώ του '07 σε λαούς, δηλώνοντας εμμέσως αυτό που η Ομάδα Εργασίας της ΑΕΔΑΛ, έχει διαχωρίσει πως η μία αφορά σε ατομικά δικαιώματα και η άλλη σε συλλογικά¹¹⁴. Μάλιστα κι η ίδια η Δ/ΗΕ/92, στο άρθρο 3, αναφέρεται στην ατομική ή από κοινού άσκηση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, αποτελώντας ένα μεσαίο στάδιο μεταξύ ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων¹¹⁵. Η διαφορά αυτή είναι πολύ βασική, διότι ουσιαστικά με τους αυτόχθονες για πρώτη φορά γίνονται αγωγή συλλογικά δικαιώματα, όπως φαίνεται από τις αποφάσεις δικαιοδοτικών οργάνων όπως το ΔιΑΔΔΑ και το ΑΔΔΑΛ, που έχουν αποδεχθεί το δικαίωμα στη συλλογική ιδιοκτησία, μεταξύ άλλων.

Επομένως είναι λογικό –συγκρίνοντας τα δύο συστήματα προστασίας-χώρες όπως η Κίνα, ενώ έχει υιοθετήσει την Δ/ΗΕ/07, να αναγνωρίζει μόνο εθνικές μειονότητες, καθιστώντας της κενό γράμμα¹¹⁶, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ένα σαφώς μικρότερο πλαίσιο προστασίας.

Εν κατακλείδι, είναι προφανής η διάκριση των μειονοτήτων από τους αυτόχθονες, σε επίπεδο καθεστώτων προστασίας. Η απουσία σύνδεσης με τη γη, σε συνδυασμό με το αναγνωρισμένο δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, και την ύπαρξη συλλογικών δικαιωμάτων, διαχωρίζουν τις δύο ομάδες. Το ζήτημα περιπλέκεται κυρίως από την πρακτική των κρατών, κι αυτό γιατί γίνεται μία έμμεση προσπάθεια περιορισμού των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων.

¹¹⁰ Supra note 106.

¹¹¹ Supra note 101, αρ. 2.2 και 2.3. □ Castellino J, Gilbert J. Self Determination, Indigenous People and Minorities, Macquarie Law Journal Vol 3 (2003), σελ. 166.

¹¹² UN General Assembly, United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples : resolution / adopted by the General Assembly, 2 October 2007, A/RES/61/295, αρ.4, 23,31.

¹¹³ Asbjorn Eide. (2014) 'United Nations Standard-setting regarding rights of minorities and indigenous peoples'. Europa Ethnica, 71 (3/4),σελ. 58.

¹¹⁴ Supra note 27, σελ.94.

¹¹⁵ Xanthaki, A. (2014) 'Indigenous Rights at the United Nations: Their impact on international human rights standards'. Europa Ethnica, 71 (3/4),σελ.74.

¹¹⁶ Σύμφωνα με κρατικά στοιχεία του 2010, το ποσοστό των αυτοχθόνων στην Κίνα είναι 8.4%, όπως αναφέρει το IWGIA: <https://www.iwgia.org/en/china>, τελευταία επίσκεψη:26/11/2019. Η αναγνώριση ως μειονότητες γίνεται στο πλαίσιο του Law of the People's Republic of China on Regional National Autonomy (2001 Amendment).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Το καθεστώς προστασίας

2.1: Τα κείμενα προστασίας

Διάφοροι οργανισμοί και όργανα αυτών, έχουν συνδράμει καταλυτικά στην προστασία των αυτοχθόνων, παράγοντας μία πλειάδα κειμένων είτε νομικά δεσμευτικών είτε όχι. Για να μπορέσει ωστόσο, να γίνει σωστή εξέταση, είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός δεύτερου επιπέδου διαχωρισμού των κειμένων. Σε αυτό το επίπεδο, διακρίνεται η πρώτη κατηγορία των δεσμευτικών κειμένων, σε εκείνα των γενικών Συμβάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε αυτά που αφορούν μόνο τους αυτόχθονες. Στη δεύτερη κατηγορία, μπορούν τα κείμενα να διαχωριστούν σε εκείνα των οργάνων των Συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, και σε Επιχειρησιακές Πολιτικές, οργάνων και οργανώσεων των ΗΕ.

Α)Γενικές Συμβάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Τα δύο Σύμφωνα του '66 των ΗΕ, έχουν αποτελέσει σημείο αναφοράς για την προστασία των αυτοχθόνων. Πέρα από το κοινό άρθρο 1-σχετικά με την αυτοδιάθεση – και το οποίο αναλύθηκε ανωτέρω, το άρθρο 27¹¹⁷, αν και ως αντικείμενο προστασίας έχει της μειονότητες, προστατεύει και τους αυτόχθονες κατά την πρακτική της ΕΑΔ/ΗΕ. Το εν λόγω άρθρο, προστατεύει την πολιτιστική ζωή, την θρησκευτική ελευθερία και έκφραση, καθώς και τη χρήση των γλωσσών των ομάδων αυτών. Βασικό σημείο είναι πως πρόκειται για ατομικά δικαιώματα, τα οποία μπορούν να συνασκηθούν με τα λοιπά μέλη της ομάδας. Το ΣΟΚΠΔ, βάση του άρθρου 2(2)¹¹⁸ κατά το οποίο, τα δικαιώματα και η προστασία τους πρέπει να εφαρμόζονται χωρίς διάκριση φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γεννήσεως ή κάθε άλλης καταστάσεως, αφορά και τους αυτόχθονες. Οι προβλέψεις του Συμφώνου, απηχούν σε επιταγές προστασίας βασικών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων των αυτοχθόνων που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητάς τους. Παράλληλα, ενυπάρχουν διατάξεις για την ποιότητα ζωής τους όπως το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβιώσεως (αρ.11)¹¹⁹ καθώς και το δικαίωμα στη καλύτερη δυνατή σωματική και ψυχική υγεία(αρ.12)¹²⁰. Επίσης στο άρθρο 25¹²¹, προκρίνεται, το έμφυτο δικαίωμα, όλων των λαών, στην ολοκληρωτική και ελεύθερη χρήση του πλούτου και των φυσικών τους πόρων, βασικό στοιχείο της προστασίας τους.

¹¹⁷ Νάσκου- Περράκη Π.Κώδικας Διεθνών Πράξεων Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, εκδ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, 2012, σελ. 41.

¹¹⁸ Supra note 117, σελ. 60.

¹¹⁹ Supra note 117, σελ. 63.

¹²⁰ Supra note 117, σελ. 63-64.

¹²¹ Supra note 117, σελ. 67.

Σε αυτές τις Συμβάσεις κατατάσσεται και η Σύμβαση για την Κατάργηση των Φυλετικών Διακρίσεων¹²². Προφανώς ολόκληρη περιέχει διατάξεις πολύ σημαντικές για την ίση μεταχείριση των αυτοχθόνων από τα κράτη, καθιστώντας την απαραίτητη για τους λαούς αυτούς. Προσοχή πρέπει να δοθεί πρώτον ότι ,οποιαδήποτε ειδικά μέτρα υπέρ των αυτοχθόνων, δεν αποτελούν μορφή φυλετικής διακρίσεως, ενώ πρέπει να τερματίζονται μόλις επιτευχθούν οι αντικειμενικοί σκοποί ,δηλαδή να εκλείψουν οι λόγοι ύπαρξης τους¹²³. Τα μέτρα δύνανται να ληφθούν και για τον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα¹²⁴. Ιδιαίτερης σημασίας είναι και το άρθρο 3 ,στο οποίο απαγορεύεται η φυλετική απομόνωση¹²⁵, την οποία και έχουν υποστεί στο παρελθόν οι αυτόχθονες. Το άρθρο 7, συναντάται και στις Συμβάσεις και Διακηρύξεις που αναφέρονται στους αυτόχθονες, και αφορά την εκπαίδευση του γενικού πληθυσμού, ώστε να μην υφίστανται οι ομάδες προκατάληψη.¹²⁶

Αναφορικά με τα πολιτιστικά δικαιώματα, είναι σημαντικές και οι σχετικές Συμβάσεις της UNESCO, όπως εκείνες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ πρόσφατα μάλιστα υπεγράφησαν οι Συμβάσεις για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και για την προστασία και προώθηση των διαφορετικών πολιτιστικών εκφράσεων .¹²⁷ Ένα από τα ζητήματα αυτών των Συμβάσεων, όπως έχει παρατηρηθεί είναι πως συνήθως αναγνωρίζονται τα δικαιώματα επί της πολιτιστικής κληρονομιάς είτε των κρατών είτε των ατόμων, αδιαφορώντας για τα συλλογικά δικαιώματα ομάδων όπως οι αυτόχθονες.¹²⁸ Με τις Συμβάσεις όμως του 1995¹²⁹ και του 2003, αναγνωρίζονται και τα δικαιώματα των ομάδων ενώ στην περίπτωση της Συμβάσεως του '95, αναγνωρίζεται η κληρονομιά των αυτοχθόνων και των φυλών. Βέβαια η τελευταία αυτή Σύμβαση, δεν καλύπτει την παράνομη πώληση αντικειμένων, (κατά το άρθρο 10), προ της έναρξης ισχύος της Σύμβασης, αποτελώντας μία σοβαρή παράλειψη, εφόσον η κλοπή και η πώληση είναι ένα μεγάλης σημασίας ζήτημα για τους λαούς αυτούς.

Εκτός, από τα Σύμφωνα αυτά , στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹³⁰, στο άρθρο 30¹³¹ , προβλέπεται η προστασία της πολιτιστικής ζωής, της θρησκευτικής ελευθερίας και έκφρασης, της χρήσεως της ξεχωριστής γλώσσας , είτε ατομικά είτε

¹²² Supra note 117, σελ.80, Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women signed at New York on 18 December 1979 , entry into force 3 September 1981.

¹²³ Supra note 117, σελ.82, supra note 113, αρ.1(4).

¹²⁴ Supra note 117, σελ.83.αρ.2,παρ.2.

¹²⁵ Supra note 120

¹²⁶ Supra note 117,σελ.85.

¹²⁷ Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage signed in Paris on 17 October 2003, entry into force 20 April 2006. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions signed at Paris (UNESCO General Conference) , on 20 October 2005, entry into force 18 March 2007. Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property, signed at Paris on 14 November 1970, entry into force 24 April 1972.

¹²⁸ □ Xanthaki, A. (2017) 'International Instruments on Cultural Heritage: Tales of Fragmentation', in Xanthaki, A., Valkonen, S., Heinämäki, L. and Nuorgam, P. (eds.) Indigenous Peoples' Cultural Heritage, Rights, Debates, Challenges. Brill/ Nijhoff, σελ.

¹²⁹ UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects, signed at Rome, on 24 June 1995, entry into force 1 July 1998.

¹³⁰ The UN Convention on the Rights of Children signed at New York on 20 November 1989, entered into force 2 September 1990.

¹³¹ Supra note 117,σελ.153.

από κοινού με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Η διάταξη αυτή, είναι όμοια με το άρθρο 27 του ΣΑΠΔ, εκτός από το ότι αναφέρεται ρητά και στους αυτόχθονες. Παράλληλα, οι ρυθμίσεις των άρθρων 29 και 17¹³², για τους τομείς της εκπαίδευσης και των μέσων μαζικής ενημέρωσης αφορούν και τα αυτόχθονα παιδιά, καλύπτοντας τις γλωσσικές τους ανάγκες.

Από τα πιο σημαντικά κείμενα για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων, που απηχεί σύγχρονες ανάγκες τους είναι η Συμβάση για την Προστασία της Βιοποικιλότητας των ΗΕ, και συγκεκριμένα η πρόβλεψη του άρθρου 8(j)¹³³. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, τα κράτη όσο είναι εφικτό, και σύμφωνα με την νομοθεσία τους, θα σεβαστούν, διατηρήσουν και συντηρήσουν, τη γνώση, τις καινοτομίες, τις πρακτικές των αυτόχθονων και τοπικών κοινοτήτων, που συνδράμουν στη διατήρηση και βιώσιμη χρήση, της βιοποικιλότητας, με τη συμμετοχή των κοινοτήτων αυτών και στο επίπεδο του καταμερισμού των κερδών. Μάλιστα για την επιτυχή εφαρμογή του άρθρου, έχει δημιουργηθεί, το Πρόγραμμα Εργασίας για την Εφαρμογή του ¹³⁴ καθώς και μία ad hoc ομάδα εργασίας. Το Πρόγραμμα, μέσω της Ομάδος Εργασίας, προωθεί την συμμετοχή των αυτοχθόνων-διεθνές, περιφερειακό, εθνικό, τοπικό επίπεδο- με σεβασμό στις δικές τους πρακτικές, στην λήψη αποφάσεων, στην υιοθέτηση πολιτικών, στην εφαρμογή της διατήρησης και βιώσιμης χρήσης της βιοποικιλότητας¹³⁵. Επιπλέον, η Ομάδα Εργασίας, είναι επιφορτισμένη με τη υιοθέτηση αρχών για τον καταμερισμό των κερδών¹³⁶, τη διεξαγωγή μελετών περιβαλλοντικών, κοινωνικών και πολιτιστικών εκτιμήσεων¹³⁷, ενώ σημαντικές είναι και οι προβλέψεις για την προστασία, διατήρηση και ανάπτυξη της παραδοσιακής γνώσης¹³⁸. Το Δεύτερο Πρωτόκολλο της Συμβάσεως¹³⁹, αν και δεν ορίζει ξεχωριστά δικαιώματα για τους αυτόχθονες και τις κοινότητές τους, αγγίζει μία από τις βασικές σύγχρονες προβληματικές για την προστασία τους, αυτή του περιβάλλοντος και των πνευματικών δικαιωμάτων, εφόσον αφορά τους γενετικούς πόρους και τον καταμερισμό των κερδών από την εκμετάλλευσή τους.

Το ζήτημα που έχει δημιουργηθεί από το 2014, σχετικά με την προστασία που προσφέρει η Σύμβαση, ξεκίνησε με την απόφαση που υιοθέτησε η Συνέλευση των Μερών, με την οποία ορίζεται πως η χρήση των όρων 'αυτόχθονες' και 'τοπικές κοινότητες' σε μελλοντικές αποφάσεις, δε θα επηρεάσουν με κανένα τρόπο το άρθρο

¹³² Supra note 129 και 117, σελ. 153.

¹³³ Convention on Biological Diversity signed at Rio de Janeiro, on 5 June 1992, entry into force 29 December 1993.

¹³⁴ PROGRAMME OF WORK ON THE IMPLEMENTATION OF ARTICLE 8(j) AND RELATED PROVISIONS OF THE CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY, με την απόφαση V/16, adopted at its fifth meeting in May 2000, της Συνέλευσης των Μερών. Διαθέσιμο στο: <https://www.cbd.int/traditional/pow.shtml>, τελευταία επίσκεψη: 30/11/2019.

¹³⁵ Supra note 116, Element 1 task 2

¹³⁶ Supra note 134, Section II, Element 4.

¹³⁷ Supra note 134, Section II, Element 6.

¹³⁸ Supra note 134, Section III, Element 3.

¹³⁹ Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable sharing of Benefits arising from their Utilization to Convention on Biological Diversity, signed at Nagoya (Japan) on 29 October 2010, entry into force 12 October 2014.

8(j). Ουσιαστικά αυτή η απόφαση, παγώνει την ερμηνεία των όρων αυτών στο μέλλον, ώστε να μην έχουν έννομες συνέπειες στη Συμφωνία ή στο Πρωτόκολλο¹⁴⁰.

Είναι προφανές πως κι οι διατάξεις περιφερειακών κειμένων προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων(όπως η ΑΣΔΑ) ,εξασφαλίζουν ένα υψηλό επίπεδο προστασίας των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων χωρίς τη συμπερίληψη ειδικών διατάξεων. Πρέπει να σημειωθεί , πως ο Αφρικανικός Χάρτης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών(ΑΧΔΑΛ)¹⁴¹, αποδίδει στους αυτόχθονες ένα επιπλέον πλαίσιο προστασίας, μέσω της απόδοσης δικαιωμάτων στους λαούς, στους οποίους συγκαταλέγονται κι οι αυτόχθονες. Τα δικαιώματα αυτά είναι: της ύπαρξης και αυτοδιάθεσης¹⁴², της ελεύθερης διάθεσης του φυσικού τους πλούτου¹⁴³,το δικαίωμα στην ανάπτυξη(οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική)¹⁴⁴,δικαίωμα εθνικής και διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας¹⁴⁵,δικαίωμα ενός γενικά ικανοποιητικού περιβάλλοντος¹⁴⁶.

Β)Συμβάσεις και Διακηρύξεις για τους Αυτόχθονες Λαούς:

Τα δύο βασικά κείμενα για τους αυτόχθονες είναι διακηρύξεις και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεν είναι νομικά δεσμευτικές απηχούν γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με τη νομολογία του ΑΔΔΑΛ και του ΔιΑΔΔΑ αλλά και κανόνες που συμπεριλαμβάνονται σε πολυμερείς συνθήκες¹⁴⁷.

Τα πρώτα ψήγματα της προστασίας της ομάδος εντοπίζονται στα πλαίσια της ΔΟΕ.Είναι αλήθεια πως από το '30, όποτε και εμπνεύστηκε την Σύμβαση για την Εξαναγκαστική Εργασία από τις συνθήκες εργασίας των αυτοχθόνων¹⁴⁸, έδειξε ενδιαφέρον για την κατάστασή τους. Παρατηρώντας, μάλιστα τη συνεχή επιδείνωση αυτής , έπειτα από έρευνα που διεξήγαγε, κατέληξε στο συμπέρασμα πως συνδεόταν με ζητήματα ταυτότητας, γλώσσας ,πολιτισμού μεταξύ άλλων.¹⁴⁹Η Σ/ΔΟΕ/107, υιοθετήθηκε με στόχους¹⁵⁰:

- την παροχή της δυνατότητας στους πληθυσμούς να επωφελούνται των δικαιωμάτων και των ευκαιριών που αποδίδονται στους άλλους πολίτες,
- την προώθηση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξής τους

¹⁴⁰ Supra note88,σελ 5-8,παρ.17-18,24.

¹⁴¹ African Charter on Human and Peoples' Rights signed at Banjul by the Organization of African Unity ,in 27 June 1981 , entry into force 21 October 1986.

¹⁴² Supra note141,αρ.20.

¹⁴³ Supra note141,αρ.21.

¹⁴⁴ Supra note141, αρ.22.

¹⁴⁵ Supra note141, αρ.23.

¹⁴⁶ Supra note141, αρ.24.

¹⁴⁷ Permanent Forum on Indigenous Issues (19 February 2016) Study on how States exploit weak procedural rules in international organizations to devalue the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and other international human rights law, New York : Economic and Social Council, United Nations E/C.19/2016/4,σελ.2.

¹⁴⁸ Forced Labour Convention ,C.No.29,signed by International Labour Organization ,on 28 June 1930, entry into force 1 May 1932. <https://libguides.ilo.org/indigenous-peoples-en> ,τελευταία επίσκεψη:30/11/2019.

¹⁴⁹ Supra note 148.

¹⁵⁰ Supra note11.Να σημειωθεί πως η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 27 κράτη.

- την ενσωμάτωση των πληθυσμών στην κοινωνία¹⁵¹

Η Σύμβαση αυτή, απηχεί το πνεύμα της εποχής όπως διαφαίνεται ήδη από τους στόχους της, αλλά και από τον ορισμό των πληθυσμών. Πέρα από τα εργατικά δικαιώματα που συμπεριλαμβάνει, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα άρθρα που αφορούν την κατοχή γης καθώς και εκείνα της εκπαίδευσης και της υγείας. Σχετικά με τη γη¹⁵², προκρίνεται η αναγνώριση για πρώτη φορά της ιδιοκτησίας, την οποία κατέχουν παραδοσιακά είτε ατομικά είτε συλλογικά στο άρθρο 11. Στο άρθρο 12, απαγορεύεται η μετακίνηση των πληθυσμών, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή τους, παρά μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας, οικονομικής ανάπτυξης ή για την προστασία της υγείας αυτών των πληθυσμών. Σε αυτήν την περίπτωση δικαιούνται αποζημίωση- όποτε είναι εφικτό- υπό τη μορφή παροχής αντίστοιχης ποιότητας γης.

Ο στόχος της ενσωμάτωσης διαφαίνεται ήδη από το άρθρο 23(2), που προβλέπει σταδιακή μετάβαση την γλώσσα τους στην επίσημη γλώσσα του κράτους. Είναι άξιο απορίας λοιπόν, πως μετά από αυτήν την διάταξη στην ακριβώς επόμενη παράγραφο, προβλέπεται η διατήρηση της μητρικής τους γλώσσας. Καθίστανται από τα προαναφερθέντα προφανές, γιατί είχε κατηγορηθεί η Σύμβαση ως μία προσπάθεια αφομοίωσης, και τελικώς αναθεωρήθηκε από τη Σ/ΔΟΕ/169, μετά από απόφαση του Governing Body εφόσον κρίθηκε παρωχημένη η προσπάθεια της ενσωμάτωσης¹⁵³.

Στο προοίμιο της Σ/ΔΟΕ/169¹⁵⁴, ορίζεται πως η παρούσα Συμφωνία αποτελεί μερική αναθεώρηση της προηγούμενης, αν κανείς συγκρίνει τις δύο θα καταλήξει ευλόγως στο συμπέρασμα πως πρόκειται για μία ριζική αλλαγή στους ουσιώδεις για τους αυτόχθονες, τομείς. Ήδη στο άρθρο 1(1), γίνεται αισθητή η διαφορά εφόσον τα μέτρα για την υλοποίηση των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων θα γίνονται σε συνεργασία μαζί τους. Επίσης η στοχοθέτηση είναι διαφορετική, αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται πως εκλείπει μόνο το στοιχείο της ενσωμάτωσης. Συγκεκριμένα κατά το άρθρο 2, στόχοι είναι:

- η εξασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και ευκαιριών που εφαρμόζονται για τους υπόλοιπους πολίτες
- η προώθηση της υλοποίησης των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών τους δικαιωμάτων με σεβασμό την ταυτότητα και τους θεσμούς τους
- η μείωση του κοινωνικό-οικονομικού χάσματος με την υπόλοιπη κοινωνία

Γενικώς η Σ/ΔΟΕ/169, χαρακτηρίζεται από την ενσωμάτωση διατάξεων που προωθούν τη συμμετοχή των αυτοχθόνων για τη λήψη αυτών των ειδικών μέτρων¹⁵⁵ ενώ παράλληλα οι προβλέψεις λαμβάνουν υπόψιν τους και άλλα προβλήματα όπως η έλλειψη ιθαγένειας¹⁵⁶ Σχετικά με τα δικαιώματα στη γη¹⁵⁷, οι καινοτομίες της Συμβάσεως διαφαίνονται από το άρθρο 13(2) όπου ορίζεται ως γη, όλο το περιβάλλον των περιοχών αυτών που παραδοσιακά κατέχουν ή χρησιμοποιούν. Σε αυτό έρχεται

¹⁵¹ Supra note 11, αρ.2(2).

¹⁵² Supra note 11, αρ.11-14.

¹⁵³ Supra note 148.

¹⁵⁴ Supra note 13 Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 23 κράτη.

¹⁵⁵ Supra note 13 αρ.4(2), αρ.3(3), αρ.6(α)

¹⁵⁶ Supra note 13 αρ.4

¹⁵⁷ Supra note 13, αρ.13-19.

να προστεθεί και η αμέσως επόμενη πρόβλεψη, του άρθρου 14, για την αναγνώριση της ιδιοκτησίας τους αλλά και του δικαιώματος πρόσβασης σε περιοχές που παραδοσιακά είχαν για λόγους επιβίωσης. Στο άρθρο 15, για πρώτη φορά, προβλέπεται το δικαίωμα συμμετοχής στη χρήση, διαχείριση και διατήρηση των φυσικών τους πόρων. Στην παράγραφο δύο, ορίζεται η διαβούλευση με τους αυτόχθονες και ο καταμερισμός του κέρδους, όπου οι αρχές διατηρούν την κυριότητα σε πόρους της γης των αυτοχθόνων. Στο άρθρο 16, σχετικά με την μετακίνηση των πληθυσμών, αυτή μπορεί να γίνει μόνο ως ειδικό μέτρο και με την ελεύθερη και πληροφορημένη συγκατάθεση τους. Παράλληλα, διατηρούν δικαίωμα επιστροφής, εφόσον είναι εφικτό διαφορετικά αποζημίωσης. Τέλος σημαντικά είναι και τα άρθρα για την εκπαίδευση, στην οποία λόγο θα έχουν και οι ίδιοι¹⁵⁸, την προστασία της γλώσσας τους καθώς και της διασυννοριακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών ώστε οι πληθυσμοί να διατηρήσουν τις μεταξύ τους σχέσεις¹⁵⁹.

Ίσως μία από τις μεγαλύτερες εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών για την προστασία των αυτοχθόνων είναι η υιοθέτηση της Δ/ΗΕ/07, και σε δεύτερο επίπεδο της αντίστοιχης Διακήρυξης(Δ/ΟΑΣ/16) του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών(ΟΑΣ)¹⁶⁰. Παρατηρώντας το χρονικό διάστημα, από την λήψη της απόφασης των δύο οργανισμών για τη δημιουργία ξεχωριστών κειμένων μέχρι την υιοθέτηση τους καταλαβαίνει ότι επρόκειτο για κείμενα που συνάντησαν και συναντούν αντιρρήσεις¹⁶¹. Συνολικά υπέρ της Δ/ΗΕ/07, ψήφισαν 144 κράτη και κατά οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία. Τα προαναφερθέντα τέσσερα κράτη, με την πάροδο του χρόνου απέσυραν τις αντιρρήσεις τους,¹⁶² όμως ακόμη και σήμερα, κάποια εξ' αυτών την έχουν ενσωματώσει ελλιπώς στην εθνική νομοθεσία.¹⁶³ Στις ΗΠΑ, παραδείγματος χάριν, έχει ενσωματωθεί η Δ/ΗΕ/07, από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση όχι όμως κι απ' τις πολιτειακές. Είναι ενδιαφέρον εν συγκρίσει και με τη στάση τους απέναντι στην αναγνώριση αυτοχθόνων, πως χώρες όπως η Ρουάντα, και το Μαρόκο απουσίαζαν στην ψηφοφορία, όπως επίσης και αρκετά κράτη του Ειρηνικού όπως το Βανουάτου, το Τουβάλου, και τα Φίτζι¹⁶⁴. Αντίστοιχα στη Δ/ΟΑΣ/16, η Κολομβία, κατέθεσε κάποιες ερμηνευτικές δηλώσεις. Η πρώτη αφορούσε το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού (αρ.3), υποστηρίζοντας ότι πρέπει να εξετάζεται ανά περίπτωση.¹⁶⁵ Μία δεύτερη δήλωση αφορά τους ιερούς χώρους καθώς

¹⁵⁸ Supra note 13 αρ.26-31.

¹⁵⁹ Supra note 13 αρ.32.

¹⁶⁰ American Declaration on the Rights of Indigenous People adopted at the third plenary session of the Organization of American States on 15 June 2016 in Santo Domingo.

¹⁶¹ Για τη Δ/ΟΑΣ/16, χρειάστηκαν 17 χρόνια από τη δημιουργία της ad hoc Ομάδος εργασίας του ΟΑΣ με στόχο την κατάρτιση του κειμένου, και 27 χρόνια από το πρώτο σχέδιο της Διαμερικανικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αντίστοιχα για την Δ/ΗΕ/07, χρειάστηκαν συνολικά 25 χρόνια από τη σύσταση της Ομάδος Εργασίας για την υιοθέτηση της διακηρύξεως Kingsbury Benedict, Indigenous People, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, July 2011, σελ4.9.

¹⁶² Supra note 151, σελ.4. Ο Καναδάς το 2016, η Αυστραλία το 2009 την ενσωμάτωσε μάλιστα στο εθνικό της δίκαιο

¹⁶³ Μόνο η Αυστραλία το 2009, ενσωμάτωσε την Δ/ΗΕ/07, στο εθνικό της δίκαιο. Ο Καναδάς, ενώ από το 2016, την έχει επικυρώσει δεν έχει ενσωματώσει τις κατάλληλες διατάξεις. Οι ΗΠΑ και η Νέα Ζηλανδία, ενώ έχουν δηλώσει –επί προεδρίας Obama το 2011, και από την Υπουργό Sharples, το 2009– ότι θα τη στηρίξουν δεν έχει γίνει επίσημα κάποια κίνηση.

¹⁶⁴ Sixty-first General Assembly Plenary 107th & 108th Meetings (AM & PM) Archived September 25, 2014, at the Wayback Machine the UN, 13 September 2007.

¹⁶⁵ Supra note 164, σελ.55-57.

και τα αντικείμενα, που ελλείπει ορισμού τους, θα προστατεύονται με βάση το εθνικό δίκαιο.¹⁶⁶ Η τρίτη δήλωση αφορά την δημιουργία ΜΜΕ, με βάση το εθνικό δίκαιο.¹⁶⁷

Η στάση των κρατών, είναι ενδεικτική, της σημασίας των διατάξεων του κειμένου. Η προσπάθεια ορισμένων να μειώσουν τα σημασία της, δεκατρία χρόνια αργότερα, έχει αποβεί άκαρπη, εφόσον μέχρι και δικαιοδοτικά όργανα έχουν αναγνωρίσει τον καθολικό της χαρακτήρα. Σχετικά, τώρα, με τη στάση των προαναφερόμενων τριών κρατών-εφόσον ο Καναδάς, ενσωμάτωσε τη Δ/ΗΕ/07 στο εθνικό δίκαιο¹⁶⁸, αποτελεί μία σοβαρή αποχή από το κείμενο, αν αναλογιστεί κανείς και το ποσοστό των αυτοχθόνων. Όμως η σημασία του κειμένου δεν μειώνεται, εφόσον πρόκειται γι' ένα καθολικό κείμενο, που ήρθε να καλύψει κενά προστασίας σε ηπείρους όπως η Αμερική, με μεγάλο αντίκτυπο στους πληθυσμούς. Είναι χαρακτηριστικό, επίσης, πως έχει χρησιμοποιηθεί επανειλημμένα από το ΔιΑΔΔΑ, στην εξέταση αναφορών. Παράλληλα, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται κι η συνεισφορά στις εθνικές έννομες τάξεις, με πολλές τροποποιήσεις στο καθεστώς προστασίας, να λαμβάνουν χώρα μετά την υιοθέτησή της. Επί παραδείγματι, η Κολομβία, το Μεξικό κι η Βραζιλία, μεταξύ άλλων προώθησαν νομοθετικές ή και συνταγματικές αλλαγές για την ενσωμάτωση στην έννομή τους τάξη συλλογικών δικαιωμάτων¹⁶⁹.

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί και για τα δύο κείμενα είναι πως ουσιαστικά ενσωματώνουν δικαιώματα που συναντώνται σε άλλα κείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εμβαθύνοντας βεβαίως και προσαρμόζοντας τα στις ανάγκες των αυτοχθόνων. Στα προοίμια ήδη των δύο διακηρύξεων συναντώνται οι πρώτες μεταξύ τους ομοιότητες, που είναι η ύπαρξη έμφυτων συλλογικών δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, τα οποία στερήθηκαν λόγω ιστορικών αδικιών¹⁷⁰. Αμφότερες οι διακηρύξεις, εμπεριέχουν διατάξεις προστασίας και για τις τρεις γενιές δικαιωμάτων.¹⁷¹ Ωστόσο τέσσερις είναι οι άξονες, που πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία:

- οι σχετικές με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης διατάξεις
- τα δικαιώματα στη γη
- τα δικαιώματα στην προστασία του περιβάλλοντος
- οι ειδικές προβλέψεις για τις ευάλωτες ομάδες των πληθυσμών όπως οι γυναίκες, τα παιδιά.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και στα δύο κείμενα στην λήψη επιπλέον ειδικών μέτρων προστασίας για τις γυναίκες αυτόχθονες.¹⁷² Η διαφορά μεταξύ τους είναι πως η Δ/ΗΕ/07, πέρα από την ίση προστασία των γυναικών, την οποία και στο άρθρο 44, αναφέρει μόνη της στα άλλα δύο σχετικά άρθρα αναφέρεται και σε άλλες ομάδες του πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία. Ουσιαστικά δημιουργεί ένα είδος ευάλωτης ομάδας εντός της ευάλωτης ομάδας των αυτοχθόνων,

¹⁶⁶ Supra note 164, σελ.59-61.

¹⁶⁷ Supra note 164, σελ.63-64.

¹⁶⁸ Supra note 88, σελ.4-5, παρ.15.

¹⁶⁹ Supra note 93, σελ.14, παρ.43.

¹⁷⁰ Supra note 164, supra note 102/Προοίμια

¹⁷¹ Πρώτη γενιά: ατομικά-πολιτικά, δεύτερη γενιά: κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά, τρίτη γενιά: περιβάλλον

¹⁷² Supra note 160, αρ7,30(4c), supra note 102 αρ.44, αρ.21(2), αρ.22(1).

εφόσον ειδικών προσαρμοσμένων μέτρων προστασίας, γιατί είναι αντιμέτωποι με διάφορα επίπεδα διακρίσεων. Είναι γνωστή η συζήτηση που υπάρχει για τις γυναίκες αυτόχθονες, και την παραβίαση των δικαιωμάτων τους εφόσον είναι συχνά θύματα βίας¹⁷³ και διακρίσεων-γεγονός που το έχει εξετάσει και η ΕΑΔ/ΗΕ¹⁷⁴-με πρόσχημα αρκετές φορές τον πολιτισμό τους. Η βία κατά των αυτόχθονων γυναικών έχει απασχολήσει πολλάκις τη Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου(ΔΙΑΕΔΑ),¹⁷⁵. Μάλιστα η ΔΙΑΕΔΑ, εξέδωσε και μία σχετική έκθεση το 2017, συμπεραίνοντας πως το πρόβλημα είναι πολυπαραγοντικό εφόσον η βία προέρχεται είτε από τις ίδιες τις κοινότητες είτε από μη μέλη των κοινοτήτων στα πλαίσια εσωτερικών συγκρούσεων ή όχι.¹⁷⁶ Βέβαια και το ΔΙΑΔΔΑ σε αποφάσεις του έχει επιβεβαιώσει τη δυσκολία πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη λόγω γλωσσικού χάσματος πέρα από του εξοστρακισμού που υφίστανται από τις κοινότητές τους όταν καταγγέλλουν περιστατικά σεξουαλικής βίας.¹⁷⁷ Γι' αυτό το λόγο πρέπει να συνυπολογίζεται για την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη, οι ειδικές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές περιστάσεις τους.¹⁷⁸ Το ΔΙΑΔΔΑ, αναφορικά με τη σεξουαλική βία στα πλαίσια εσωτερικών ταραχών, έχει σημειώσει ότι επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στην αξιοπρέπεια των γυναικών αυτών.¹⁷⁹ Ωστόσο, και τα άτομα με αναπηρία πρέπει να χαίρουν ειδικών ρυθμίσεων λόγω διακρίσεων που υφίστανται εντός και εκτός ομάδος, κυρίως των δικαιωμάτων συμμετοχής τους στις αποφάσεις.¹⁸⁰ Δυστυχώς η Δ/ΟΑΣ/16, δεν αφιερώνει κανένα άρθρο στους ηλικιωμένους ή στα άτομα με αναπηρία.

Ίσως, οι πιο ενδιαφέρουσες διατάξεις των κειμένων είναι οι σχετικές με το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, το οποίο και προφανώς δεν εγείρει άλλα

¹⁷³ IACHR, Missing and murdered indigenous women in British Columbia, Canada OEA/Ser.L/V/II. Doc.

30/14, December 21, 2014. Είναι ανησυχητικό το ποσοστό των εξαφανισμένων γυναικών σε κράτη ανεπτυγμένα όπως ο Καναδάς. Permanent Forum on Indigenous Issues (12 February 2013) Study on the extent of violence against indigenous women and girls in terms of article 22 (2) of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations, United Nations E/C.19/2013/9 .

¹⁷⁴ Human Rights Committee: Sandra Lovelace Communication No 24/1977, decision of 30 July 1981.

¹⁷⁵ IACHR, Merits Report, No. 53/01, Ana, Beatriz, and Cecilia González Pérez (Mexico), April 4, 2001, IACHR, Merits Report, No.75/02, Mary and Carrie Dann (United States), December 27, 2002

¹⁷⁶ Inter-American Commission on Human Rights (17 April 2017) Indigenous Women and Their Human Rights in the Americas, : Organization of American States Doc 44/17.

¹⁷⁷ IA Court. Case of Fernández Ortega et al. v. Mexico, Preliminary Objection, Merits, Reparations and Costs. Judgment August 30, 2010. Series C No. 215. 44,παρ.223, 23 IA Court. Case of Rosendo Cantú et al v. Mexico, Preliminary Objection, Merits, Reparations and Costs. Judgment August 31, 2010. Series C No. 216, παρ.206

¹⁷⁸ IA Court. Case of Tiu Tojin v. Guatemala, Merits, Reparations and Costs, Judgment November 26, 2008, Series C No. 1990, para. 96.

¹⁷⁹ IA Court. Case of Massacres of Río Negro v. Guatemala, Preliminary Objection, Merits, Reparations and Costs, Judgment September 4, 2012, para. 59. IA Court. Case of the Massacre of “Las Dos Erres” v. Guatemala. Preliminary Objection, Merits, Reparations and Costs. Judgment November 24, 2009. Series C No. 211, para. 139.

¹⁸⁰ Permanent Forum on Indigenous Issues (5 February 2013) Study on the situation of indigenous persons with disabilities, with a particular focus on challenges faced with regard to the full enjoyment of human rights and inclusion in development, New York : Economic and Social Council, United Nations , E/C.19/2013/6,σελ.6-8.

δικαιώματα(απόσχισης).¹⁸¹ Ουσιαστικά στα δύο κείμενα προβλέπονται οι υλοποίησης της με την δημιουργία και ενίσχυση πολιτικών θεσμών εκπροσώπησης¹⁸², την αναγνώριση των νομικών τους συστημάτων με σεβασμό δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁸³,τη συμμετοχή αυτών στη λήψη αποφάσεων σε διάφορους τομείς όπως την εκπαίδευση και την υγεία,την οικονομία για την ανάπτυξη ξεχωριστών θεσμών¹⁸⁴, την νομική αναγνώριση της ομάδας ¹⁸⁵και την απαγόρευση της αφομοίωσης¹⁸⁶. Στην κατηγορία αυτή πρέπει να σημειωθεί και το δικαίωμα στην ανάπτυξη που αναγνωρίζεται ξεκάθαρα στους λαούς αυτούς¹⁸⁷.Κάνοντας μία σύγκριση αυτών των δύο άρθρων, προκύπτει εύλογα πως η πρόβλεψη της Δ/ΟΑΣ/16, είναι πιο αυστηρή, ορίζοντας πως πέρα από την οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική τους ανάπτυξη, τα κράτη πρέπει να διαβουλεύονται και να συνεργάζονται καλή τη πίστη ώστε να εξασφαλίσουν την πρότερη ελεύθερη και πληροφορημένη συναίνεσή(free prior informed consent,εφεξής FPIC) για την υλοποίηση έργων στις περιοχές που τους ανήκουν(άρθρο 29,παρ.4).

Τα εκτεταμένα δικαιώματα στη γη-όπως αναφέρονται- αλλά και στους φυσικούς πόρους ¹⁸⁸αποτελούν μία έκφανση του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση. Σύμφωνα με αυτά τα κράτη οφείλουν να αναγνωρίσουν ,με σεβασμό στα συστήματα κατοχής, τα εδάφη, τη γη και τους φυσικούς πόρους, που παραδοσιακά κατέχουν ή που τους ανήκουν, τα χρησιμοποιούν ή έχουν αποκτηθεί με άλλο τρόπο, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να διατηρηθεί ο δεσμός και με τις θαλάσσιες ζώνες και νερά¹⁸⁹.Η Δ/ΟΑΣ/16, προβλέπει τη ρύθμιση και αναγνώριση της κατοχής γαιών από αυτόχθονες που ζουν σε εθελούσια απομόνωση.¹⁹⁰ Σε περίπτωση απώλειας της γης τους δικαιούνται αποζημίωσης,ή οποιασδήποτε μεθόδου επανόρθωσης εφόσον δεν δόθηκαν με την FPIC¹⁹¹.

Διαπιστώνοντας τη σημασία της γης στη ζωή των αυτοχθόνων, δε θα μπορούσαν παρά να εμπεριέχονται ,στη Δ/ΗΕ/07, προβλέψεις για την προστασία του περιβάλλοντος τους. Συγκεκριμένα, ορίζεται πως χωρίς την FPIC τους δε γίνεται να απορρίπτονται ή να αποθηκεύονται επικίνδυνα υλικά στα εδάφη τους, σε αντίθετη περίπτωση τα κράτη οφείλουν να ελέγξουν την κατάσταση και να λάβουν μέτρα για την υγεία των πληθυσμών¹⁹².

Τέλος ,εμπεριέχουν διατάξεις για την προστασία του πολιτισμού τους, της πολιτιστικής κληρονομιάς,και ταυτότητας.¹⁹³Μάλιστα στο άρθρο28, της Δ/ΟΑΣ/16, γίνεται ειδική αναφορά στην πνευματική ιδιοκτησία σε σχέση με την πολιτιστική

¹⁸¹ Supra note 160, αρ.4, supra note103, αρ.46,49.

¹⁸² Supra note 113, αρ.19,14,16,18,supra note 160, αρ.21,14,13,6,

¹⁸³ Supra note113, αρ.34, supra note 150 αρ.22.23

¹⁸⁴ Supra note113αρ.14,16,39.Supra note150,αρ.14,15,18

¹⁸⁵ Supra note 160,αρ.9.Το συγκεκριμένο υπάρχει μόνο στη Δ/ΟΑΣ/16, και είναι ένα δικαίωμα το οποίο συναντάται μόνο στην ΑΣΔΑ.

¹⁸⁶ Supra note 160,αρ.11,supra note103, αρ.8

¹⁸⁷ Supra note 160,ρ.29, supra note103, αρ.23.

¹⁸⁸ Supra note 160,αρ.25,26, 29supra note103, αρ.25,26,27,28,30,28

¹⁸⁹ Supra note113, αρ.25 και 26,27,supra note150,αρ.25.

¹⁹⁰ Supra note160,αρ.26.

¹⁹¹ Supra note113,αρ.28, supra note150,αρ.29(5).

¹⁹² Supra note113, αρ.29.

¹⁹³ Supra note160, αρ28,13., supra note103,αρ.31,12,15.

κληρονομιά, στην οποία και μεταξύ άλλων περιλαμβάνεται και η παραδοσιακή γνώση.Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και στον επαναπατρισμό των ανθρώπινων λειψάνων τους¹⁹⁴ καθώς και στο δικαίωμα στην προστασία των παραδοσιακών τους φάρμακων¹⁹⁵, το οποίο πέρα από το πρακτικό κομμάτι σχετίζεται και με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Καταλήγοντας και η Σύμβαση-Πλαίσιο του ΣοΕ, με τις διατάξεις της όπως και ο ΕΧΠΜΓ ,στον ευρωπαϊκό χώρο, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, όπου αναγνωρίζονται ως μειονότητες.

Γ)Κείμενα Οργάνων Συμβάσεων ΗΕ:

Είναι πολύ ουσιαστική και η συνεισφορά , των οργάνων ,που αν και τα κείμενά τους δεν είναι δεσμευτικά, ωστόσο ερμηνεύουν διατάξεις που αφορούν τους αυτόχθονες.Συγκεκριμένα, με το Γενικό Σχόλιο(εφεξής ΓΣ)23, η ΕΑΔ/ΗΕ, ξεκαθάρισε πως το άρθρο27, καλύπτει και τους αυτόχθονες και τις παραδοσιακές εκφράσεις του πολιτισμούς τους όπως το ψάρεμα ή το κυνήγι¹⁹⁶.Η CERD, έχει και αυτή εκδώσει σχετική Γενική Σύσταση, αποκλειστικά για τους αυτόχθονες πληθυσμούς, με την έμφαση να δίνεται στην εξάλειψη των διακρίσεων, τη συμμετοχή τους στα κοινά και ιδίως στις αποφάσεις που τους αφορούν, τη διατήρηση της γλώσσας και του πολιτισμού τους¹⁹⁷.Επίσης στην παράγραφο 5,της ίδιας Σύστασης, καλούνται τα κράτη, να αναγνωρίσουν και να προστατέψουν τη γη των αυτοχθόνων, να αποζημιώσουν ή να επιστρέψουν τη γη που πήραν χωρίς την FPIC.

Το ΓΣ της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού αφορά ,τα αυτόχθονα παιδιά,¹⁹⁸βασικά στοιχεία αυτού είναι πως το άρθρο30, αναφέρεται σε ατομικά και συλλογικά δικαιώματα, η άσκηση αυτών των πολιτιστικών δικαιωμάτων συνδέεται με τη χρήση της πατρογονικής γης και των πόρων αυτής, και τα κράτη πρέπει να λάβουν θετικά και αρνητικά μέτρα προστασίας.¹⁹⁹Επίσης τονίζεται πως πρακτικές που δύναται να βλάψουν την υγεία ,την αξιοπρέπεια, την ανάπτυξη του παιδιού, όπως ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων δεν θα πρέπει να εφαρμόζονται ακόμη και αν είναι μέρος του πολιτισμού τους²⁰⁰,δίνοντας προτεραιότητα στην προστασία του ατόμου σε αυτήν την περίπτωση, έναντι των συλλογικών πολιτιστικών δικαιωμάτων.

¹⁹⁴ Supra note113 αρ.12(2).

¹⁹⁵ Supra note113,αρ.24.

¹⁹⁶ Human Rights Committee (8 April 1994) CCPR General Comment No. 23: Article 27 Rights of Minorities, New York : Office of the High Commissioner for Human Rights ,United Nations, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5 ,παρ.7.

¹⁹⁷ Committee on the Elimination of Racial Discrimination, (18 August 1997) General Recommendation No. 23: Indigenous Peoples , New York : Office of the High Commissioner of Human Rights, United Nations A/52/18 ,παρ.4

¹⁹⁸ Committee on the Rights of Child (12 February 2009) GENERAL COMMENT No. 11 (2009) Indigenous children and their rights under the Convention , Geneva : United Nations, CRC/C/GC/11 .

¹⁹⁹ Supra note198, παρ.16-17.

²⁰⁰ Supra note198,παρ.22.

Το ΓΣ21 , της Επιτροπής του ΣΟΚΠΑ²⁰¹, για το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή , τονίζει πως για τους αυτόχθονες αυτή η επιλογή ανήκει στο άτομο, και δύναται να την εφαρμόσει συλλογικά ως ομάδα, και τα κράτη πολύ περισσότερο οφείλουν να σέβονται την FPIC, σε σχέση με τα δικαιώματα της προστασίας, ελέγχου, διαχείρισης και ανάπτυξης της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, έκφρασης και γνώσης²⁰². Βασικές προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος είναι:

- η διαθεσιμότητα των πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών,
- η προσβασιμότητα μέσα από τις ευκαιρίες που δίνονται,
- η αποδοχή, υπό την έννοια ότι τα προγράμματα, οι πρακτικές των αρχών είναι ανοιχτές στις κοινότητες,
- η προσαρμοστικότητα, ώστε να καλύπτουν τα μέτρα αυτά οποιαδήποτε πολιτιστική έκφραση
- η καταλληλότητα των μέτρων²⁰³

Δ) Διακηρυκτικά Κείμενα, Πολιτικές Οργάνων και Οργανισμών των ΗΕ:

Οι πολιτικές αυτές ,δεν είναι νομικά δεσμευτικές όμως πρακτικά επηρεάζουν το έργο τόσο του οργανισμού που τις έχει υιοθετήσει όσο και τρίτων, όπως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Είναι γνωστό πως σε οικουμενικό επίπεδο, εμπεριέχονται προβλέψεις σε διάφορα διακηρυκτικού τύπου κείμενα . Αρχικά στο κείμενο της Διάσκεψης της Βιέννης του 1993²⁰⁴, στην παράγραφο 20, αναγνωρίζει τη μοναδική συνεισφορά των αυτοχθόνων στην ανάπτυξη και τον πλουραλισμό της κοινωνίας τονίζοντας τη σημασία προστασίας των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων τους αλλά και της ελεύθερης συμμετοχής τους στην κοινωνία ιδίως σε θέματα που τους αφορούν. Στο κείμενο που υιοθετήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής του 2005, αγγίζει γενικώς ζητήματα που απασχολούν τους λαούς αλλά κάνει ειδική αναφορά και στην επιτακτικότητα της προστασίας των αυτοχθόνων.²⁰⁵²⁰⁶

Η ΠΤ, όπως αναφέρθηκε, έχει συντάξει τρία κείμενα που αφορούν τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων σε περιοχές που ζουν αυτόχθονες και φυλές²⁰⁷. Όμως πρέπει να σημειωθεί πως αυτές οι πολιτικές του οργανισμού δεν έχουν υιοθετηθεί με τη συμμετοχή στις διαδικασίες των αυτοχθόνων, ούτε και δείχνει ο οργανισμός την πρόθεση για τη συμμετοχή τους. Η προβληματική αυτή πρακτική του οργανισμού είναι ιδιαίτερα σοβαρή, αν αναλογιστεί κανείς πως η ΠΤ χρηματοδοτεί έργα με καταλυτικές συχνά επιπτώσεις στη ζωή και το περιβάλλον των αυτοχθόνων.

²⁰¹ Committee of Economic , Social and Cultural Rights (21 December 2009) General comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.12/GC/21 .

²⁰² Supra note 201, παρ. 7,9,36-37.

²⁰³ Supra note 201, παρ. 16.

²⁰⁴ Vienna Declaration and Programme of Action, Adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993

²⁰⁵ Περράκης Σ. Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Προς ένα jus universalis, εκδ. ΣΙΑΔΕΡΗΣ , Αθήνα , 2013, σελ. 116.

²⁰⁶ UN General Assembly Declaration Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development , adopted on 2015, A/RES/70/1, .

²⁰⁷ Supra note 17, 18, 19.

Επιπροσθέτως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αντίστοιχα ως υποκριτική η προσπάθειά της να υπάρξει συμμετοχή και συναίνεση των αυτοχθόνων στην υλοποίηση και σχεδίαση των επενδύσεων όταν η ίδια δεν εφαρμόζει αντίστοιχες πρακτικές στην υιοθέτηση πολιτικών της που επηρεάζουν τους λαούς αυτούς. Είναι χαρακτηριστικό, άλλωστε πως έγινε προσπάθεια το 2014 για τη δημιουργία μίας ορι-
out διαδικασίας για την πολιτική του οργανισμού για τους αυτόχθονες, για χάρη μίας νέας προσέγγισης²⁰⁸. Μία ακόμη κριτική που έχει ασκηθεί στην ΠΤ, είναι πως δεν θέτει ως προαπαιτούμενη την νομική αναγνώριση των εδαφών των αυτοχθόνων παρά μόνο όταν το σχέδιο προβλέπει την απόκτηση τους, χωρίς όμως να προβλέπει αποζημίωση, ενώ ο καταμερισμός των κερδών δεν αποτελεί ξεχωριστό δικαίωμα²⁰⁹.

Πρόσφατα, υιοθετήθηκε το ΠΤ/ΠΚΠ/17, που τέθηκε σε εφαρμογή από την πρώτη Οκτωβρίου του 2018. Το Πλαίσιο, αφορά μία σειρά κειμένων της ΠΤ, σχετικά με τη χρηματοδότηση επενδύσεων ώστε να μπορούν ν' ανταποκριθούν σε περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς κινδύνους. Συνολικά αποτελείται από πέντε κείμενα, εκ των οποίων τα τέσσερα αφορούν και τους αυτόχθονες είτε γίνεται ρητή αναφορά σ' αυτούς είτε όχι. Τα κείμενα αυτά είναι:

- I. Οδηγία για την Αντιμετώπιση Κινδύνων και Συνεπειών σε Μη Προνομιούχες ή Ευάλωτες Ομάδες , στις οποίες συγκαταλέγονται κι οι αυτόχθονες(S.Π,παρ.1)
- II. Περιβαλλοντική και Κοινωνική Οδηγία για την Χρηματοδότηση Επενδύσεων
- III. Περιβαλλοντική και Κοινωνική Πολιτική για τα Επενδυτικά Σχέδια
- IV. Περιβαλλοντικά και Κοινωνικά Πρότυπα²¹⁰

Είναι σαφές, λοιπόν, η προσπάθεια της ΠΤ, να επανεξετάσει το ζήτημα των αυτοχθόνων μέσω της περιβαλλοντικής και κοινωνικής πολιτικής της, προσαρμόζοντας τη στις εξελίξεις που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα όλα τα χρηματοδοτούμενα έργα πρέπει να εφαρμόζουν τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά πρότυπα, τα οποία συνολικά είναι δέκα. Πρέπει να τονιστεί , πως αν και το έβδομο αναφέρεται ξεκάθαρα στους αυτόχθονες μεταξύ άλλων, όλα τα πρότυπα απηχούν σε ανάγκες προστασίας των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, όπως το πέντε που αφορά την απόκτηση γης και τη μετακίνηση πληθυσμών, το τέσσερα για την προστασία της υγείας των κοινοτήτων αλλά και το οχτώ για το σεβασμό της πολιτιστικής κληρονομιάς²¹¹. Το πρότυπο επτά, εφαρμόζεται όταν εντοπίζεται η παρουσία στην περιοχή αυτοχθόνων ή επιβεβαιώνεται η ύπαρξη συνδέσεως με τ' εδάφη²¹². Βεβαίως οι προκλήσεις και οι παραλείψεις της ΠΤ δεν έχουν εξαλειφθεί, και θα συζητηθούν σ' επόμενα κεφάλαια.

²⁰⁸ Supra note88,σελ.14,παρ.50-51.

²⁰⁹ Supra note93,σελ.10 παρ.33.

²¹⁰ World Bank, Environmental and Social Framework: <https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework>, τελευταία επίσκεψη:12/2/2020.

²¹¹ World Bank, Environmental and Social Standards, <https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-standards>, τελευταία επίσκεψη 13/2/2020.

²¹² Supra note210,σελ.10,παρ.54.

Ταυτόχρονα στο ίδιο μήκος κύματος και το Πρόγραμμα των ΗΕ για την Ανάπτυξη(UNDP), έχει ως στόχο την εφαρμογή του Γενικού Προγράμματος Δράσης των ΗΕ για τους Αυτόχθονες καθώς και της Agenda2030²¹³. Έχει όμως συγκεκριμένες προβλέψεις για το σεβασμό των πληθυσμών και συγκεκριμένα του δικαιώματος στην FPIC, της διεξαγωγής μελετών κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων, του καταμερισμού των κερδών.²¹⁴ Το 2015, στην Agenda2030, για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε δύο στόχους ειδική μνεία γινόταν στην ομάδα αυτή. Συγκεκριμένα, ο στόχος 2.3, για το διπλασιασμό της αγροτικής παραγωγής και του εισοδήματος και των αυτοχθόνων, με σεβασμό στην ίση πρόσβαση στη γη, τους πόρους γνώση και ο 4.5 για την εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση για τις γυναίκες αυτόχθονες.

Πέρα όμως από τον τομέα της οικονομίας και της ανάπτυξης, και η Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας(FAO), εξέδωσε την Πολιτική για τους Αυτόχθονες Λαούς και Φυλές το 2010²¹⁵. Ο FAO, έχοντας ως στόχο την εξάλειψη της πείνας, δεν μπορεί παρά να στοχεύσει στην βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου, συνεργαζόμενος με εκείνους.²¹⁶ Η συνεργασία αυτή θα γίνεται με σεβασμό στα δικαιώματά τους,²¹⁷ πρακτικά αυτό μετουσιώνεται σε συλλογή στοιχείων, παροχή πληροφοριών, διεξαγωγή ερευνών μαζί με τους αυτόχθονες και ενίσχυση των δυνατοτήτων τους²¹⁸. Παρά αυτές τις διαβεβαιώσεις του FAO, για το σεβασμό των προτύπων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του, πρακτικά εντοπίζεται η υιοθέτηση θέσεων από τα κράτη που υπολείπονται αυτών των προτύπων²¹⁹.

Συνολικά παρατηρείται, μία πολυεπίπεδη προσέγγιση στην απόδοση δικαιωμάτων στους αυτόχθονες. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την πολυπλοκότητα του ζητήματος και την επιταγή ν' εξασφαλιστεί η προστασία όχι μόνο των κλασικών δικαιωμάτων τους αλλά και των συλλογικών, των πνευματικών, των περιβαλλοντικών τους. Προφανώς οι δύο Διακηρύξεις του ΟΑΣ και των ΗΕ, μαζί με τις Συμβάσεις της ΔΟΕ, αποτελούν την ουσία του καθεστώτος προστασίας των λαών αυτών. Ωστόσο δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η σημασία Συμβάσεων όπως αυτή για την βιοποικιλότητα, που ρυθμίζουν ζητήματα που απασχολούν και θ' απασχολούν τους αυτόχθονες. Άλλωστε, οι προαναφερθείσες Διακηρύξεις και Συμβάσεις, αν και καθολικές(στην περίπτωση βέβαια των Συμβάσεων της ΔΟΕ, αυτό αμφισβητείται εξαιτίας της έλλειψης επικυρώσεων), έχουν μία συνολική προσέγγιση των δικαιωμάτων, επιτρέποντας βελτιώσεις σε ειδικότερα δικαιώματα της ομάδος αυτής,

²¹³ Inter-Agency Support Group on Indigenous Issues (IASG) ,Under-Secretary-General for Economic and Social Affairs, Mr. Wu Hongbo, System-wide action plan for ensuring a coherent approach to achieving the ends of the Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and was finalized at the annual meeting of the IASG on 26-27 October 2015.

²¹⁴ UNDP's Social and Environmental Standards (SES) αποδοχή από UNDP's Organizational Performance Group in June 2014, έναρξη ισχύος January 1, 2015, standard7.

²¹⁵ .Policy on Indigenous and Tribal People, FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS Rome, 2010, Διαθέσιμο στο: <http://www.fao.org/3/i1857e/i1857e02.pdf> ,τελευταία επίσκεψη: 1/12/2019.

²¹⁶ Supra note215, Ch. II, σελ. 6

²¹⁷ Supra note215, Ch II, σελ. 9-10.

²¹⁸ Supra note215, Ch II, σελ. 14-17.

²¹⁹ Supra note88, σελ. 12, παρ. 44.

στο μέλλον. Ένα ακόμη ζήτημα που προκύπτει από την εξέταση κυρίως των πολιτικών οργανισμών όπως ο FAO, είναι η έλλειψη συμμετοχής των αυτοχθόνων στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Αυτό το γεγονός έρχεται σ' αντίθεση με το άρθρο 18 της Δ/ΗΕ/07, και αποτελεί ένα μελανό σημείο στην πρακτική τους, ιδίως αν συνυπολογιστεί πως οι ίδιοι οργανισμοί προκρίνουν τη συμμετοχή τους ως βασικό στοιχείο της προστασίας τους.

2.2: Όργανα Εποπτείας και Ελέγχου

Τα κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων μπορεί ν'αποτελούν το καθεστώς προστασίας, χωρίς όμως τα όργανα εποπτείας και ελέγχου, το καθεστώς αυτό θα ήταν ελλιπές και αναποτελεσματικό. Διάφορα όργανα έχουν συμβάλει αποφασιστικά μέσω της ερμηνείας-κάποιες φορές διασταλτική- των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων αλλά και μέσω της αποτίμησης της καταστάσεώς τους, πέρα από την εξέταση προσφυγών. Με σκοπό τη διευκόλυνση της ανάλυσης του έργου των οργάνων είναι χρήσιμη μία διάκριση σε δικαιοδοτικά, οιονεί δικαιοδοτικά και όργανα οργανισμών.

Α)Δικαιοδοτικά Όργανα:

Στην ευρωπαϊκή ήπειρο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και το ΕΔΔΑ, έχουν κληθεί να λάβουν αποφάσεις για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων κυρίως σε σχέση με τη γη .Γι'αυτό το λόγο όλες οι προσφυγές έχουν γίνει με βάση το άρθρο1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, που αφορά το δικαίωμα στην ιδιοκτησία. Συνολικά η Επιτροπή²²⁰ και το ΕΔΔΑ, έχουν εξετάσει επτά φορές σχετικές προσφυγές και μόνο μία κρίθηκε παραδεκτή και εξετάστηκε επί της ουσίας²²¹. Παρατηρώντας κανείς τις αποφάσεις αυτές , καταλήγει ευλόγως στο συμπέρασμα, εν συγκρίσει και με τα άλλα δύο περιφερειακά συστήματα ότι υπάρχει μία υστέρηση , εφόσον επί παραδείγματι δεν υπάρχει καμία αναφορά σε συλλογική ιδιοκτησία, ούτε και στις συνέπειες απώλειάς της ή στη Δ/ΗΕ/07. Δυστυχώς, όπως έχει παρατηρηθεί, έχει παγιωθεί μία αρκετά περιοριστική ερμηνεία του άρθρου, εν συγκρίσει πάντοτε με τις εξελίξεις στα άλλα δύο περιφερειακά όργανα .²²²Βεβαίως μπορεί να υποστηριχθεί πως ο μικρός πληθυσμός στην ευρωπαϊκή ήπειρο καθώς και το γενικώς ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας που απολαμβάνουν οι αυτόχθονες στα κράτη τους, δεν έχουν επιτρέψει τα άλματα προόδου του διαμερικανικού και αφρικανικού συστήματος.

Εν αντιθέσει με το προηγούμενο σύστημα, το αμερικανικό (ΔιΕΔΔΑ,ΔιΑΔΔΑ), παρουσιάζει πολλές καινοτομίες, ερμηνεύοντας διασταλτικά το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, εξετάζοντας κι άλλα επί μέρους ζητήματα, όπως η βία κατά των γυναικών αυτοχθόνων.Πέρα όμως, από την εξέταση προσφυγών, η ΔιΕΔΔΑ, στα πλαίσια του

²²⁰ European Commission of Human Rights case of G. and E. v Norway ,Application No 9278/81, Judgment of 3 October 1983.

²²¹ Case of Handölsdalen Sami Village and Others v. Sweden, Application No 39013/04 Judgment of 30 March 2010.

²²² Gismondi G. Denial of Justice: The Latest Indigenous Land Disputes before the European Court of Human Rights and the Need for an Expansive Interpretation of Protocol 1, Volume 18 Issue 1 Yale Human Rights and Development Journal,2016,σελ.47..

παγιωμένου ρόλου της²²³ έχει πραγματοποιήσει in loco επισκέψεις για να εκτιμήσει την κατάσταση των δικαιωμάτων²²⁴ και έχει εκπονήσει εκθέσεις σε ουσιώδη, για τους αυτόχθονες,ζητήματα²²⁵.

Το αφρικανικό σύστημα προστασίας ,θα έλεγε κανείς ότι ακολουθεί στα χνάρια του αμερικανικού, εξετάζοντας με τη σειρά του προσφυγές και ενώπιον της ΑΕΔΑΛ, αλλά και του ΑΔΔΑΛ.Μάλιστα , κατάφερε να ξεπεράσει το σκόπελο, σχετικά με την αναγνώριση αυτοχθόνων στην ήπειρο, συνεισφέροντας ουσιαστικά στην προστασία των αυτοχθόνων και κυρίως των δικαιωμάτων τρίτης γενιάς, όπως αυτό της ανάπτυξης.Η ΑΕΔΑΛ, έχει , με τη σειρά της εκπονήσει Εκθέσεις²²⁶σε καίρια για τους αυτόχθονες ζητήματα, ενώ έχει υιοθετήσει και Οδηγίες για την εφαρμογή άρθρων του ΑΧΔΑΛ.²²⁷

Τέλος και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, επανειλημμένα με τις Γνωμοδοτήσεις του κυρίως ,έχει εξετάσει την αρχή της αυτοδιάθεσης, καίριο για τους αυτόχθονες δικαίωμα. Πρόσφατα στη Γνωμοδότηση για το Αρχιπέλαγος Chagos, έκρινε πως το δικαίωμα αυτό αποτελώντας γενική αρχή του διεθνούς δικαίου δημιουργεί υποχρεώσεις erga omnes στα κράτη²²⁸.

Β)Οιονεί Δικαιοδοτικά Όργανα:

Σε, αυτή την κατηγορία γίνεται αναφορά σε όργανα Συμβάσεων που εξετάζουν ατομικές προσφυγές αλλά έχουν και τις εξής δυνατότητες: λήψη προσωρινών μέτρων, εκπόνηση εκθέσεων για συγκεκριμένα ζητήματα, εξέταση περιοδικών εκθέσεων με θέμα την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των κρατών.

Η ΕΑΔ/ΗΕ, έχει εξετάσει σε πολλές περιπτώσεις προσφυγές αυτοχθόνων, για παραβίαση κυρίως των άρθρων 1, 2 και 27 του ΣΑΔΠΔ. Η προσέγγισή, που έχει υιοθετήσει είναι πως η επίκληση του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση(άρθρο 1), γίνεται μόνο από λαούς, απορρίπτοντας τις προσφυγές αυτές , εφόσον εξετάζει μόνο ατομικές προσφυγές.²²⁹Σε πρόσφατες, ωστόσο αποφάσεις παρατηρείται μία μικρή στροφή , με την Επιτροπή ν'αποδέχεται την εξέταση του άρθρου μέσω της διασύνδεσής του με το άρθρο 27 του ΣΑΠΔ.Στην απόφαση *Roma Roma*²³⁰, αν και απέρριψε την προσφυγή με βάση το άρθρο 1 ως μη σχετικό, χωρίς να υποστηρίζει ως

²²³ Περράκης Σ., Μαρούδα Μ.Ν.' ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ: Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου' ΣΑΚΚΟΥΛΑ, β' εκδ., Αθήνα ,2018, σελ.266-267.

²²⁴ Επί παραδείγματι ,supra note171.

²²⁵ Για παράδειγμα: Inter-American Commission on Human Rights (31 September 2015) Indigenous Peoples, Afro-Descendent Communities, and Natural Resources: Human Rights Protection in the Context of Extraction, Exploitation, and Development Activities, : Organization of American States Doc 47/15.

²²⁶ Supra note 225, σελ.274.

²²⁷ African Commission on Human and People's Rights (2017) State Reporting Guidelines and Principles on Articles 21 And 24 of the African Charter relating to Extractive Industries, Human Rights and the Environment, : African Commission on Human and People's Rights

²²⁸ Advisory Opinion on the Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965 of 25 February 2019

²²⁹ Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 entry into force 23 March 1976, in accordance with Article 9, αρ.5(1).

²³⁰ Human Rights Committee: *Angela Poma Poma v Peru*, Communication No 1457/2006, decision of 27 March 2009,παρ.6.3.

λόγο απόρριψης το συλλογικό του χαρακτήρα ²³¹. Η νέα αυτή τάση της ΕΑΔ/ΗΕ προφανώς και δεν δείχνει πως η Επιτροπή θα εξετάσει προσφυγές με βάση το άρθρο του ΣΑΠΔ αλλά τουλάχιστον δε θα τις απορρίψει μόνο και μόνο γι' αυτό το λόγο κι ίσως τις εξετάσει υπό το άρθρο 27, με την έννοια της διαχείρισης της πολιτιστικής τους ζωής.

Πέρα από το Γενικό Σχόλιο που έχει εκδώσει η CERD, έχει ασχοληθεί με την εξέταση της κατάστασης των αυτοχθόνων μέσω της διαδικασίας των ατομικών αναφορών, αλλά και την εξέταση κρατικών εκθέσεων. Αξιοσημείωτες, ωστόσο είναι οι διαδικασίες έγκαιρης προειδοποίησης κι επείγουσας δράσης. Η πρώτη διαδικασία, είναι προληπτική, αφορά περιπτώσεις που δυνητικά μπορεί να οδηγήσουν σε βία και περιλαμβάνει τη δημιουργία δομών ανοχής²³². Η δεύτερη, δράση χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις που οι διακρίσεις έχουν εξελιχθεί σε σοβαρές, μαζικές και συστηματικές²³³. Αμφότερες οι διαδικασίες, μπορούν, δυνητικά, να οδηγήσουν σε επίσημες αποφάσεις της Επιτροπής, στις οποίες θα ζητά, την υποβολή εκθέσεως από το κράτος και πιθανόν τη λήψη μέτρων, επιστώντας την προσοχή των οργάνων των ΗΕ.²³⁴ Οι διαδικασίες αυτές έχουν ενεργοποιηθεί για την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, όπως στην περίπτωση της φυλής West Shoshoni, στις ΗΠΑ, το 2006²³⁵. Πρόσφατα, το Μάιο του 2018, η CERD, ανέλαβε τέτοια δράση έναντι των Φιλιππινών, εξαιτίας της συνεχούς καταπίεσης που υφίστανται οι αυτόχθονες, με αποκορύφωμα τη ρητορική μίσους της κυβέρνησης.²³⁶

Στον ευρωπαϊκό χώρο, η Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Σύμβαση-Πλαίσιο του ΣοΕ, στις εκθέσεις που εξετάζει των κρατών, πέρα από την επίβλεψη της εφαρμογής της Συμβάσεως, στις εθνικές μειονότητες, εξετάζει και το ζήτημα των αυτοχθόνων, εφόσον αναγνωρίζονται ως μειονότητες. Επί παραδείγματι, στην περιοδική εξέταση της Ρωσίας, το 2018, στις συστάσεις για άμεση εφαρμογή, είναι η λήψη μέτρων για την προστασία αυτών των ομάδων και των πολιτισμών τους, και η εξασφάλιση της αποτελεσματικής συμμετοχής τους σε θέματα που τους αφορούν²³⁷.

Γ) Όργανα Οργανισμών:

Καμία ανάλυση, δεν είναι πλήρης χωρίς την αναφορά στην Ομάδα Εργασίας για τους Αυτόχθονες Πληθυσμούς - που αντικαταστάθηκε από τον Ειδικό Μηχανισμό

²³¹ Human Rights Committee: Apirana Mahuika et al. v New Zealand, Communication No 547/1993, decision of 27 October 2000, παρ.9.2, Human Rights Committee: Diergaardt et al v Namibia Communication No 760/ 1997, decision of 25 July 2000, παρ.10.3.

²³² Νάσκου Περράκη Π. Δικαιώματα του Ανθρώπου Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία, Θεωρία-Νομολογία, εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2016, σελ. 204.

²³³ Supra note 232.

²³⁴ Supra note 232.

²³⁵ Supra note 232.

²³⁶ Απόφαση, CERD, Ninety-fifth session, 23 April- 11 May 2018, PREVENTION OF RACIAL DISCRIMINATION, INCLUDING EARLY WARNING AND URGENT ACTION PROCEDURES, Decision 1 (95)

Philippines, διαθέσιμη

στο:

https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/PHL/INT_CERD_EWU_PHL_867_9_E.pdf, τελευταία επίσκεψη: 2/12/2019.

²³⁷ Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (2018) Fourth Opinion on the Russian Federation - adopted on 20 February 2018, Strasbourg: Council of Europe, ACFC/OP/IV(2018)001, σελ. 2.

για τα Δικαιώματα των Αυτόχθονων Λαών -και στο ρόλο που αυτή διαδραμάτισε στην ανάπτυξη κι εξέλιξη του καθεστώτος προστασίας των λαών αυτών. Δημιουργήθηκε, το '82, από την Υπο-επιτροπή για την Προώθηση και Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των ΗΕ. Αποτελείτο από πέντε εμπειρογνώμονες, με εντολή να εξετάσουν τις εξελίξεις ,για την προώθηση και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αυτοχθόνων καθώς και των προτύπων για την προστασία τους²³⁸. Στις εργασίες της Ομάδος, συμμετείχαν και οργανώσεις αυτοχθόνων, παρότι δεν είχαν καθεστώς παρατηρητή-μία πρωτοπορία- στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC)²³⁹. Επίσης η Ομάδα, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη σχεδίαση του τελικού κειμένου της Δ/ΗΕ/07, καταθέτοντας σχέδια της διακήρυξης²⁴⁰.

Το 2000, από το ECOSOC, ιδρύθηκε και το Μόνιμο Φόρουμ για Ζητήματα των Αυτοχθόνων²⁴¹. Οι τομείς δραστηριοτήτων του είναι : η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η εκπαίδευση , η υγεία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, πέρα όμως από τους τομείς της εντολής της εξετάζει ζητήματα φύλλου, παιδιών, την Agenda2030, και τη συλλογή στοιχείων²⁴². Συγκεκριμένα το έργο του είναι:

- προσφέρει συμβουλές και συστάσεις σε όργανα των ΗΕ
- εντός του συστήματος των ΗΕ , ευαισθητοποιεί και προωθεί την συμπερίληψη μέτρων για τους αυτόχθονες
- συλλέγει και διανέμει πληροφορίες για τους αυτόχθονες
- προωθεί το σεβασμό των διατάξεων της Δ/ΗΕ/07²⁴³

Ο Ειδικός Μηχανισμός που αντικατέστησε την Ομάδα Εργασίας, με απόφαση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΣΑΔ/ΗΕ) , έχει την εντολή να παρέχει συμβουλές και γνώμες για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων και μετά από αίτημα των κρατών, να τα βοηθά στην προώθηση, προστασία και εκπλήρωση της Δ/ΗΕ/07²⁴⁴. Αποτελείται από επτά ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες που ορίζονται από το ΣΑΔ/ΗΕ²⁴⁵. Έχει εκπονήσει διάφορες θεματικές μελέτες διευκρινίζοντας έννοιες όπως η FPIC.²⁴⁶ Με την τελευταία τροποποίηση της εντολής του, μπορεί πλέον να παρέχει τεχνικές συμβουλές για την εσωτερική νομοθεσία, βοήθεια για την εφαρμογή των συστάσεων, και να είναι ένας διάυλος επικοινωνίας για τα κράτη, τους

²³⁸ Barelli M. The Interplay Between Global and Regional Human Rights Systems in the Construction of the Indigenous Rights Regime , Human Rights Quarterly, Vol. 32, No. 4 (November 2010), σελ.954.

²³⁹ Supra note 238

²⁴⁰ Supra note 238, σελ.954-957.

²⁴¹ Supra note 160, σελ.7.

²⁴² United Nations, Department of Economic and Social Affairs Indigenous Peoples, Permanent Forum : <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/unpfii-sessions-2.html> τελευταία επίσκεψη: 2/12/2019.

²⁴³ Supra note 242.

²⁴⁴ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/IPeoples/EMRIP/Pages/EMRIPIndex.aspx> ,τελευταία επίσκεψη: 3/12/2019.

²⁴⁵ Supra note 244

²⁴⁶ Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (10 August 2018) Free, prior and informed consent: a human rights-based approach, New York : Economic and Social Council, United Nations, A/HRC/39/62.

αυτόχθονες και τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς(ΜΚΟ)²⁴⁷. Ταυτόχρονα, δύναται να κάνει επισκέψεις για τη συλλογή πληροφοριών, προώθηση της Δ/ΗΕ/07, την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, αλλά και συναντήσεις με ενδιαφερόμενους, και εκπαίδευση μεταξύ άλλων.²⁴⁸

Το τρίτο όργανο των ΗΕ είναι ο Ειδικός Εισηγητής για τα Δικαιώματα των Αυτόχθονων Λαών, από το 2014 τη θέση αυτή κατέχει η V.T.Corporuz. Ο θεσμός αυτός, δημιουργήθηκε το 2001, με εντολή:

- την προώθηση των καλών πρακτικών
- την εκπόνηση εκθέσεων για τα κράτη
- την έκδοση θεματικών μελετών²⁴⁹
- την επικοινωνία με κράτη για φερόμενες παραβιάσεις²⁵⁰

Πέρα όμως από αυτές, έχει και την δυνατότητα, να παραστεί σε υποθέσεις ενώπιον δικαιοδοτικών οργάνων, στο πλαίσιο του *amicus curiae*, ως εμπειρογνώμονας όπως και έχει κάνει²⁵¹.

Αντίστοιχα όργανα απαντώνται και στην αφρικανική και αμερικανική ήπειρο. Συγκεκριμένα, η ΔΙΑΕΔΑ, δημιούργησε το '99 τη θέση του Ειδικού Εισηγητή για τα Δικαιώματα των Αυτόχθονων λαών, ο οποίος και συμμετείχε ενεργά και στην εκπόνηση της Δ/ΟΑΣ/16. Πέρα όμως από αυτήν την αρμοδιότητα, έχει εντολή:

- την εκπόνηση θεματικών εκθέσεων
- τη συμμετοχή σε fora, σεμινάρια και συνέδρια, μεταξύ άλλων για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης
- την προώθηση επιτόπιων επισκέψεων με στόχο τη συλλογή πληροφοριών
- την προώθηση του συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και τη διευκόλυνση της πρόσβασης των αυτοχθόνων σε αυτό²⁵².

Η ΑΕΔΑΛ, με τη σειρά της έχει δημιουργήσει τη δική της Ομάδα Εργασίας, με πρώτο της έργο τη διευκρίνιση του ορισμού της ομάδας αυτής. Η Ομάδα Εργασίας για τους Αυτόχθονες Λαούς/Κοινότητες, δημιουργήθηκε το 2001, αποτελείται από δέκα ανεξάρτητους ειδικούς, με τις εξής αρμοδιότητες:

- την εξέταση των αυτόχθονων πληθυσμών στην Αφρική

²⁴⁷ Resolution adopted by the Human Rights Council on 30 September 2016 ,33/25. Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples

²⁴⁸ Supra note 244.

²⁴⁹ Επί παραδείγματι: Special Rapporteur on the Rights of Indigenous People, (17 July 2019) Adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and the right to non-discrimination in this context, New York : General Assembly ,United Nations, A/74/183.

²⁵⁰ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples: <https://www.ohchr.org/en/issues/ipeoples/srindigenousspeoples/pages/sripeoplesindex.aspx> ,τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

²⁵¹ Case of the Kaliña and Lokono Peoples v. Suriname Merits, Reparations and Costs. Judgment of November 25, 2015. Series C No. 309.

²⁵² OAS,IACHR,Rapporteurship on the Rights of Indigenous Peoples,About the Rapporteurship, Mandate: <https://www.oas.org/en/iachr/indigenous/mandate/Functions.asp> , τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.Ειδική Εισηγήτρια μέχρι το 2020,είναι η A.U.Noguera.

- τη μελέτη των συνεπειών στις κοινότητες αυτές του ΑΧΔΑΛ, και κυρίως των άρθρων 2,3,5,19,20,22
- τη δημιουργία συστάσεων για την εποπτεία και προστασία των δικαιωμάτων τους²⁵³

Με την τροποποίηση της εντολής της,²⁵⁴ το 2003, επιφορτίζεται και με:α) την εύρεση χρηματοδότησης για τις δραστηριότητές της,β) τη συλλογή πληροφοριών για την κατάσταση των κοινοτήτων,γ) τη δυνατότητα επιτόπιων επισκέψεων, δ) την εκπόνηση ετήσιων εκθέσεων, ε) τη συνεργασία με άλλους σχετικούς οργανισμούς ,στ) την κατάθεση προτάσεων και συστάσεων για την εφαρμογή των δικαιωμάτων²⁵⁵.Ενδιαφέρουσα είναι και η δυνατότητα της Ομάδος να καταθέτει, Επείγουσες Εκκλήσεις, για την αποφυγή περαιτέρω βίας ή καταστροφής της παρουσίας τους όταν υπάρχει κίνδυνος ανεπανόρθωτης ζημίας ή βλάβης²⁵⁶.

Στον ευρωπαϊκό χώρο, υπάρχουν δύο όργανα που εξετάζουν περιοδικά και την κατάσταση των αυτοχθόνων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας(ECRI) του ΣοΕ, και ο Ύπατος Αρμοστής για τις Εθνικές Μειονότητες(YAEM/OΑΣΕ) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη(OΑΣΕ).Η ECRI, ούσα όργανο εποπτείας, εξετάζει περιοδικά, την νομοθεσία των κρατών για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισιμιτισμού, της φυλετικής διάκρισης και της μισαλλοδοξίας, κάνοντας παράλληλα προτάσεις²⁵⁷. Το ενδιαφέρον είναι πως η ECRI, εξετάζει και την νομοθεσία που αφορά και τους αυτόχθονες, όπως διαφαίνεται στις περιοδικές εκθέσεις για τη Νορβηγία²⁵⁸, τη Φινλανδία²⁵⁹, τη Σουηδία²⁶⁰ και τη Δανία²⁶¹.Ο YAEM/OΑΣΕ, παρέχει έγκαιρη ειδοποίηση, και αναλαμβάνει έγκαιρη δράση για εντάσεις που περιλαμβάνουν εθνικές μειονότητες και μπορεί να οδηγήσουν σε σύγκρουση²⁶². Επίσης, απευθύνει συστάσεις στα κράτη για όλους τους τομείς που

²⁵³ African Commission on Human and Peoples' Rights, Special Mechanisms, Working Group on Indigenous Populations/Communities in Africa: <https://www.achpr.org/specialmechanisms/detailmech?id=10>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

²⁵⁴ 65 Resolution on the Adoption of the "Report of the African Commission's Working Group on Indigenous Populations / Communities" - ACHPR/Res.65(XXXIV)03.

²⁵⁵ Supra note 254.

²⁵⁶ Supra note 254.

²⁵⁷ Council of Europe, ECRI's Mandate: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/ecri-s-mandate>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

²⁵⁸ European Commission Against Racism and Intolerance (24 February 2015) ECRI REPORT ON NORWAY (fifth monitoring cycle) Adopted on 10 December 2014, Strasbourg : Council of Europe CRI(2015)2, σελ.26-27.

²⁵⁹ European Commission Against Racism and Intolerance (10 September 2019) ECRI REPORT ON FINLAND (fifth monitoring cycle) Adopted on 18 June 2019, Strasbourg : Council of Europe, CRI(2019)38, σελ.30-31 που αναφέρεται στους Saami.

²⁶⁰ European Commission Against Racism and Intolerance (27 February 2018) ECRI REPORT ON SWEDEN (fifth monitoring cycle) Adopted on 5 December 2017, Strasbourg : Council of Europe, CRI(2018)3, σελ.27-28, που είναι αφιερωμένες στους Saami

²⁶¹ European Commission Against Racism and Intolerance (16 May 2017) ECRI REPORT ON DENMARK (fifth monitoring cycle) Adopted on 23 March 2017, Strasbourg : Council of Europe, CRI(2017)20, σελ.26-27, όπου αναφέρεται στους Inuit.

²⁶² Περράκης Σ. Ευρωπαϊκό Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου .Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση , και ΟΑΣΕ , εκδ ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα , 2013, σελ.192-193.

εξετάζει όπως την αποτελεσματική τους συμμετοχή στη δημόσια ζωή²⁶³. Ο ΥΑΕΜ/ΟΑΣΕ, ωστόσο πέρα από τις μειονότητες έχει δείξει ενδιαφέρον και για την προστασία των αυτοχθόνων όπως για τη λειτουργία του Κοινοβουλίου των Saami,²⁶⁴ αλλά στη συνεδρίαση του ΣΑΔ/ΗΕ, με θέμα Εκπαίδευση, Γλώσσα και τα Δικαιώματα των Ανθρώπων και των Μειονοτήτων, του 2019²⁶⁵.

Με τη σειρά της και η ΔΟΕ έχοντας εγκαθιδρύσει ένα όργανο την Επιτροπή Ειδικών της ΔΟΕ, από το 1926, εξετάζει τις περιοδικές εκθέσεις των κρατών για την εφαρμογή των Συμβάσεων στα πλαίσια του οργανισμού, και σ' αυτές συγκαταλέγονται κι οι δύο σχετικές Συμβάσεις προστασίας των αυτοχθόνων²⁶⁶. Η Επιτροπή αποτελείται από ανεξάρτητους νομικούς, μετά την εξέταση των εκθέσεων, καταθέτει, τις δικές της παρατηρήσεις τις οποίες και εκδίδει συνολικά ετησίως²⁶⁷. Πρέπει να σημειωθεί πως στις εκθέσεις αυτές η Επιτροπή –όπως διαφαίνεται σ' αυτήν του 2020- εξετάζει γενικώς το ζήτημα των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων σε όλο το φάσμα από τη συμπερίληψή τους στη δημιουργία εθνικών πάρκων στην Βολιβία έως την υιοθέτηση νέων νομοθετικών μέτρων για την προστασία των αυτοχθόνων στο Μεξικό²⁶⁸. Στην έκθεση του 2020, μάλιστα συμπεριλαμβάνεται κι η ανακοίνωση της ΔΙΑΕΔΑ, για την ανησυχία της σχετικά με την αυξανόμενη βία στη Βολιβία κατά των αυτοχθόνων και ζητά την περαιτέρω πληροφόρησή της για την κατάσταση στη χώρα²⁶⁹.

Τέλος, αξιοσημείωτη είναι και Διακρατική Επιτροπή για την Πνευματική Ιδιοκτησία, τους Γενετικούς Πόρους και την Παραδοσιακή Γνώση του ,που δημιουργήθηκε το 2000, από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Στις συναντήσεις του οργάνου συμμετέχουν και εκπρόσωποι των αυτοχθόνων, με το καθεστώς του παρατηρητή ,από το 2001. Βέβαια η συμμετοχή των οργανώσεων των αυτοχθόνων πρέπει να έχει εγκριθεί από τα κράτη, αυτό έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 18 της Δ/ΗΕ/07, κατά το οποίο οι αυτόχθονες έχουν δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων που τους αφορούν²⁷⁰. Έχει στόχο τη σύνθεση μίας συμβάσεως για το ζήτημα των γενετικών πόρων , την παραδοσιακή γνώση και τις πολιτιστικές μορφές

²⁶³ Organization for Security and Co-Operation on Europe, Institutions & structures OSCE High Commissioner on National Minorities: <https://www.osce.org/hcnm>, τελευταία επίσκεψη: 3/12/2019.

²⁶⁴ Organization for Security and Co-Operation on Europe, Institutions & structures OSCE High Commissioner on National Minorities, Address by Knut Vollebaek, OSCE High Commissioner on National Minorities, 22 September 2011.

²⁶⁵

Twelfth Session of the United Nations Forum on Minority Issues “Education, Language and the Human Rights of Minorities” Statement by Michelle Bachelet, UN High Commissioner for Human Rights, Geneva, 28 November 2019.

²⁶⁶ O'Flaherty, Michael Human Rights and the UN: Practice Before the Treaty Bodies Second Edition, Series: Nijhoff Law Specials, Volume: 54, 01 Jun 2002 σελ.153.

²⁶⁷ Supra note 266

²⁶⁸ Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations, (2020) Application of International Labour Standards 2020: Report of the Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations, International Labour Conference 109th Session, 2020 International Labour Office, Geneva, , Report III (Part A), σελ.585, 591. Διαθέσιμο στο:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_736204.pdf, τελευταία επίσκεψη: 12/2/2020

²⁶⁹ Supra note 584, σελ.610.

²⁷⁰ Supra note 88, σελ.11, παρ.19.

έκφρασης²⁷¹. Το 2002, αποδέχθηκε τα τεχνικά πρότυπα για την παραδοσιακή γνώση, όπως κατεγράφησαν στη συνάντηση στο Cochín. Παράλληλα έχει διεκπεραιώσει μελέτες για την αποσαφήνιση των όρων που έχει υιοθετήσει ο οργανισμός²⁷². Αυτές οι προσπάθειες του WIPO, για τη συμπερίληψη των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, δεν επαρκούν χωρίς τη δημιουργία ενός ειδικού καθεστώτος για την εξασφάλιση των πνευματικών δικαιωμάτων των αυτοχθόνων που αποτελεί επιταγή, σήμερα ίσως περισσότερο από ποτέ, εξαιτίας των ειδικών αναγκών της ομάδος αυτής και της εκμετάλλευσης που υφίστανται σε αυτόν τον τομέα.

Συμπερασματικά, από την ανωτέρω εξέταση εύλογα κανείς καταλήγει πως η προσέγγιση της προβληματικής των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, από διάφορα όργανα, έχει προσφέρει μία ενδελεχή έρευνα της κατάστασής τους-μέσω εκθέσεων, in loco επισκέψεις-, συνδράμοντας στη διεύρυνση της προστασίας τους-εξέταση προσφυγών ή αναφορών και την υιοθέτηση πολιτικών. Προφανώς, εντοπίζονται και προβληματικά σημεία στις πολιτικές των ανωτέρω οργάνων. Είναι άξιο απορίας το γεγονός πως στο ευρωπαϊκό σύστημα δεν υπάρχει ούτε ένα όργανο αφιερωμένο αυτό καθ'εαυτό στους αυτόχθονες, συνήθως η εξέταση τους γίνεται στα πλαίσια των μειονοτήτων. Το φαινόμενο αυτό, μπορεί ν'εξηγηθεί από τη μικρό ποσοστό αυτοχθόνων στην ήπειρο όπως επίσης και από την συμπερίληψή τους στις μειονότητες. Όμως παραμένει κατά την άποψη της γράφουσας, μία σημαντική παράλειψη, διότι όπως έγινε φανερό σε προηγούμενο κεφάλαιο δε γίνεται να συνδέονται δύο ανομοιογενή καθεστάτα προστασίας. Ένα ακόμη ζήτημα που προκύπτει είναι η περιοριστική ερμηνεία της ΕΑΔ/ΗΕ, σχετικά με το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, που ως συλλογικό αποτελούσε λόγο απόρριψης της προσφυγής σε αυτήν. Παρά τη στροφή που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια, και πάλι η ερμηνεία είναι συσταλτική, εφόσον γίνεται υπό το πρίσμα του άρθρου 27 του ΣΑΠΔ. Το ζήτημα αυτό είναι σοβαρό, ιδίως αν αναλογιστεί κανείς πως στις περισσότερες προσφυγές αυτοχθόνων ενώπιον της Επιτροπής, γινόταν αναφορά στην παραβίασή του. Τέλος, αναφορικά με το WIPO, δυστυχώς παρατηρείται μία ολιγορία στο ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων, εφόσον εξακολουθεί ν' υφίσταται το ζήτημα της συμπερίληψης της παραδοσιακής γνώσης στα δικαιώματα αυτά, ενώ η συμμετοχή των αυτοχθόνων στη διαδικασία είναι περιορισμένη.

²⁷¹ World Intellectual Property Organization, The WIPO Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, Background Brief - No. 2, 2016, σελ. 1-2: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3861>, τελευταία επίσκεψη: 3/12/2019.

²⁷² Supra note 271, σελ. 3-4.

ΜΕΡΟΣ Β΄: Η ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ

Πρέπει καθ'όλη τη διάρκεια της εξέτασης των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, να ληφθεί υπόψιν η σύνδεση μεταξύ των δικαιωμάτων τους με τη γη. Ένας παραλληλισμός που θα μπορούσε να γίνει είναι πως τα δικαιώματα τους, είναι σαν τα σημεία ενός κύκλου που μεταξύ τους συνδέονται, ενώ το κέντρο αυτού είναι το δικαίωμα στη γη. Γι'αυτό το λόγο, επιλέχθηκε σε αυτό το μέρος να εξεταστεί αυτό το δικαίωμα κι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει, από τη σκοπιά της νομολογίας και των οργάνων των οργανισμών.

Κεφάλαιο 1: Η εξέλιξη της αναγνώρισης της σημασίας του δικαιώματος στη γη

<<Για τους αυτόχθονες λαούς η σχέση με τη γη δεν είναι μόνο ζήτημα κατοχής και παραγωγής αλλά μάλλον ένα φυσικό και πνευματικό στοιχείο που πρέπει να απολαμβάνουν, και για να διατηρήσουν την πολιτιστική τους κληρονομιά ώστε να την μεταδώσουν στις επόμενες γενεές>>²⁷³

1.1. Μία νέα θέαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία

1.1.1. Το δικαίωμα στη συλλογική ιδιοκτησία και η εξέλιξή του: Η συνεισφορά του διαμερικανικού και αφρικανικού συστήματος

²⁷³ Case of the Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua Merits, Reparations and Costs Judgment of August 31, 2001. Series C No. 79, παρ.149. Είναι μία φράση που επαναλαμβάνει το ΔιΑΔΔΑ στις αποφάσεις του.

Ο όρος που χρησιμοποιείται στα κείμενα, ‘‘δικαίωμα στη γη’’, είναι αρκετά πιο διευρυμένος όπως κατέστη σαφές στο προηγούμενο κεφάλαιο, όμως τα δικαιοδοτικά όργανα το έχουν ουσιαστικά ερμηνεύσει ως ένα συλλογικό δικαίωμα στην ιδιοκτησία αντίστοιχο με το ατομικό. Το ΑΔΔΑΛ, συγκρίνοντας το δικαίωμα της συλλογικής ιδιοκτησίας με το αντίστοιχο του άρθρου14 του ΑΧΔΑΛ, κατέληξε πως πρόκειται για το ίδιο δικαίωμα που εμπερικλείει τρία άλλα δικαιώματα : της χρήσης(usus),της απόλαυσης των πόρων(fructus) και της μεταβίβασης(abusus)²⁷⁴. Εν αναλογία το άρθρο26 της Δ/ΗΕ/07, χωρίς να αποκλείει τα ανωτέρω δικαιώματα, δίνει έμφαση στην κατοχή, νομή και χρήση της γης²⁷⁵.

Το δικαίωμα της συλλογικής ιδιοκτησία, στα πλαίσια του άρθρου21 της ΑΣΔΑ αίρει την καταγωγή του από τον παραδοσιακό τρόπο ιδιοκτησίας και κατοχής γαιών που αν και ξεφεύγει από το σύνηθες πλαίσιο του , δεν μπορεί παρά να ληφθεί υπόψιν, διαφορετικά θα κινδύνευε να καταστεί πλασματική η προστασία του για αυτούς τους λαούς²⁷⁶. Το ΔιΑΔΔΑ, έχει ερμηνεύσει την έννοια της συλλογικής ιδιοκτησίας και με βάση το κοινό άρθρο1 και την ερμηνεία που έδωσε η Επιτροπή για το ΣΟΚΠΔ, αλλά και το άρθρο 27 του ΣΑΠΔ²⁷⁷.Το δικαίωμα αυτό, αφορά τη γη και τους πόρους που είναι αναγκαίοι για τη φυσική και πολιτιστική επιβίωσή τους, με απότοκο αυτού την υποχρέωση αναγνώρισης, σεβασμού και εγγύησης της συλλογικής ιδιοκτησίας, με την υιοθέτηση ειδικών μέτρων²⁷⁸.Το ΔιΑΔΔΑ,μέσω της νομολογίας του έχει οδηγηθεί στα εξής συμπεράσματα:

1. Η παραδοσιακή αυτή ιδιοκτησία έχει τις ίδιες νομικές συνέπειες όπως οι τίτλοι ιδιοκτησίας του εσωτερικού δικαίου.
2. Γι’αυτό ακόμη και στην περίπτωση απώλειας της γης ,ακόμη και με την απουσία τίτλου, διατηρούν το δικαίωμα στην ιδιοκτησία ,εκτός εάν έχουν μεταφερθεί καλή τη πίστει σε τρίτους, διαφορετικά δικαιούνται αποζημίωσης²⁷⁹.

Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη υποχρεούνται όχι μόνο να εγγυηθούν την αποτελεσματική κατοχή τους, η οποία θα ασκείται άνευ παρεμβάσεων²⁸⁰ αλλά και να απέχουν από ενέργειες που θα υποδαυλίσουν αυτό το δικαίωμα²⁸¹.Βέβαια, με βάση την αρχή της ασφάλειας δικαίου, πρέπει να αναγνωριστεί επίσημα από το κράτος το δικαίωμα αυτό , με νομοθετικά και διοικητικά μέτρα²⁸². Τα μέτρα αφορούν την οριοθέτηση και το διαχωρισμό, καθώς και την αποκατάσταση της γης στους

²⁷⁴ Supra note34,παρ.124.

²⁷⁵ Supra note34,παρ.127.

²⁷⁶ Case of the Sawhoyamaya Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs. Judgment of March 29, 2006. Series C No. 146,παρ.165.

²⁷⁷ Case of the Kaliña and Lokono Peoples v. Suriname Merits, Reparations and Costs. Judgment of November 25, 2015. Series C No. 309,παρ.124.

²⁷⁸ Supra note276,παρ.125.

²⁷⁹ Supra note276παρ.128, Case of the Yakyé Axa Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs Judgment of June 17, 2005. Series C No. 125,παρ.131, 137, Case of Xákmok, Kásek Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs. Judgment of August 24, 2010. Series C No. 214,παρ.109.

²⁸⁰ Supra note39,παρ.115.supra note44,παρ.262-268.

²⁸¹ Supra note273,παρ.153 και 164.

²⁸² Supra note273,παρ.153,168.

αυτόχθονες ,ώστε να μην καθίσταται κενή η χορήγηση τίτλων²⁸³²⁸⁴²⁸⁵.Από την νομολογία του ΔιΑΔΔΑ έχουν προκύψει τα εξής σχετικά με τις διαδικασίες αυτές στοιχεία:

- η απλή χορήγηση άδειας²⁸⁶ όπως και η απλή δήλωση του δικαιώματος²⁸⁷, υπολείπονται της χορήγησης τίτλων και δεν αποτελούν αναγνώριση του δικαιώματος
- ο τίτλος ιδιοκτησίας, συνεπάγεται και επιπρόσθετα προστατευτικά μέτρα των γαιών ώστε να αποφευχθούν παρεμβάσεις από τρίτους²⁸⁸
- τα μέτρα πρέπει να ληφθούν εντός εύλογου χρόνου διαφορετικά υφίσταται παραβίαση και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.²⁸⁹

Η νομολογία έχει αναφέρει τα εξής στάδια που πρέπει ν' ακολουθούν τα κράτη για τη χορήγηση τίτλων: μετά από διαδικασίες διαβούλευσης, οριοθετείται και έπειτα διαχωρίζεται η περιοχή , ύστερα αποκαθίσταται στους αυτόχθονες συνυπολογίζοντας τυχόν δικαιώματα στην περιοχή και άλλων²⁹⁰. Ειδική πρόβλεψη πρέπει να υιοθετηθεί για περιοχές, στις οποίες παραδοσιακά οι αυτόχθονες είχαν πρόσβαση για την εκπλήρωση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων τους²⁹¹. Η μη εκπλήρωση των ανωτέρω από πλευράς του κράτους, συνεπάγεται δικαίωμα επανόρθωσης. Βασική προϋπόθεση αυτής είναι να εξακολουθεί να υπάρχει η σχέση της ομάδος με τη γη, διαφορετικά δεν υφίσταται²⁹². Η σχέση αποδεικνύεται μέσω: α) της εξακρίβωσης μέσω των πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή β) και εφόσον είναι εφικτή, υπό την έννοια ότι το κράτος ή τρίτοι δεν παρακωλύουν αυτή τη σύνδεση²⁹³. Η επανόρθωση, μπορεί να λάβει τις εξής μορφές: επιστροφή στη γη, ή όταν αυτό δεν είναι για αντικειμενικούς και συγκεκριμένους λόγους εφικτό ,υπάρχει η δυνατότητα απαλλοτρίωσης ή η διάθεση άλλης αντίστοιχης ποιότητας και μεγέθους γή ή χρηματική αποζημίωση²⁹⁴.

Τα ανωτέρω διοικητικά μέτρα πρέπει να ληφθούν εντός εύλογου χρόνου ,με βάση την αρχή της δέουσας επιμέλειας(due diligence), της αποτελεσματικότητας των ένδικων

²⁸³ Case of the Yakye Axa Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs Judgment of June 17, 2005. Series C No. 125,παρ.143.

²⁸⁴ Case of the Kuna

Indigenous Community of Madungandí and the Emberá Indigenous Community of Bayano and their members v. Panama. Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgment of October 14, 2014. Series C No. 284,παρ. 119.

²⁸⁵ Case of the Xucuru Indigenous People and its members v. Brazil,Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgment of February 5, 2017. Series C No. 346,παρ.124

²⁸⁶ Supra note39,παρ.115.,Supra note37,παρ.210.

²⁸⁷ Supra note 284,παρ.128.

²⁸⁸ Case of the Garifuna Community Punta Piedra and its members v. Honduras,Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgment of October 8, 2015. Series C No. 304,παρ.181.

²⁸⁹ Supra note284,παρ.97,supra note283,παρ.91.

²⁹⁰ Supra note288,παρ.326, supra note277,παρ.141σε συνδυασμό με supra note285,παρ.124.

²⁹¹ Supra note277,παρ.139.

²⁹² Supra note38,παρ.131,133,supra note284,παρ.131-137,154,supra note277,παρ.127,130,131.

²⁹³ Case of Pueblo Indígena Kichwa de Sarayaku v. Ecuador. Fondo y reparaciones. Judgment of June 27, 2012.Series C No. 245,παρ.148, supra note254 παρ.151.

²⁹⁴ Supra note276,παρ.158., supra note284,παρ.324-325.

μέσων και της επανόρθωσης²⁹⁵. Η δέουσα επιμέλεια εξακριβώνεται με βάση τον χρόνο της διαδικασίας και τη στάση των κρατών²⁹⁶. Η πολυπλοκότητα της κατάστασης, η στάση των αρχών, η διαδικασία που ακολούθησαν οι ενδιαφερόμενοι και οι συνέπειες στους ενδιαφερομένους, επιβεβαιώνουν ότι ικανοποιήθηκε το κριτήριο του εύλογου χρόνου της διαδικασίας²⁹⁷. Το στοιχείο της αποτελεσματικότητας εξαρτάται από τη δυνατότητα επιστροφής των γαιών²⁹⁸.

Το ζήτημα της ύπαρξης τρίτων ιδιοκτητών είναι ιδιαίτερος σημαντικό, εφόσον συχνά παρατηρείται σύγκρουση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των δύο μερών. Το ΔιΑΔΔΑ, έχει αρνηθεί, επανειλημμένως, στις περιπτώσεις αυτές να κρίνει, ποιο δικαίωμα υπερτερεί-εφόσον πρόκειται για εσωτερικό ζήτημα- τονίζοντας πως δεν είναι απαραίτητο πως θα επικρατήσει τελικά το συλλογικό δικαίωμα.²⁹⁹. Βέβαια η ύπαρξη τρίτων καθώς και η χρήση αυτών των γαιών δεν συνιστά *prima facie* λόγο απορρίψεως από τη μεριά των κρατών αιτημάτων των αυτοχθόνων³⁰⁰. Σημαντικό, επίσης είναι πως το κράτος δεν μπορεί να επικαλεστεί διμερείς συμφωνίες, στο πλαίσιο αυτό για τη μη εφαρμογή του άρθρου 21, εφόσον όλες οι συμφωνίες πρέπει να είναι συμβατές με την ΑΣΔΑ³⁰¹.

Το δικαίωμα στη συλλογική ιδιοκτησία, πρέπει να διαφυλαχθεί σε όλο το φάσμα της δημόσιας ζωής³⁰². Το κράτος πρέπει να τερματίζει οποιασδήποτε μορφής παρέμβαση στο έδαφος των αυτοχθόνων.³⁰³ Η επίκληση της 'πολυπλοκότητας του ζητήματος', δεν δικαιολογεί την καθυστέρηση στην λήψη μέτρων³⁰⁴ όσο κοστοβόρα και περίπλοκη κι αν είναι η διαδικασία της αποκατάστασης των θιγόμενων ιδιοκτητών. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να γίνουν διαβουλεύσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων, με το κράτος να ρυθμίζει δικαστικά ή διοικητικά, τη διαδικασία, διαφορετικά οι αυτόχθονες βρίσκονται εκτεθειμένοι στη βούληση των τρίτων μερών για διαπραγμάτευση³⁰⁵. Σε περιπτώσεις απώλειας γαιών το κράτος, κατά το ΔιΑΔΔΑ, οφείλει να λάβει μέτρα: για την πρόσβαση σε αυτές των κοινοτήτων, για τη διαβίωση τους, για την προστασία τους ώστε να μην χαθεί η αξία των γαιών, και για την πρόσβαση των κοινοτήτων στη δικαιοσύνη³⁰⁶.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί η πρακτική του ΔιΑΔΔΑ, αναφορικά με τις επανορθώσεις που ορίζει όταν καταπατάται αυτό το δικαίωμα, λόγω της μοναδικότητάς της. Συνήθως το πρώτο στάδιο της επανόρθωσης είναι, όταν δεν υφίσταται, να ληφθούν τα κατάλληλα διοικητικά μέτρα ώστε να είναι εφικτή η αναγνώριση δικαιώματος συλλογικής ιδιοκτησίας. Αυτό θα γίνει μέσω των

²⁹⁵ Case of *Xákmok, Kásek Indigenous Community v. Paraguay* Merits, Reparations and Costs. Judgment of August 24, 2010. Series C No.214, παρ.127-131,132-138,139-145.

²⁹⁶ *Supra* note 298, παρ.128-129.

²⁹⁷ *Supra* note 298, παρ.133.

²⁹⁸ *Supra* note 298 παρ.141-142, *supra* note 284, παρ.178.

²⁹⁹ *Supra* note 277, παρ.156. *supra* note 283, παρ.144.

³⁰⁰ *Supra* note 277, παρ.138,139.

³⁰¹ *Supra* note 277, παρ.140.

³⁰² *Supra* note 285, παρ.121.

³⁰³ *Supra* note 285, παρ.124.

³⁰⁴ *Supra* note 285, παρ.138 και 141.

³⁰⁵ *Supra* 277, παρ.106.

³⁰⁶ *Supra* note 277, παρ.163.

διαδικασιών της χαρτογράφησης, της οριοθέτησης και της χορήγησης τίτλων³⁰⁷. Αυτή η διαδικασία σύμφωνα με την ερμηνεία της απόφασης Yakye Axa, που παρείχε το ΔιΑΔΔΑ, πρέπει να λάβει υποψιν την ιστορική μνήμη και ταυτότητα³⁰⁸. Παράλληλα, σε ορισμένες περιπτώσεις προκρίνονται νομοθετικές αλλαγές για να είναι σύμφωνο το σύστημα με την ΑΣΔΑ αλλά και με την ερμηνεία του ΔιΑΔΔΑ³⁰⁹. Το επόμενο βήμα είναι κι η εξασφάλιση των συνθηκών διαβίωσης των αυτοχθόνων έως ότου τους επιστραφεί η γη. Προς αυτόν το σκοπό το ΔιΑΔΔΑ, ορίζει πως το κράτος οφείλει να τους παράσχει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκπαίδευση, να καλύπτει τις πρώτες ανάγκες τους³¹⁰. Προφανώς το κράτος φροντίζει να προστατεύσει τη γη αυτή, συμπεριλαμβανομένων και των μνημείων, έως ότου τους επιστραφεί³¹¹. Ο δικαστής C.Trinidado, έχει μάλιστα τονίσει πως η επιστροφή των γαιών δεν είναι μέτρο επανόρθωσης αλλά αποτελεί εγγύηση μη επανάληψης³¹². Σε ορισμένες περιπτώσεις, έχει ορίσει και την ανάγνωση της παραγράφου της απόφασης στο εθνικό ραδιόφωνο στην επίσημη γλώσσα αλλά και σε αυτήν των αυτοχθόνων, όπως επίσης και την δημοσιοποίηση στην εφημερίδα της κυβερνήσεως, στα πλαίσια της δημόσιας πράξης επανόρθωσης προς τους αυτόχθονες³¹³. Τέλος συχνά πέρα από την αποζημίωση που δίνεται, δημιουργείται κι ένα ταμείο ανάπτυξης όπως τ' αποκαλούν που αποτελεί τρόπο επανόρθωσης για την κάλυψη οικιστικών, εκπαιδευτικών, διατροφικών αναγκών³¹⁴.

Το ΕΔΔΑ, σε υποθέσεις ιδιοκτησίας αυτόχθονων λαών, όπως των Saami και των Inuit, έχει ερμηνεύσει εν συγκρίσει με το ΑΔΔΑΛ, και το ΔιΑΔΔΑ συστατικά το δικαίωμα του άρθρου 1 του Πρώτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Αρχικά ξεκαθάρισε πως στο άρθρο αυτό, εμπεριέχονται τρεις κανόνες: α) η αρχή της ειρηνικής απόλαυσης της ιδιοκτησίας, β) η υπό προϋποθέσεις απώλεια αυτής, γ) η δυνατότητα ελέγχου της χρήσης αυτής, από το κράτος με κριτήριο το γενικό συμφέρον³¹⁵. Σε αντίθεση με το ΔιΑΔΔΑ, όρισε πως η απώλεια της ιδιοκτησίας είναι μία στιγμιαία πράξη και επομένως δεν δύναται να θεωρηθεί ως συνεχιζόμενη παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία³¹⁶, με αποτέλεσμα να μην εμπίπτει *ratione temporis*, στην δικαιοδοσία του, σε περιπτώσεις που συνέβη πριν την κύρωση της ΕΣΔΑ³¹⁷. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η απόφαση για το αρχιπέλαγος Chagos³¹⁸,

³⁰⁷ Supra note 285, παρ. 260, supra note 277, παρ. 305, supra note 288, παρ. 324, ο Interamerican Court of Human Rights case of the Garifuna Community Triunfo de la Cruz and its members v. Honduras Merits, Reparations and Costs. Judgment of October 8, 2015. Series C No. 305, παρ. 260, supra note 273 παρ. 164

³⁰⁸ Case of the Yakye Axa Indigenous Community v. Paraguay Interpretation of the Judgment of Merits, Reparations and Costs Judgment of February 01, 2006. Series C No. 141, παρ. 23.

³⁰⁹ Supra note 298, παρ. 311, supra note 39, παρ. 209

³¹⁰ Supra note 298, παρ. 301-306, supra note 283, παρ. 205.

³¹¹ Supra note 298, παρ. 291,

³¹² Supra note 308 Concurring Opinion J.C. Trinidado, παρ. 7

³¹³ Supra note 293, παρ. 307, supra note 298, παρ. 297-299, ο Interamerican Court of Human Rights case of the Garifuna Community Triunfo de la Cruz and its members v. Honduras Merits, Reparations and Costs. Judgment of October 8, 2015. Series C No. 305, παρ. 271-272, 274, supra note 285, παρ. 199

³¹⁴ Supra note 293, παρ. 332, supra note 285, παρ. 210, supra note 298, παρ. 323, Supra note 39, παρ. 214

³¹⁵ Case of Hingitaq 53 and Others v. Denmark, Application No 18584/03 Judgment of 12 January 2006, σελ. 13.

³¹⁶ Supra note 315

³¹⁷ Supra note 315, σελ. 14.

όπου δεν θεώρησε ως θύματα, τους εναγόμενους που δεν είχαν γεννηθεί ή κατοικήσει στο νησί,³¹⁹. Πολύ περισσότερο, αποδέχθηκε την άποψη του Ηνωμένου Βασιλείου, πως η προσφυγή αφορά ουσιαστικά την κακομεταχείριση των εναγομένων την περίοδο της μετακίνησής τους, η οποία κρίνει το ΕΔΔΑ πως διευθετήθηκε στα εθνικά δικαστήρια, καθιστώντας τη νέα προσφυγή ως μία μέθοδο άσκησης πολιτικής πίεσεως στην κυβέρνηση, με αποτέλεσμα την απόρριψή της³²⁰. Σχετικά με την ύπαρξη τρίτων ιδιοκτητών το ΕΔΔΑ, θεωρεί ότι πρέπει να επιλύσουν το ζήτημα τα εθνικά δικαστήρια όμως η διαδικασία δεν μπορεί να είναι χωρίς λόγο μακροχρόνια. Το ΕΔΔΑ, συνεκτίμησε την πολυπλοκότητα της υποθέσεως, τη συμπεριφορά των εναγομένων και των κρατών καθώς και τις συνέπειες αυτής, στην κοινότητα για να καταλήξει σε παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη στην υπόθεση των χωριών Handölsdalen.³²¹ Αυτό το οποίο, δυστυχώς το δικαστήριο δεν έχει αξιολογήσει σωστά είναι γενικώς το ζήτημα των τίτλων και πολύ περισσότερο στην συγκεκριμένη απόφαση τη νομιμότητα αυτών σε περιπτώσεις συγκρούσεων με ιδιώτες, αλλά και τους κανόνες για το βάρος της αποδείξεως που συχνά φέρουν οι αυτόχθονες μη λαμβάνοντας υπόψιν την εξέλιξη στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως δυστυχώς και το ΕΔΔΑ, κατά το δικαστής Ziemele, στην Αντίθετη του Γνώμη³²².

Συνοψίζοντας είναι ξεκάθαρη η συνεισφορά του ΔιΑΔΔΑ, στη ερμηνεία της έννοιας του δικαιώματος στη γη, όπως και της ΑΕΔΑΛ, ΑΔΔΑΛ. Σημειώνεται πως από την εξέταση της νομολογίας, παρατηρείται μία επαναλαμβανόμενη πρακτική των κρατών, αυτή της έλλειψης αναγνώρισεως του δικαιώματος στη συλλογική ιδιοκτησία, μέσω της άρνησης χορήγησης τίτλων.

1.1.2. Οι καταστροφικές συνέπειες της παραβίασης του δικαιώματος στη γη κατά την πρόσφατη νομολογία

Η σύνδεση με τη γη, τους φυσικούς πόρους και τα άυλα στοιχεία, είναι η γενεσιουργός δύναμη του οικονομικού κοινωνικού και πνευματικού συστήματος της ομάδας ,και εν συνεχεία και της πολιτιστικής ταυτότητας, με αποτέλεσμα τα άρθρα για την ιδιοκτησία να προστατεύουν και τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας³²³. Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, εξαρτάται από την άσκηση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία που εμπερικλύει το συλλογικό τους δικαίωμα στην επιβίωση, μέσω της διαχείρισης του περιβάλλοντός τους³²⁴. Το μέγεθος της επίδρασης της γης , στην πολιτιστική ταυτότητα των

³¹⁸ Case of Chagos Islanders v. the United Kingdom, Application No 35622/04 Judgement of 11 December of 2012 .

³¹⁹ Supra note318,παρ.82.

³²⁰ Supra note318,παρ.83.

³²¹ Case of Handölsdalen Sami Village and Others v. Sweden, Application No 39013/04 Judgement of 30 March 2010,παρ.63,66.

³²² Supra note321,παρ2 και 5 PARTLY DISSENTING OPINION OF JUDGE ZIEMELE.

³²³ Supra note288,παρ.166, Supran note277,παρ.130.

Supra note276,παρ.118,121

³²⁴ Supra note284,παρ.146, supra note285, παρ.143.

αυτοχθόνων, διαφαίνεται από τις συνέπειες όταν αυτή απωλεθεί. Στην περίπτωση της κοινότητας των Χακμοκ Κασεκ, το ΔιΑΔΔΑ, διαπίστωσε αρνητικές συνέπειες για τη θρησκεία, τη γλώσσα, αλλά και τις πολιτιστικές τους πρακτικές³²⁵. Ωστόσο, όπως έγινε αναφορά ανωτέρω οι πολιτιστικές τους δραστηριότητες, επιβεβαιώνουν και το δικαίωμα στην επανόρθωση, όπως διαφαίνεται στην περίπτωση των Καλίνα και Λοκοπο, όπου η σχέση τους με τον εκεί ποταμό, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική τους ταυτότητα, με αποτέλεσμα και με την απώλεια των εδαφών να υφίσταται δικαίωμα επανόρθωσης.³²⁶ Η απώλεια των εδαφών που σημαίνει και την απώλεια των παραδοσιακών πρακτικών, παραβιάζει και τα δικαιώματα του παιδιού, υπό το άρθρο 19 της ΑΣΔΑ, εφόσον σε αυτό συγκαταλέγεται και το δικαίωμα στην πολιτιστική ζωή, με τη συνεπαγόμενη υποχρέωση διασφάλισης αυτής³²⁷. Το ΔιΑΔΔΑ, έχει στο πλαίσιο της προσωπικής αξιοπρέπειας, εισαγάγει και την έννοια της πολιτιστικής συλλογικής αξιοπρέπειας, ενώ κατέστησε ως παραβίαση της ψυχικής και ηθικής αξιοπρέπειας της ομάδος, την απώλεια των γαιών λόγω της διάρρηξης της σχέσεως με αυτήν αλλά και με τους προγόνους τους³²⁸.

Το ΔιΑΔΔΑ, συνήθως εξετάζει και επιβεβαιώνει τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρει η απώλεια της γης, στις πολιτιστικές πρακτικές των αυτοχθόνων. Το ΑΔΔΑΛ, είναι εκείνο που εξέτασε εις βάθος το ζήτημα, συνθέτοντας έναν περιγραφικό ορισμό για τον πολιτισμό και εντοπίζοντας παράλληλα μία ευρεία πτυχή του, που περιλαμβάνει το σύνολο του τρόπου ζωής της ομάδας, μαζί με τις γλώσσες, τα σύμβολα και τους τρόπους κατασκευής των καταφυγίων³²⁹. Το ΑΔΔΑΛ, μάλιστα εξετάζοντας το σχετικό άρθρο 17 του ΑΧΔΑΛ, κατέληξε πως δεν υπάρχει πρόβλεψη για παρέκκλιση από αυτό³³⁰. Επί παραδείγματι στην απόφαση *Ogiek*, όχι μόνο επιβεβαίωσε τις καταστροφικές συνέπειες της έξωσης τους από τα εδάφη τους, στις πολιτιστικές τους δραστηριότητες, αλλά η έλλειψη σοβαρού λόγου αυτής, αποτέλεσε και παραβίαση του άρθρου 17³³¹. Πέρα όμως από την παραβίαση αυτή, η έξωση από το δάσος *Μαυ*, της κοινότητας αποτέλεσε και παραβίαση του δικαιώματος στην ανάπτυξη, σύμφωνα με το δικαστήριο το οποίο συνδύασε τις πτυχές του άρθρου 21 με τη διάταξη της Δ/ΗΕ/07(άρθρο 23)³³².

Δυστυχώς η ΕΑΔ/ΗΕ, ενώ εκλήθει να εξετάσει και το ζήτημα της κατοχής της ιδιοκτησίας σε σχέση με την παραβίαση του άρθρου 27, δεν έδωσε κάποια σαφή απάντηση³³³. Μία από τις σημαντικές, ωστόσο διευκρινίσεις που έχει κάνει, είναι πως το άρθρο 27 ενσωματώνει και οικονομική πτυχή των πολιτιστικών πρακτικών³³⁴. Αυτό φάνηκε, ξεκάθαρα στην απόφαση *Roma-Roma*, όπου η Επιτροπή, απεφάνθη πως η αποξήρανση των γαιών της κοινότητας της εναγούσης, λόγω της κατασκευής φράγματος, είχε αρνητικές συνέπειες για την κτηνοτροφία, συνιστώντας παραβίαση

³²⁵ *Supra* note 2984, παρ. 177-179.

³²⁶ *Supra* note 277, παρ. 152, 160.

³²⁷ *Supra* note 274, παρ. 262-264.

³²⁸ *Supra* note 38, παρ. 101-103, *supra* note 298, παρ. 242-244.

³²⁹ *Supra* note 31, παρ. 179.

³³⁰ *Supra* note 31, παρ. 187, 189.

³³¹ *Supra* note 31, παρ. 183-184, 187-189.

³³² *Supra* note 311, παρ. 210.

³³³ Human Rights Committee: *Ilmari Lansman et al. v Finland*, Communication No 511/1992, decision of 8 November 1994, παρ. 8.6.

³³⁴ *Supra* note 335, παρ. 9.6.

του άρθρου 27³³⁵. Ίσως από τις πιο αξιομνημόνευτες προσεγγίσεις της ΕΑΔ/ΗΕ, αποτέλεσε η σύνδεση της δημιουργίας ξενοδοχειακών μονάδων, με τη συνεπαγόμενη απώλεια γης στην οποία ήταν θαμμένοι οι πρόγονοι των εναγομένων, με την παραβίαση του δικαιώματος στην οικογένεια και την ιδιωτικότητα,³³⁶ Η ΕΑΔ/ΗΕ, εφάρμοσε την ευρεία έννοια της οικογένειας, τονίζοντας πως τα κράτη πρέπει να υπολογίζουν τις πολιτιστικές αντιλήψεις για τον προσδιορισμό εννοιών όπως αυτή

337

Η έλλειψη κατάλληλων ένδικων μέσων, όπως έγινε αναφορά ανωτέρω, σε συνδυασμό με την απουσία διοικητικών ή άλλων μέτρων για την προστασία της ιδιοκτησίας τους μεταξύ άλλων, δημιουργεί μία κατάσταση ευαλωτότητας της ομάδας, συνιστά μία de facto διάκριση εις βάρος της, και αποτελεί παραβίαση της απαγόρευσης των διακρίσεων όπως έχουν αποφανθεί και το ΔιΑΔΔΑ και το ΑΔΔΑΛ.³³⁸ Μάλιστα εξαιτίας της σύνδεσης της θρησκείας των αυτοχθόνων με συγκεκριμένη περιοχή, δύναται η αδικαιολόγητη απώλεια αυτής να επιφέρει παραβίαση του δικαιώματος στην θρησκευτική ελευθερία και έκφραση, όπως έχει καταλήξει η ΑΕΔΑΛ³³⁹. Συχνά παρατηρείται και το φαινόμενο της εσωτερικής μετακίνησης των εξεταζόμενων πληθυσμών, με τη συνεπαγόμενη αποζημίωση των πληθυσμών να δημιουργεί ζητήματα. Η προσέγγιση της ΑΕΔΑΛ, στο ζήτημα αυτό παρουσιάζει ενδιαφέρον εφόσον, συνεκτίμησε και τα διεθνή πρότυπα για την μετακίνηση, τα οποία είναι η αποζημίωση πριν την μετακίνηση, η παροχή συνδρομής κατά και μετά τη μετακίνηση, αλλά και συνδρομή για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου.³⁴⁰ Τα νέα εδάφη, πρέπει να καλύπτουν και τις πολιτιστικές ανάγκες των πληθυσμών, διαφορετικά υπάρχει παραβίαση των πολιτιστικών τους δικαιωμάτων (άρθρο 17, ΑΧΔΑΛ)³⁴¹. Η ΑΕΔΑΛ, εντόπισε ένα διαδικαστικό και ένα ουσιαστικό στοιχείο, στο δικαίωμα στην ανάπτυξη, η παραβίαση ενός από αυτά αποτελεί και παραβίαση του δικαιώματος³⁴². Ουσιαστικά, τα κράτη όχι μόνο δεν πρέπει να λάβουν μέτρα που να εμποδίζουν αλλά φέρουν και το βάρος για να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για την υλοποίηση αυτού, ενώ η ανικανότητα του κράτους να παράσχει ικανοποιητική αποζημίωση σε περιπτώσεις απώλειας γαιών, αποτελεί και παραβίαση του δικαιώματος στην ανάπτυξη³⁴³.

Η έλλειψη διοικητικών μέτρων, που συνεπάγεται παρεμπόδιση της πρόσβασης στη γη, έχει ως συνέπεια υψηλά επίπεδα φτώχειας που οδηγούν νομοτελειακά σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση³⁴⁴. Το τελευταίο δικαίωμα συνδέεται άμεσα με τη γη και τους φυσικούς

³³⁵ Human Rights Committee: Angela Poma Poma v Peru, Communication No 1457/2006, decision of 27 March 2009 παρ.7.3.,7.7.

³³⁶ Human Rights Committee: Hopu and Bessert v France, Communication No 549/1993, decision of 29 July 1997, παρ.10.3.

³³⁷ Supra note 336

³³⁸ Supra note 298, παρ.272-273. Supra note 293, παρ.144-146

³³⁹ Supra note 45, παρ.166-168, και 172.

³⁴⁰ Supra note 45, παρ.237.

³⁴¹ Supra note 45, παρ.251.

³⁴² Supra note 45, παρ.277.

³⁴³ Supra note 45, παρ.298.

³⁴⁴ Inter-American Commission on Human Rights (30 September 2009) Indigenous and Tribal People's Rights over their Ancestral Lands and Natural Resources : Norms and Jurisprudence of the Inter- American Human Rights System, : Organization of American States Doc 56/09, σελ.68.

πόρους, σε τέτοιο σημείο ώστε το ΔιΑΔΔΑ, να το ερμηνεύει με βάση το άρθρο 21 της ΑΣΔΑ για την ιδιοκτησία, τονίζοντας πως δίχως αυτή δεν μπορούν να διαχειριστούν αυτά τα εδάφη ώστε να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους³⁴⁵.

Η ΔιΑΕΔΑ, έχει σημειώσει πως η έλλειψη διοικητικών μέτρων συχνά συνδέεται με μία πραγματικότητας βίας και ανασφάλειας που παραβιάζει το δικαίωμα στην ψυχική και ηθική αξιοπρέπεια της ομάδας³⁴⁶. Η απώλεια της γης, έχοντας καταλυτικές συνέπειες στο επίπεδο διαβίωσης, παραβιάζει και το δικαίωμα στη ζωή. Επί παραδείγματι η απώλεια γαιών των Sawhoyamacha, σε συνδυασμό με την ολιγογρία του κράτους είχε ως συνέπεια το θάνατο είκοσι ανθρώπων, λόγω των ασθενειών που προκλήθηκαν από τις κακές συνθήκες διαβίωσης.³⁴⁷ Βεβαίως για να υπάρξει παραβίαση αυτού του δικαιώματος πρέπει να εξακριβωθεί πως οι αρχές τη δεδομένη στιγμή γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν για την κατάσταση άμεσου και βέβαιου κινδύνου στην οποία ήταν εκτεθειμένα τα άτομα και δεν έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα αποτροπής³⁴⁸.

Παρατηρείται γενικώς, ιδίως στην Λατινική Αμερική και την Καραϊβική έλλειψη αναγνώρισης νομικής προσωπικότητας των ομάδων αυτών, με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατη η άσκηση των δικαιωμάτων τους³⁴⁹. Το μέγεθος του προβλήματος είναι πολύ μεγαλύτερο, αφού σημειώνεται μία γενικότερη έλλειψη αναγνώρισης, με αυτόχθονες να μην έχουν ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεως, ταυτότητες και επομένως να μην υπάρχει και ορθή καταγραφή και του πληθυσμού.³⁵⁰ Η απώλεια των γαιών, έχει ως αποτέλεσμα τη μόνιμη εξάρτηση από το κράτος των πληθυσμών, που συχνά δεν πράττει τα απαραίτητα, οδηγώντας στην παραβίαση του δικαιώματος στην αξιοπρεπή διαβίωση, συστατικό στοιχείο για το δικαίωμα στη ζωή³⁵¹. Επομένως είναι ενδιαφέρον να διερευνηθούν τα συστατικά στοιχεία του δικαιώματος αυτού εφόσον η παραβίαση του, νομοτελειακά οδηγεί και στην παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή. Το ΔιΑΔΔΑ στην υπόθεση *Chakmok Kasek*, εξέτασε τις εξής παραμέτρους για να καταλήξει στην παραβίαση του δικαιώματος στην αξιοπρεπή διαβίωση: την υγεία, τη διατροφή, και την πρόσβαση και ποιότητα του νερού³⁵². Μάλιστα, δεν εξέτασε απλώς τις συνθήκες διαβίωσης αλλά πολύ περισσότερο συνυπολόγισε και τα διεθνή πρότυπα. Παραδείγματος χάριν, έκρινε πως τα μέτρα για την πρόσβαση στο νερό ήταν ανεπαρκή από το κράτος, εφόσον τα άτομα της ομάδας, κατανάλωναν λιγότερο από εφτάμισι λίτρα την ημέρα, κατά το διεθνές πρότυπο που συνιστά το ΓΣ15 της Επιτροπής του ΣΟΚΠΔ³⁵³. Η διατροφή της κοινότητας, αξιολογήθηκε κι αυτή ως ανεπαρκής υπολογίζοντας την

³⁴⁵ *Supra* note 315, σελ. 74, *supra* note 40, παρ. 93.

³⁴⁶ *Supra* note 264, παρ. 176.

³⁴⁷ *Supra* note 255, παρ. 145(c), 178.

³⁴⁸ *Supra* note 255, παρ. 155.

³⁴⁹ *Supra* note 255, παρ. 188.

³⁵⁰ *Supra* note 320.

³⁵¹ *Supra* note 275, παρ. 194-217.

³⁵² *Supra* note 320..

³⁵³ *Supra* note 298, παρ. 195. Committee of Economic, Social and Cultural Rights (20 January 2003) General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant), New York: Economic and Social Council, United Nations, E/C.12/2002/11., παρ. 12, σελ. 106.

προσβασιμότητα, τη διαθεσιμότητα, και τη βιωσιμότητα των μέτρων που είχε λάβει το κράτος³⁵⁴.

Καταλήγοντας, είναι αξιοσημείωτη η επιρροή που ασκεί η απουσία τίτλων, με την συνεπακόλουθη άρνηση της συλλογικής ιδιοκτησίας στη ζωή των αυτοχθόνων, εξηγώντας και την αναγκαιότητα προστασίας. Η πρόσφατη νομολογία απέδειξε ακριβώς αυτή τη συσχέτιση και τις καταστροφικές συνέπειες που μπορεί ν'έχει. Τέλος η νομολογία του ΕΔΔΑ, δεν είναι ούτε το ίδιο κατατοπιστική ούτε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως προοδευτική, εφόσον δεν αναφέρεται ούτε καν σε συλλογική ιδιοκτησία.

1.2. Τα δικαιώματα συμμετοχής και συναίνεσης, θεωρία και πρακτική

Οι αποφάσεις που επηρεάζουν τους αυτόχθονες ,σε οποιοδήποτε τομέα και αν ανήκουν, πρέπει να λαμβάνονται μετά από διαβουλεύσεις με τους εκπροσώπους τους και με στόχο την εξασφάλιση της FPIC τους.³⁵⁵ Το Μόνιμο Φόρουμ, των ΗΕ, έχει ορίσει την FPIC, ως μία διαδικασία που διεξάγεται καλή τη πίστη, χωρίς εξαναγκασμό, και αφορά τη λήψη αποφάσεων , μετά από ενημέρωση, με ένα διάστημα επεξεργασίας αυτής³⁵⁶. Ο Ειδικός Μηχανισμός των ΗΕ, τόνισε πως το δικαίωμα στη FPIC, δεν είναι κάτι καινούριο στο δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνδέεται άμεσα με το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, όντας πρακτικά μία εφαρμογή του.³⁵⁷

Η FPIC, αποτελείται από τρία δικαιώματα ,αυτό της συμμετοχής ,της διαβούλευσης και των δικαιωμάτων στη γη και τους φυσικούς πόρους³⁵⁸. Ο Ειδικός Εισηγητής των ΗΕ, έχει υποστηρίξει πως η υποχρέωσή των κρατών για διαβουλεύσεις με τους αυτόχθονες, πηγάζει από το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, και αφορά όλα τα διοικητικά και νομοθετικά μέτρα που δύνανται να επηρεάσουν αρνητικά την

³⁵⁴ Supra note 298, παρ. 198.

³⁵⁵ Supra note 13, αρ. 6.1, 6.2, 15.2, 22.3, 27.3 ,28. Supra note 45, αρ. 9, 10, 11, 15, 17, 19, 28, 29, 30, 32, 36, 38.

³⁵⁶ Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Consolidated report on extractive industries and their impact on indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations ,E/C.19/2013/16, παρ. 6.

³⁵⁷ Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (10 August 2018) Free, prior and informed consent: a human rights-based approach, New York : Economic and Social Council, United Nations, A/HRC/39/62, σελ. 3.

³⁵⁸ Supra note 353, σελ. 5.

κοινότητά τους³⁵⁹. Πρέπει να σημειωθεί πως τα δικαιώματα διαβούλευσης και συμμετοχής είναι ξεχωριστά από το δικαίωμα στην FPIC, πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση. Το δικαίωμα αυτό της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων δεν είναι κάτι το ρηξικέλευθο, στο δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αντίστοιχες διατάξεις συναντώνται σε περιφερειακά και οικουμενικά κείμενα, όπως της ΑΣΔΑ, στο άρθρο 23³⁶⁰. Κατά το ΔιΑΔΔΑ, το δικαίωμα σημαίνει τη συμμετοχή μέσω των θεσμών των αυτοχθόνων στη διαδικασία, η οποία θα πρέπει να διεξάγεται και με βάση τα δικά τους έθιμα και σύστημα αξιών³⁶¹. Δεν πρόκειται για μία απλή διαβούλευση αλλά για ουσιαστική διαπραγμάτευση των μερών, όπως τονίζει η ΕΑΔ/ΗΕ, και πρέπει να φέρει αποτελέσματα³⁶². Η διαβούλευση, συνδέεται και με το δικαίωμα της συλλογικής ιδιοκτησίας, και της προστασίας της πολιτιστικής ταυτότητας³⁶³. Μάλιστα το ΔιΑΔΔΑ, έχει ορίσει πως η απουσία διαβούλευσης αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία³⁶⁴. Το ενδιαφέρον είναι πως ακόμη και στην περίπτωση του περιορισμού ενός δικαιώματος, οι αυτόχθονες θα πρέπει πρώτα να έχουν μαζί με το κράτος συνδιαλλαγή για αυτόν³⁶⁵.

Πρακτικά το δικαίωμα σημαίνει την πλήρη συμμετοχή των μελών της κοινότητας, με απαιτούμενη την πρότερη ενημέρωσή τους για τη φύση και τις συνέπειες του προτεινόμενου από τις αρχές μέτρου³⁶⁶. Η διαβούλευση πρέπει να διεξάγεται καλή τη πίστη³⁶⁷, ενώ πρόκειται για μία συνεχιζόμενη διαδικασία η οποία δε θα περιορίζεται απλώς στην ενημέρωση για τις συνέπειες των υπό εξέταση μέτρων³⁶⁸. Η ΔιΑΕΔΑ, μάλιστα υπογράμμισε πως το δικαίωμα είναι τόσο συλλογικό όσο και ατομικό, με υποχρέωση ενημέρωσης και συμμετοχής όλων των μελών της κοινότητας, ασχέτως με το αν η τελευταία έχει τίτλο ιδιοκτησίας.³⁶⁹ Προφανώς η ίδια η ομάδα των αυτοχθόνων επιλέγει τους εκπροσώπους της και έπειτα ενημερώνει το κράτος για την επιλογή της, ενώ δεν υπάρχει συγκεκριμένο μοντέλο εκπροσώπησης.³⁷⁰ Λόγω της έλλειψης τίτλων ιδιοκτησίας, κατά το ΔιΑΔΔΑ, πρέπει να συμμετέχουν στις διαβουλεύσεις και να συμφωνούν τα εμπλεκόμενα μέρη³⁷¹.

Η όλη διαδικασία είναι υποχρέωση του κράτους και όχι τρίτων, ώστε να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία της διαδικασίας, ωστόσο όπως έχει σημειωθεί και από τον Ειδικό Εισηγητή των ΗΕ αλλά και τη ΔιΑΕΔΑ, σε χώρες της Λατινικής Αμερικής, δυστυχώς de facto, η διαδικασία ελέγχεται από πολυεθνικές

³⁵⁹ UN – Human Rights Council - Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people, James Anaya. UN Doc. A/HRC/12/34, 15 July 2009, pars. 62- 63.

³⁶⁰ Supra note 312, σελ. 103-104.

³⁶¹ Case of Yatama v. Nicaragua Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs Judgment of June 23, 2005. Series C No. 127, παρ. 225.

³⁶² Supra note 303, παρ. 7.6.

³⁶³ Supra note 325.

³⁶⁴ Supra note 37, παρ. 156.

³⁶⁵ Human Rights Committee: Apirana Mahuika et al. v New Zealand, Communication No 547/1993, decision of 27 October 2000, παρ. 9.5.

³⁶⁶ IACHR, Report No. 75/02, Case 11.140, Mary and Carrie Dann (United States), December 27, 2002, παρ. 140

³⁶⁷ Supra note 10, αρ. 6., supra note 45, αρ. 19.

³⁶⁸ Supra note 344, σελ. 107-108.

³⁶⁹ Supra note 356, παρ. 162., supra note 356, σελ. 109.

³⁷⁰ Supra note 40, παρ. 15, 18-19. supra note 327, σελ. 114.

³⁷¹ Supra note 344, σελ. 108, supra note 39, παρ. 210.

εταιρείες³⁷². Συγκεκριμένα τα κράτη, πρέπει να υιοθετήσουν ρυθμιστικά μέτρα, σε συνεννόηση με τους αυτόχθονες, για τη διαβούλευση, με ξεκάθαρους κανόνες, προϋποθέσεις και περιορισμούς³⁷³. Η απουσία τέτοιων μέτρων, έχει οδηγήσει συχνά στην εφαρμογή κανόνων του περιβαλλοντικού δικαίου που αφορούν το δημόσιο διάλογο, σε κράτη της Λατινικής Αμερικής, χωρίς ωστόσο να επιτυγχάνουν το απαιτούμενο επίπεδο συμμετοχής, όπως σημειώνει η ΔΙΑΕΔΑ³⁷⁴. Είναι χαρακτηριστικό πως η Σ/ΔΟΕ/169, δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένα μέτρα για την εφαρμογή του δικαιώματος, αφήνοντας στα κράτη την επιλογή, εφόσον όπως έχει τονίσει και ο Ειδικός Εισηγητής των ΗΕ, δεν υπάρχει ένας μόνο τρόπος εφαρμογής, χρειάζεται να συνεκτιμηθούν κι οι ιδιαιτερότητες του κάθε κράτους³⁷⁵.

Το δικαίωμα της FPIC, ικανοποιείται μόνο με την εκπλήρωση των τριών βασικών του συστατικών. Το πρώτο είναι η πρότερη διαβούλευση με την κοινότητα, η οποία πρέπει να ξεκινά στα πρώτα στάδια της επένδυσης ή της ανάπτυξης του σχεδίου, ώστε να μπορούν να κάνουν παρατηρήσεις και να επηρεάσουν την απόφαση³⁷⁶. Στις περιπτώσεις των φυσικών πόρων η διαβούλευση ξεκινά από το στάδιο των εκτιμήσεων για τη χορήγηση της άδειας³⁷⁷. Προφανώς η διαδικασία πρέπει να είναι πολιτιστικά προσαρμοσμένη στις μεθόδους λήψης αποφάσεων των αυτοχθόνων³⁷⁸. Η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων καθώς και η ενημέρωσή τους είναι τρόποι προάσπισης των δικαιωμάτων της ζωής και της προσωπικής αξιοπρέπειας, εφόσον συχνά οι υπό εξέταση επενδύσεις ενέχουν σοβαρό περιβαλλοντικό κίνδυνο για τις κοινότητες αυτές³⁷⁹. Εύλογα μπορεί κανείς να υποθέσει πως μεταξύ των μερών υπάρχει ανισομερής διαπραγματευτική ικανότητα, η οποία δύναται να μειωθεί μέσω της παροχής πληροφόρησης αλλά και τεχνικής βοήθειας στις κοινότητες από τα κράτη³⁸⁰. Η πληροφόρηση, αυτή, πρέπει να έγκαιρη, επαρκής και προσβάσιμη, αναφερόμενη στους πιθανούς κινδύνους, περιβαλλοντικούς και υγειονομικούς, που ενέχει η υλοποίηση του έργου³⁸¹. Το Μόνιμο Φόρουμ των ΗΕ, έχει αναφερθεί στο θέμα της πληροφόρησης θέτοντας ένα ελάχιστο όριο αυτής, σύμφωνα με αυτό απαραίτητες πληροφορίες είναι:

1. η φύση, ο σκοπός, το μέγεθος, η χρονική διάρκεια του έργου
2. η περιοχή δραστηριοτήτων
3. οι διαδικασίες για την υλοποίηση
4. το προσωπικό που θα συμμετάσχει

³⁷² Supra note 344, σελ. 109, supra note 327, σελ. 72.

³⁷³ Supra note 344, σελ. 111, supra note 13, αρ. 2.1, 33.2.

³⁷⁴ Supra note 344, σελ. 111.

³⁷⁵ Supra note 13, άρθρο 34, supra note 327, σελ. 45.

³⁷⁶ Supra note 40, παρ. 133

³⁷⁷ Supra note 40, παρ. 176, supra note 7 αρ. 15.2, supra note 47, αρ. 32.2.

³⁷⁸ Supra note 40, παρ. 131-134.

³⁷⁹ Supra note 344, σελ. 115.

³⁸⁰ Supra note 356, παρ. 50-51.

³⁸¹ Supra note 40, παρ. 133.

5. μία πρώτη μελέτη επιπτώσεων, περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών³⁸²

Είναι προφανές πως η παραπληροφόρηση, η έλλειψη σχετικών γνώσεων οδηγεί σε βεβιασμένες και καταστροφικές αποφάσεις, για τους αυτόχθονες³⁸³. Τρία κράτη της Λατινικής Αμερικής, η Βολιβία, το Περού και η Χιλή, έχουν υιοθετήσει ένα *corpus iuris*, ξεχωριστό, για τη ρύθμιση της διαδικασίας, που παρόλα αυτά έχουν αμφισβητηθεί από οργανώσεις αυτοχθόνων ως περιοριστικά³⁸⁴.

Μία τρίτη πτυχή της FPIC, είναι η διασφάλιση ότι τα δύο μέρη έχουν προσέλθει καλή τη πίστη και με στόχο τη συναίνεση. Προφανώς, αυτό σημαίνει πως και τα δύο μέρη πρέπει να κάνουν αμοιβαίες υποχωρήσεις³⁸⁵. Η αρχή της καλής πίστης σημαίνει ότι δεν υπήρξε καμία προσπάθεια εκφοβισμού ή εξαναγκασμού των εκπροσώπων αλλά και της κοινότητας, η δημιουργία ενός κλίματος συνεργασίας, καθώς και ο σεβασμός του αποτελέσματος της διαβούλευσης³⁸⁶. Ένα παράδειγμα, που θα μπορούσε να δοθεί είναι η περίπτωση της Νικαράγουα, όπου οι αρχές για να εξασφαλίσουν τη συναίνεση των μερών για τη δημιουργία καναλιού, στη διάρκεια των διαβουλεύσεων μετέφεραν χρήματα σε λογαριασμούς μελών της κοινότητας³⁸⁷. Αλλά και η σύναψη συμφωνίας του Εκουαδόρ με ιδιωτική εταιρεία ασφαλείας για τη φύλαξη της τοποθεσίας διεξαγωγής του έργου, ενώ δεν είχε γίνει καν διαπραγμάτευση με την κοινότητα³⁸⁸. Ελεύθερη, σημειώνει ο Ειδικός Μηχανισμός των ΗΕ, πως σημαίνει και τη δυνατότητα ελέγχου της διαδικασίας από τους αυτόχθονες, πέρα από την έλλειψη κλίματος εξαναγκασμού³⁸⁹. Βεβαίως οι αποφάσεις που θα ληφθούν μετά από διαπραγμάτευση, πρέπει να εξετάζονται και από τα αρμόδια όργανα, ώστε να μην υπάρχει ανισορροπία κερδών μεταξύ των μερών³⁹⁰.

Ο στόχος της συναίνεσης, μπορεί να είναι θεμιτός αλλά δεν αποτελεί σε όλες τις περιπτώσεις υποχρέωση για την εκπλήρωση ενός έργου, εν αντιθέσει με τα δικαιώματα της διαβούλευσης και συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων. Το ΔιΑΔΔΑ, στην απόφαση Saramaka, υποστήριξε πως με βάση και τη διεθνή πρακτική, στις περιπτώσεις μεγάλων αναπτυξιακών ή επενδυτικών σχεδίων με αντίκτυπο στη γη και τους φυσικούς πόρους³⁹¹. Η CERD, επίσης τονίζει πως καμία απόφαση που να επηρεάζει απευθείας τους αυτόχθονες δεν πρέπει να ληφθεί χωρίς την μετά από

³⁸² United Nations Economic and Social Council, Report of the International Workshop on Methodologies regarding Free, Prior and Informed Consent and Indigenous Peoples, (17 February 2005) UN Doc E/C.19/2005/3, παρ. 10.

³⁸³ Supra note 356, σελ. 7.

³⁸⁴ Inter-American Commission on Human Rights (31 September 2015) Indigenous Peoples, Afro-Descendent Communities, and Natural Resources: Human Rights Protection in the Context of Extraction, Exploitation, and Development Activities, : Organization of American States Doc 47/15, σελ. 86-88.

³⁸⁵ Supra note 384, σελ. 93-94.

³⁸⁶ Supra note 384, σελ. 117-118.

³⁸⁷ Supra note 384, σελ. 89.

³⁸⁸ Supra note 293, παρ. 193.

³⁸⁹ Supra note 357, σελ. 6.

³⁹⁰ Supra note 344, σελ. 119.

³⁹¹ Supra note 40, παρ. 134-136, supra note 272, παρ. 186.

ενημέρωση συναίνεση³⁹². Ο πρώην Ειδικός Εισηγητής James Anaya, εντόπισε τρεις περιπτώσεις που η συναίνεση είναι απαραίτητη προϋπόθεση:

1. έργα, επενδυτικά ή αναπτυξιακά που απαιτούν τη μετακίνηση πληθυσμών
2. έργα για την αξιοποίηση φυσικών πόρων, που θα εμποδίσουν τη χρήση και απόλαυσή τους από τις κοινότητες
3. η αποθήκευση και η απόσυρση επικίνδυνων υλικών στα εδάφη τους³⁹³

Η κλίμακα του έργου, δεν κρίνεται με βάση από πού προέρχεται το κεφάλαιο της επένδυσης, ενώ συνήθως *prima facie*, το κράτος υποθέτει ότι πρόκειται για μεγάλης κλίμακας όταν αφορά τομείς εξόρυξης πετρελαίου ή φυσικού αερίου³⁹⁴. Η ΔιΑΕΔΑ, έχει εντοπίσει τρία κριτήρια για την εκτίμηση του έργου: το μέγεθός του, και οι ανθρώπινες και κοινωνικές επιπτώσεις του³⁹⁵. Η ΕΑΔ/ΗΕ, έχει επανειλημμένα υποστηρίζει την αναγκαιότητα της FPIC, σε περιπτώσεις που τα έργα θα έχουν ουσιώδη αρνητικό αντίκτυπο στις κοινότητες, όπως απεφάνθη και η ΑΕΔΑΔ, στην απόφαση για τους Endorois³⁹⁶. Ενώ το standard 7 του International Finance Corporation, αναφέρεται σε έργα με συνέπειες και στην πολιτιστική κληρονομιά ή τη χρήση αυτής³⁹⁷. Η ΠΤ, με τη σειρά της στο πρότυπο επτά ορίζει πως η FPIC είναι απαραίτητη όταν α) ενυπάρχουν κίνδυνοι για τη γη που παραδοσιακά κατέχουν ή υπόκειται σε εθιμική χρήση ή κατοχή από τους αυτόχθονες, β) όταν είναι απαραίτητη η μετακίνηση των πληθυσμών και γ) όταν πρόκειται ν' επηρεαστεί η πολιτιστική κληρονομιά που συνδέεται με την πολιτιστική, πνευματική ή την τελετουργική ταυτότητά τους³⁹⁸. Πρέπει όμως να σημειωθεί πως στο πρότυπο αυτό, απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στην πιθανότητα να μη συναινέσουν οι αυτόχθονες, παρά μόνο επαναλαμβάνει ότι πρέπει οι εταιρείες να λάβουν τη συναίνεση. Η συναίνεση πρέπει να είναι συνεχής και επίσημη διαφορετικά δεν είναι σύμφωνη με τα διεθνή πρότυπα³⁹⁹.

Υπήρχε και υπάρχει η εξής προβληματική με τη συναίνεση κατά πόσο δηλαδή αυτή σημαίνει δικαίωμα αρνησικυρίας στις αποφάσεις από τους αυτόχθονες. Η απάντηση δυστυχώς δεν είναι ξεκάθαρη, εφόσον δεν υπάρχει και ρητή πρόβλεψη, όμως ο Ειδικός Μηχανισμός, των ΗΕ, έχει αναφέρει πως οι αυτόχθονες έχουν τη δυνατότητα να μην συναινέσουν για τους εξής λόγους, τονίζοντας πως αυτή η δυνατότητα είναι ένδειξη μίας δημοκρατικής διαδικασίας:

- όταν το υπό εξέταση έργο δεν έχει πλεονεκτήματα για εκείνους
- λόγω μη τήρησης των κανόνων της διαδικασίας
- λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης στη διαδικασία⁴⁰⁰

Πέρα όμως από τη συμμετοχή που απαιτείται και ενίοτε και τη συναίνεση των μερών, το ΔιΑΔΔΑ, έχει υποστηρίξει πως υπάρχουν άλλα δύο διεθνή πρότυπα που

³⁹² Supra note 197, παρ. 4

³⁹³ Supra note 357, παρ. 48.

³⁹⁴ Supra note 384, σελ. 97.

³⁹⁵ Supra note 385.

³⁹⁶ Supra note 304, και 306.

³⁹⁷ Supra note 382, σελ. 10.

³⁹⁸ Supra note 210, σελ. 79-80, παρ. 24.

³⁹⁹ Supra note 382, σελ. 12.

⁴⁰⁰ Supra note 382, σελ. 8.

πρέπει να ακολουθήσει ένα κράτος σε μεγάλα αναπτυξιακά σχέδια: ο καταμερισμός των κερδών από το έργο και η εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από ανεξάρτητες αρχές⁴⁰¹. Συγκεκριμένα είναι υποχρέωση των κρατών να εξασφαλίσουν πως οι κοινότητες που επηρεάζονται θα λάβουν ένα “λογικό” μερίδιο από τα κέρδη, το οποίο θα έχει συμφωνηθεί στο στάδιο των διαπραγματεύσεων μεταξύ των μερών⁴⁰². Οποιοσδήποτε διαφωνίες, προκύψουν, εντός της ομάδος, σχετικά με το ποιος θα επωφεληθεί θα επιλυθούν από την κοινότητα και όχι από κράτος⁴⁰³. Ο καταμερισμός των κερδών αποτελεί, έμφυτο στοιχείο και του δικαιώματος στην επανόρθωση, όπως έχουν υποστηρίξει η CERD, ο Ειδικός Εισηγητής και το ΔιΑΔΔΑ⁴⁰⁴.

Στην πράξη, βέβαια παρατηρείται μία ελλειπής εφαρμογή των ανωτέρω. Συγκεκριμένα, σε αρκετές περιπτώσεις δεν υπάρχει ρυθμιστικό πλαίσιο, οι διαβουλεύσεις γίνονται μετά την αδειοδότηση των έργων, και ακόμη και όταν υπάρχει μία πρότερη διαπραγμάτευση τα αποτελέσματα αυτής συχνά δεν εφαρμόζονται⁴⁰⁵. Στην περίπτωση της Βολιβίας, που έγινε αναφορά ανωτέρω, το ρυθμιστικό πλαίσιο αφορά μόνο ένα τομέα για τις περιπτώσεις εξορύξεων δεν προβλέπεται διαβούλευση⁴⁰⁶. Ένα ακόμη βασικό σημείο, που συναντάται συχνά, είναι η σύγχυση πως η ενημέρωση της κοινότητας από τις εταιρείες για το έργο, αποτελεί και εφαρμογή της υποχρέωσης για διαβούλευση από το κράτος, γεγονός που προφανώς δεν ισχύει, εφόσον είναι διαφορετικές διαδικασίες, από διαφορετικούς φορείς⁴⁰⁷. Ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα που παρατηρείται είναι ο εκφοβισμός και η βία που υφίστανται οι εκπρόσωποι των αυτοχθόνων και ακόμη και οι εξαφανίσεις ηγετών τους από κρατικές αρχές, καταστρέφοντας τη δομή της εκπροσώπησης και στερώντας τους το δικαίωμα της συμμετοχής⁴⁰⁸. Η ΑΕΔΑΛ, εντοπίζει, σε σχετική έκθεση και επιπλέον προκλήσεις για την άσκηση του δικαιώματος, όπως η επικράτηση του νόμου αντί εθίμων, η έλλειψη διαπραγματευτικής ικανότητας από τους αυτόχθονες, η απουσία έγκυρης πληροφόρησης, το κόστος διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων το οποίο είναι δυσανάλογο και προς τις ικανότητες των κοινοτήτων αλλά είναι και ένας σοβαρός αποτρεπτικός παράγοντας για τις εταιρείες.⁴⁰⁹

⁴⁰¹ Supra note 40, παρ. 129.

⁴⁰² Supra note 352, supra note 9, αρ. 15.2, supra note 315 σελ. 94..

⁴⁰³ Supra note 40, παρ. 27.

⁴⁰⁴ Supra note 315, σελ. 95-96.

⁴⁰⁵ Supra note 385, σελ. 85-89.

⁴⁰⁶ Supra note 385, σελ. 89.

⁴⁰⁷ Supra note 385, σελ. 92.

⁴⁰⁸ Case of Chitay Nech et al. v. Guatemala. Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgement of May 25, 2010. Series C No. 212, παρ. 113-115, και Case of Norín Catrimán et al. (Leaders, members and activist of the Mapuche Indigenous People) v. Chile. Merits, Reparations and Costs. Judgment of May 29, 2014. Series C No. 279.

⁴⁰⁹ African Commission on Human and People’s Rights (2017) Extractive Industries, Land Rights and Indigenous Populations’/Communities’ Rights East, Central and Southern Africa, Submitted in accordance with the “Resolution on the Rights of Indigenous Populations/Communities in Africa” Adopted by The African Commission on Human and Peoples’s Rights at its 58th Ordinary Session, σελ. 49.

Το 2013, η United Nations Global Compact, εξέδωσε στα πλαίσια της δράσης της έναν οδηγό για την Δ/HE/07, και αναφέρθηκε και στην FPIC⁴¹⁰. Σύμφωνα με αυτόν, οι αυτόχθονες πρέπει να ενημερώνονται σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης του έργου, ενώ η FPIC, είναι απαραίτητη και στο στάδιο της έρευνας για φυσικούς πόρους αλλά και για την έναρξη των δραστηριοτήτων.⁴¹¹

Στην Extractive Industries Review, του 2014, της ΠΤ, προτάθηκε η ενσωμάτωση στις πολιτικές του οργανισμού, του δικαιώματος συμμετοχής αλλά και της FPIC μαζί με εγγυήσεις για το δικαίωμα στη γη⁴¹². Μάλιστα στην ανασκόπηση του οργάνου των χρηματοδοτούμενων επενδύσεων από την ΠΤ, προέκυψε πως η ευρεία στήριξη της κοινότητας των αυτοχθόνων που προβλεπόταν στην ΠΤ/ΕΟ/4.10, δεν εντοπίστηκε κάποια πρακτική εφαρμογή⁴¹³. Αναφορικά με την FPIC αν και τελικώς υιοθετήθηκε από τον οργανισμό, αυτό συνέβη πολύ μετά από την υιοθέτηση από άλλες διεθνείς επενδυτικές τράπεζες, με το Πλαίσιο του 2017. Σύμφωνα με το πρότυπο επτά, πρέπει όποτε εντοπίζονται αυτόχθονες σε περιοχές ενδιαφέροντος, να υπάρξει περίοδος διαβούλευσης μαζί τους αλλά και να ληφθεί η FPIC μεσά από πολιτιστικά προσαρμοσμένες διαδικασίες⁴¹⁴. Η FPIC, είναι απαραίτητη για την διεκπεραίωση ενός έργου, μόνο όποτε εντοπίζονται οι συνθήκες του προτύπου επτά. Πολύ περισσότερο σημειώνεται απουσία μηχανισμών για τη συμμετοχή των αυτοχθόνων κι όπου υπάρχουν, συχνά εφαρμόζονται ανεπαρκώς, χωρίς κατάλληλο προσωπικό, μετά την υιοθέτηση των σχεδίων και χωρίς πληροφόρηση.

Ακόμη πρέπει να σημειωθεί πως ακόμη και στις επανορθώσεις του ΔιΑΔΔΑ, γίνεται αναφορά στη συμμετοχή και διαβούλευση των αυτοχθόνων. Συγκεκριμένα οι δικαιούχοι των αποζημιώσεων, ορίζονται έπειτα από διαβουλεύσεις με τους αυτόχθονες ιδίως σε περιπτώσεις που οι τελευταίοι δε φέρουν τα κατάλληλα πιστοποιητικά⁴¹⁵. Στην υπόθεση Kichwa Sarayaku, το ΔιΑΔΔΑ, θεώρησε ως μέτρο μη επανάληψης, την υιοθέτηση νομοθετικών μέτρων για την εξασφάλιση της συμμετοχής των αυτοχθόνων σ' αποφάσεις όπως οι εξορυκτικές δραστηριότητες στην περιοχή⁴¹⁶. Αντίστοιχα στην Χακμοκ Κασεκ, στην διαδικασία επιστροφής των γαιών από το κράτος έπρεπε να συμμετέχουν κι οι ηγέτες των αυτοχθόνων⁴¹⁷.

Συνοψίζοντας, είναι ξεκάθαρο πως τα δικαιώματα συμμετοχής, διαβούλευσης και συναίνεσης, αποτελούν μία τρόπο τινά εκδήλωση της αρχής της αυτοδιάθεσης. Ωστόσο, η εφαρμογή τους κρίνεται ως ελλιπείς. Αυτό συμβαίνει γιατί δυστυχώς τα κράτη συχνά δεν ελέγχουν τις διαδικασίες, εναποθέτοντας την ευθύνη στις ίδιες τις εταιρείες. Η πρακτική αυτή, εύλογα οδηγεί σε δυσανάλογα για τους αυτόχθονες αποτελέσματα, εφόσον συχνά δεν ενημερώνονται επαρκώς για τους κινδύνους, ενώ κι

⁴¹⁰ United Nation Global Compact, A Business Reference Guide: United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, (December 2013).

⁴¹¹ Supra note 410, σελ. 29.

⁴¹² Supra note 93, σελ. 11, παρ. 39.

⁴¹³ Supra note 93, σελ. 12, παρ. 42-43.

⁴¹⁴ Supra note 210, σελ. 76-77, παρ. 6-7.

⁴¹⁵ Supra note 40, παρ. 25, supra note 39 παρ. 178, στην περίπτωση αυτή πολλά μέλη της κοινότητας δεν είχαν κάποιο έγγραφο που να πιστοποιεί ποιοι είναι, επομένως οι εκπρόσωποι των αυτοχθόνων μαζί με το κράτος ανέλαβαν τη διαδικασία ταυτοποίησης των δικαιούχων.

⁴¹⁶ Supra note 293, παρ. 293, 299-300.

⁴¹⁷ Supra note 298, παρ. 283.

οι διαδικασίες δεν είναι πολιτιστικά προσαρμοσμένες σ' εκείνους, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που εκπρόσωποί τους, απειλούνται για να συναινέσουν. Σ' αυτό το σημείο το κράτος έχει διπλή υπαιτιότητα γιατί πρώτον δεν ελέγχει τις διαδικασίες, ενώ είναι δικός του ο ρόλος και δεύτερον δεν διατηρεί ούτε καν εποπτικό ρόλο. Η έλλειψη προβλέψεως στην ΠΤ, για την άρνηση των αυτοχθόνων όποτε είναι απαραίτητη δημιουργεί ένα κενό στην προστασία που θέλει να προσφέρει το πρότυπο επτά. Τέλος είναι προφανές πως υπάρχει μία απόσταση μεταξύ νομοθετικού πλαισίου και πρακτικής των κρατών αλλά και των εταιρειών.

Κεφάλαιο 2: Οι σύγχρονες προκλήσεις του δικαιώματος στη συλλογική ιδιοκτησία

2.1. Το παράδοξο της προστασίας και της μόλυνσης του περιβάλλοντος ως βασικοί παράγοντες παραβίασης των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων

Για να κατανοήσει κανείς τη σχέση του περιβάλλοντος με την παραβίαση δικαιωμάτων των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, πρέπει να διακρίνει τις τρεις συνιστώσες που δυνητικά οδηγούν σε κατάσταση παραβίασης. Αυτές είναι:

- η προστασία του περιβάλλοντος, μέσω της δημιουργίας προστατευόμενων περιοχών
- η κλιματική αλλαγή
- η μόλυνση των περιοχών των κοινοτήτων εξαιτίας της υλοποίησης αναπτυξιακών επενδύσεων ή έργων

Είναι αξιοσημείωτο, πως ήδη από την πρώτη δημιουργία προστατευόμενης περιοχής στις ΗΠΑ, το 1872 (Yellowstone National Park) και το 1890 (Yosemite National Park) τα κράτη με πρόσχημα την προστασία του περιβάλλοντος, μετακίνησαν τους πληθυσμούς από τις περιοχές αυτές, καταπατώντας τα δικαιώματά τους⁴¹⁸. Το κλασσικό μοντέλο δημιουργίας προστατευόμενων περιοχών, περιλάμβανε την απαλλοτρίωση γαιών, χωρίς να ληφθεί υπόψη η εθιμική χρήση και κατοχή αυτών από τους αυτόχθονες, ή οποιεσδήποτε διμερείς συμφωνίες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Έπειτα τα απαλλοτριωμένα εδάφη δινόντουσαν σε ιδιώτες με σκοπό μεταξύ άλλων και τη δημιουργία τέτοιων περιοχών.⁴¹⁹ Η προσέγγιση αυτή, παρομοίαζε τις περιοχές αυτές με οχυρά, εφόσον έθετε αυστηρούς περιορισμούς στην πρόσβαση, διαμονή και χρήση φυσικών πόρων σε αυτές, για την προστασία του περιβάλλοντος γενικά και της βιοποικιλότητας ειδικά. Προφανώς η ρύθμιση και διαχείριση των

⁴¹⁸ Permanent Forum on Indigenous Issues (8 March 2018) Study to examine conservation and indigenous peoples' human rights, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2018/9 ,σελ.2.

⁴¹⁹ Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the rights of indigenous peoples, Victoria Tauli-Corpuz, adopted by UN General Assembly at Seventy-first session, 29 July 2016, A/71/229,σελ.13

περιοχών θεωρείτο αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους⁴²⁰. Οι συνέπειες αυτής της πρακτικής υφίστανται μέχρι και σήμερα.

Οι περιοχές που βρίσκονται οι αυτόχθονες σήμερα, αποτελούν συνολικά το 80% της βιοποικιλότητας στη γη, η συνεισφορά τους λοιπόν στη διατήρηση αυτών δεν πρέπει να παραγνωρίζεται⁴²¹. Πολλά όργανα, δικαιοδοτικά και μη έχουν αναγνωρίσει το καίριο ρόλο τους στην προστασία του περιβάλλοντος, ωστόσο το πρόβλημα συνεχώς διογκώνεται όπως διαφαίνεται από τις αναφορές που έχουν γίνει στο Μόνιμο Φόρουμ, που μόνο το 2018, δέχθηκε αναφορές για παραβίαση δικαιωμάτων λόγω δημιουργίας προστατευόμενων περιοχών στην Μποτσουάνα, την Τανζανία, το Καμερούν και την Κένυα⁴²². Το φαινόμενο δεν περιορίζεται γεωγραφικά όπως φαίνεται από εκθέσεις των Ειδικών Εισηγητών των ΗΕ, που επέστησαν την προσοχή για παραβιάσεις δικαιωμάτων των κοινοτήτων, εξαιτίας της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών σε ΗΠΑ, Αργεντινή, Νεπάλ, και Ρωσία⁴²³.

Σύμφωνα με τα κείμενα προστασίας των αυτοχθόνων, οι κοινότητες σε τέτοιες περιπτώσεις δικαιούνται αποζημίωσης⁴²⁴. Δυστυχώς η δυνατότητα επανόρθωσης σε αυτές τις περιπτώσεις είναι περιορισμένη εξαιτίας πολλών παραγόντων. Όπως έχει σημειώσει το Μόνιμο Φόρουμ, η έλλειψη νομοθετικού πλαισίου για την αναγνώριση τίτλων ιδιοκτησίας στις κοινότητες, η έλλειψη οικονομικής δυνατότητας των κοινοτήτων για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους σε συνδυασμό με την απουσία συνδρομής των κρατών, δημιουργούν μία κατάσταση ευαλωτότητας των ομάδων που οδηγεί στην παραβίαση των δικαιωμάτων τους⁴²⁵.

Σε οικουμενικό επίπεδο η Διεθνής Ένωση Προστασία της Φύσης, ασχολείται με τις προστατευόμενες περιοχές προτείνοντας μέτρα για τη βελτίωση αυτών και από το 1975, τόνισε την αναγκαιότητα προστασίας και των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, σε μία σειρά από κείμενα και συστάσεις⁴²⁶. Πρόσφατα, το 2011, δημιουργήθηκε και ο Μηχανισμός του Whakatane, μετά τη διάσκεψη της Επιτροπής του Οργανισμού στη Νέα Ζηλάνδια⁴²⁷. Ο Μηχανισμός αυτός στοχεύει στην εφαρμογή ενός νέου μοντέλου περιβαλλοντικής προστασίας που θα συνυπολογίζει το ρόλο και τα δικαιώματα των αυτοχθόνων, όπως προβλέπουν, άλλωστε κι οι αποφάσεις του οργανισμού, το Σχέδιο Δράσης του Durban, και το Πρόγραμμα Δράσης για τις Προστατευόμενες Περιοχές της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα⁴²⁸. Για την εφαρμογή αυτού του ‘νέου παραδείγματος’, όπως αποκαλείται, ο οργανισμός υιοθέτησε δύο αποφάσεις δημιουργώντας μία διαδικασία αξιολόγησης των περιοχών αυτών σε τοπικό επίπεδο με τη συμμετοχή οργανώσεων των αυτοχθόνων⁴²⁹. Με τις αξιολογήσεις ουσιαστικά, διερευνώνται, οι παραβιάσεις δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, στις προστατευόμενες

⁴²⁰ Supra note419,σελ13

⁴²¹ Supra note419.,σελ.13.

⁴²² Supra note418 σελ.3.

⁴²³ Supra note419σελ18.

⁴²⁴ Supra note13,αρ.16,supra note48αρ,10,28.

⁴²⁵ Supra note418,σελ.4.

⁴²⁶ Supra note418,σελ.5-6.

⁴²⁷ Whakatane Mechanism,About,<http://whakatane-mechanism.org/about-whakatane>, τελευταία επίσκεψη:11/12/2019.

⁴²⁸ Supra note427

⁴²⁹ Supra note427,Οι σχετικές αποφάσεις είναι η WCC4 Resolution 4.048 για το the Durban Accord και για το Σχέδιο Δράσης η Resolution 4.052.

περιοχές, και γίνονται συστάσεις στις αρχές για την εφαρμογή αυτού του νέου μοντέλου⁴³⁰. Μέχρι το 2018, έχουν γίνει τρεις πιλοτικές αξιολογήσεις στη δυτική Κένυα, τη βόρεια Ταϋλάνδη, και τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό⁴³¹.

Όπως τονίζει η Συμφωνία και το Σχέδιο Δράσης του Durban, το νέο μοντέλο είναι αποτέλεσμα του ανισοβαρούς κόστους για τις αυτόχθονες κοινότητες του παραδοσιακού μοντέλου.⁴³² Τρεις είναι οι στόχοι του Σχεδίου Δράσης:

1. συμμόρφωση της διαχείρισης των περιοχών με τα δικαιώματα των αυτοχθόνων
2. συμμετοχή στη διαχείριση από εκπροσώπους των ομάδων
3. δημιουργία μηχανισμών συμμετοχής για ήδη υπάρχουσες προστατευόμενες περιοχές

Η συμμετοχή των αυτοχθόνων προβλέπεται και στο στάδιο της δημιουργίας και διαχείρισης αυτών των περιοχών, όπως και ο καταμερισμός των κερδών από την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων⁴³³. Μία από τις καλές πρακτικές που παρατηρείται είναι ο μηχανισμός παραπόνων της Μη Κερδοσκοπικής Οργάνωσης (ΜΚΟ) Conservation International, που υιοθετήθηκε από δεκατέσσερις χώρες.

Πρέπει να σημειωθεί πως οι προστατευόμενες περιοχές σε πολλές περιπτώσεις όχι μόνο έχουν ως αποτέλεσμα την παραβίαση δικαιωμάτων των αυτοχθόνων αλλά είναι και αποτέλεσμα της υπάρχουσας παραβίασης από τις κρατικές αρχές. Συγκεκριμένα η έλλειψη αναγνώρισης οποιασδήποτε μορφής ιδιοκτησίας σε Νεπάλ, Κένυα, Καμερούν, διευκόλυνε τη δημιουργία τέτοιων περιοχών⁴³⁴. Αντίστοιχα σε άλλες χώρες όπως η Ινδία εφαρμόζεται καταχρηστικά η νομοθεσία για τις εξώσεις⁴³⁵. Ένα ακόμη συχνό πρόβλημα που συναντάται είναι η ύπαρξη προστατευόμενων περιοχών να περιλαμβάνουν και μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι αυτόχθονες δεν συμμετέχουν στις διαδικασίες και μετακινούνται από τις περιοχές, όπως συνέβη στην Κένυα με τους Endorois που ενώ υπήρχε η σχετική απόφαση της ΑΕΔΑΛ, οι αρχές δεν την εφάρμοσαν, αντίστοιχες καταστάσεις συναντώνται σε Ταϋλάνδη και Αργεντινή.⁴³⁶

Το ζήτημα των προστατευόμενων περιοχών έχει απασχολήσει και τα περιφερειακά δικαιοδοτικά όργανα. Το ΔιΑΔΔΑ, εξέτασε για πρώτη φορά το ζήτημα στη Χακμοκ Kasek, όπου η κοινότητα είχε μετακινηθεί από τις αρχές για τη δημιουργία ιδιωτικού φυσικού πάρκου. Το δικαστήριο, τόνισε πως η μη συμμετοχή της κοινότητας στις διαπραγματεύσεις, συνιστούσε κίνδυνο για την εγγύηση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία⁴³⁷. Παρόλο που το Ανώτατο Δικαστήριο της Παραγουάης αποφάσισε υπέρ της κοινότητας, για την αντισυνταγματικότητα του μέτρου, το κράτος δεν εφάρμοσε την απόφαση, και το ΔιΑΔΔΑ έκρινε πως η προσφυγή για την

⁴³⁰ Supra note 427.

⁴³¹ Supra note 418, σελ. 5.

⁴³² Supra note 419, σελ. 15.

⁴³³ Supra note 419, σελ. 15-16.

⁴³⁴ Supra note 419, σελ. 19.

⁴³⁵ Supra note 419, σελ. 20, Forest Act 2006.

⁴³⁶ Supra note 419, σελ. 21.

⁴³⁷ Supra note 298, παρ. 157.

αντισυνταγματικότητα δεν ήταν αποτελεσματικό ένδικο μέσο.⁴³⁸ Στην Kalina and Lokono, το ΔιΑΔΔΑ, εμβάθυνε περισσότερο στο θέμα, επαναλαμβάνοντας πως η οριοθέτηση τέτοιων περιοχών δεν πρέπει να παρεμποδίζει την πρόσβαση των αυτοχθόνων⁴³⁹. Εξετάζοντας τη νομιμότητα των περιορισμών κατέληξε πως δεν πληρούσαν τα κριτήρια της νομιμότητας, αναλογικότητας, σκοπιμότητας και της δίκαιης δίκης⁴⁴⁰. Αξιοσημείωτο είναι πως το ΔιΑΔΔΑ, αντέκρουσε το επιχείρημα του κράτους για την παρεμπόδιση της πρόσβασης των κοινοτήτων, ως μέσο προστασία εξαιτίας των πρακτικών τους, με το να επιβεβαιώσει πως ο τρόπος ζωής τους προφυλάσσει το οικοσύστημα και αποτελεί μέρος αυτού⁴⁴¹. Το δικαστήριο παράλληλα, τόνισε πως η συμμετοχή στη διαδικασία, η πρόσβαση και χρήση φυσικών πόρων και ο καταμερισμός των κερδών πρέπει να εφαρμόζονται με ειδικές ρυθμίσεις του κράτους σεβόμενοι πάντοτε στην προστασία του περιβάλλοντος⁴⁴². Σύμφωνα με το ΔιΑΔΔΑ, επομένως το περιβαλλοντικό δίκαιο και το δίκαιο προστασίας των αυτοχθόνων είναι συμπληρωματικό κι όχι αντικρουόμενο όπως υποστήριζαν τα κράτη⁴⁴³.

Η ΑΕΔΑΛ, στην απόφαση για τους Endorois, όρισε πως η Κένυα πρέπει να αναγνωρίσει το συλλογικό δικαίωμα στην ιδιοκτησία και να αποζημιώσει την κοινότητα λόγω της παρεμπόδισης της πρόσβασης των Endorois εξαιτίας της δημιουργίας εθνικών πάρκων⁴⁴⁴. Επιπλέον τόνισε πως οι Endorois, συνέβαλλαν στην προστασία του οικοσυστήματος, επομένως το επιχείρημα της Κένυας για το δημόσιο συμφέρον δεν ευσταθούσε, τονίζοντας ταυτόχρονα πως πρέπει να εφαρμόζονται αυστηρές προϋποθέσεις για τη δημιουργία τέτοιων πάρκων, αναλογικά με τις συνέπειες που θα επιφέρουν στην πολιτιστική τους ταυτότητα⁴⁴⁵. Το ΑΔΔΑΛ, ήταν πιο κατηγορηματικό σ' αυτό το σημείο και δεν εξέτασε καν το κριτήριο της αναλογικότητας του σκοπού, αποφαινόμενο πως η προστασία του περιβάλλοντος δε συνιστά νόμιμη βάση παρεμπόδισης των πολιτιστικών δικαιωμάτων των Ogiek.⁴⁴⁶

Το δεύτερο ζήτημα είναι η κλιματική αλλαγή για την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων. Η απειλή για την επιβίωση των αυτοχθόνων που συνιστά η κλιματική αλλαγή σε συνδυασμό με τα νομικά εμπόδια που υπάρχουν στα κράτη μειώνουν τη δυνατότητα των αυτοχθόνων να την αντιμετωπίσουν, καθιστώντας την, ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴⁴⁷. Σύμφωνα με τη ΔΟΕ, ο αντίκτυπος στη συγκεκριμένη ομάδα είναι τεράστιος εξαιτίας έξι χαρακτηριστικών που διογκώνουν τις συνέπειες του φαινομένου, εν συγκρίσει με άλλες ομάδες. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι:

1. Φτώχεια και καθεστώς διακρίσεων

⁴³⁸ Supra note 298 παρ. 160-162.

⁴³⁹ Supra note 298, παρ. 313, supra note 276, παρ. 165.

⁴⁴⁰ Supra note 277, παρ. 165, 198.

⁴⁴¹ Supra note 277 παρ. 181, 165.

⁴⁴² Supra note 277, παρ. 181, 197, 177.

⁴⁴³ Supra note 277, παρ. 173.

⁴⁴⁴ Supra note 45, παρ. 286.

⁴⁴⁵ Supra note 45, παρ. 212, 215.

⁴⁴⁶ Supra note 31, παρ. 189.

⁴⁴⁷ United Nations Department of Economic and of Social Affairs, Indigenous Peoples, Climate Change: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/climate-change.html>, τελευταία επίσκεψη: 13/12/2019.

2. Εξάρτηση από φυσικούς πόρους
3. Διαμονή σε περιοχές εκτεθειμένες στην κλιματική αλλαγή
4. Μετανάστευση και αναγκαστική μετακίνηση των πληθυσμών
5. Ανισότητα των φύλων
6. Έλλειψη αναγνώρισης των δικαιωμάτων καθώς και συμμετοχής στις πολιτικές⁴⁴⁸

Το οξύμωρο είναι πως συχνά οι πολιτιστικές πρακτικές τους χαρακτηρίζονται ως περιβαλλοντικά φιλικές και μάλιστα ενώ αποτελούν το 5% του πληθυσμού της Γης, με τις πρακτικές αυτές διατηρούν και προστατεύουν το 22% του περιβάλλοντος και το 80% της παγκόσμιας βιοποικιλότητας⁴⁴⁹. Η αποψίλωση των δασών, γενεσιουργός δύναμη της κλιματικής αλλαγής αλλά και μία εκ των συνεπειών της, οι πυρκαγιές απειλούν όχι μόνο την οικονομία και τον πολιτισμό τους αλλά και την ίδια την ύπαρξή τους, αν κανείς αναλογιστεί τη σημασία της γης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το συμβάν του Αυγούστου του 2019, όπου οι πυρκαγιές στον Αμαζόνιο έκαψαν περίπου 8.000 στρέμματα δάσος και επηρέασαν περίπου τριακόσιες αυτόχθονες κοινότητες, εβδομήντα εκ των οποίων απομονωμένες, και ενώ δεν αποτελούσαν, οι πυρκαγιές, αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής είναι σίγουρες οι επιπτώσεις που θα έχουν στη διόγκωση του προβλήματος⁴⁵⁰. Η αλλαγή στα καιρικά φαινόμενα τα τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής επηρεάζει καταλυτικά τη σχέση με τη γη, όπως τονίζουν εκθέσεις της UNESCO και της ΠΤ για τον Αρκτικό κύκλο, τη Λατινική Αμερική και τα κράτη της Καραϊβικής, αντίστοιχα⁴⁵¹. Οι καύσωνες και η υψηλή θερμοκρασία της θάλασσας είναι η κύρια απειλή για τα δάση, το λιώσιμο των πάγων αλλά και για την αγροτική παραγωγή και επομένως και την επάρκεια των τροφίμων, προκαλώντας ένα ντόμινο που οδηγεί σε αύξηση του ποσοστού της φτώχειας, επηρεάζοντας και την υγεία των πληθυσμών⁴⁵².

Αν παρατηρήσει κανείς τα δέκα πρώτα κράτη που έχουν επηρεαστεί περισσότερο, από την κλιματική αλλαγή για την περίοδο 1998-2018, θα διαπιστώσει ότι πρόκειται για κράτη με σημαντικό ποσοστό αυτοχθόνων, όπως οι Φιλιππίνες, το Νεπάλ, και το Μπαγκλαντές⁴⁵³. Δυστυχώς παρά το δυσανάλογο αντίκτυπο, παρατηρείται μία απουσία μηχανισμών για τη συμμετοχή των αυτοχθόνων στη σχεδίαση σχετικών πολιτικών, υπομονεύοντας ταυτόχρονα και τη δυνατότητά τους να συμβάλλουν στην

⁴⁴⁸ Indigenous peoples and climate change : from victims to change agents through decent work / International Labour Office, Gender, Equality and Diversity Branch. - Geneva: ILO, 2017, διαθέσιμο στο : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_551189.pdf τελευταία επίσκεψη: 10/12/2019, σελ.7.

⁴⁴⁹ Supra note 412, σελ.9.

⁴⁵⁰ The Amazon Conservation Team, Amazon fires jeopardize indigenous tribes living without contact with the world, News, September 20, 2019, <https://www.amazonteam.org/amazon-fires-jeopardize-indigenous-tribes-living-without-contact-with-the-world/> τελευταία επίσκεψη: 12/12/2019.

⁴⁵¹ A.J. Parkinson: “Sustainable Development, Climate Change and Human Health in the Arctic”, in UNESCO (eds): Climate change and Arctic sustainable development: scientific, social, cultural and educational challenges (Paris, UNESCO, 2009), σελ. 156–163. 156–163.

21 J. Kronik and D. Verner: Indigenous peoples and climate change in Latin America and the Caribbean, Directions in Development – Environment and Sustainable Development (Washington DC, World Bank, 2010)

⁴⁵² David Eckstein, Vera Künzel, Laura Schäfer, Maik Wings, BRIEFING PAPER GLOBAL CLIMATE RISK INDEX 2020 Who Suffers Most from Extreme Weather Events? Weather-Related Loss Events in 2018 and 1999 to 2018, Bonn, Berlin, December 2019, σελ. 16-17.

⁴⁵³ Supra note 452, σελ.9.

αντιμετώπιση της⁴⁵⁴. Πρέπει να σημειωθεί πως η ΔΟΕ, εφιστά την προσοχή και για την εφαρμογή προγραμμάτων για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής όπως το Πρόγραμμα REDD, των ΗΕ, που πρέπει στην υλοποίηση να συνυπολογίζονται τα δικαιώματα των αυτοχθόνων, διαφορετικά διακινδυνεύονται τα δικαιώματά τους και η όξυνση των κοινωνικο-οικονομικών τους προβλημάτων⁴⁵⁵.

Το Πρόγραμμα αυτό δημιουργήθηκε το 2008 και συνεργάζεται με το FAO, το UNEP, και το UNDP, με στόχο τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που παράγονται λόγω της αποψίλωσης και της υποβάθμισης των δασών, μέσω της υποστήριξης των κρατών στην υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών.⁴⁵⁶ Ένας από τους πυλώνες του Προγράμματος είναι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων κοινοτήτων, ενώ έχει εκδώσει οδηγίες γι' αυτή αλλά και για τη FPIC⁴⁵⁷, αλλά και για την συμμετοχή των κοινοτήτων⁴⁵⁸. Το σημαντικό είναι πως και τα δύο κείμενα, ζητούν ουσιαστικά την εφαρμογή κειμένων (όπως η Σ/ΔΟΕ/89) σε συνδυασμό με τη νομολογία⁴⁵⁹. Μάλιστα στην περίπτωση της FPIC, δημιουργήθηκε ένα τρόπο τινά ερωτηματολόγιο για τα κράτη, με βάση τα κείμενα και τη νομολογία για να εξακριβωθεί πότε είναι απαραίτητη⁴⁶⁰. Το Πρόγραμμα αυτό είναι μία προσπάθεια συγκερασμού, χωρίς ωστόσο να γίνονται υποχωρήσεις ούτε στην προστασία των αυτοχθόνων ούτε σ' αυτήν του περιβάλλοντος.

Η Συμφωνία των Παρισίων⁴⁶¹, του 2015, παρά τις συνέπειες που θα έχουν οι προβλέψεις της στη ζωή των αυτοχθόνων και παρά τη συμμετοχή των τελευταίων στις διαπραγματεύσεις, η οποία ωστόσο, δεν αφορούσε τις διαπραγματεύσεις για τελικό κείμενο, δεν υπάρχει κάποια σχετική αναφορά στο κείμενο για τα δικαιώματά τους γιατί υπήρχε διχογνωμία για τον όρο λαός καθώς και την αναγνώριση συλλογικών δικαιωμάτων⁴⁶². Η έλλειψη στη Συμφωνία των Παρισίων, είναι

⁴⁵⁴ Supra note 448, σελ. 20.

⁴⁵⁵ Supra note 448, σελ. 21.

⁴⁵⁶ UNREDD Programme, Our Work: <https://www.un-redd.org/how-we-work-1> τελευταία επίσκεψη: 12/12/2019.

⁴⁵⁷ UN-REDD Programme Guidelines on Free, Prior and Informed Consent (FPIC), January 2013, διαθέσιμο στο: <https://www.un-redd.org/how-we-work-1> τελευταία επίσκεψη: 12/12/2019.

⁴⁵⁸ Guidelines on Stakeholder Engagement in REDD+ Readiness with a Focus on the Participation of Indigenous Peoples and other Forest-Dependent Communities, April 20, 2012 (revision of March 25th version), διαθέσιμο στο: <https://www.unredd.net/knowledge/redd-plus-technical-issues/stakeholder-engagement.htm> | τελευταία επίσκεψη: 13/12/2019.

⁴⁵⁹ Supra note 419, όπου στο κεφάλαιο για το πότε εφαρμόζεται η FPIC, η απάντηση δίνεται και διαμέσω της νομολογίας του ΔιΑΔΔΑ, σελ. 25-26.

⁴⁶⁰ Supra note 458, σελ. 27.

⁴⁶¹ Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change, signed at 12 December 2015, effective from 4 November 2016. Permanent Forum on Indigenous Issues (19 February 2016) Study on how States exploit weak procedural rules in international organizations to devalue the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and other international human rights law, New York: Economic and Social Council, United Nations E/C.19/2016/4, σελ. 5-6, παρ. 16-18.

⁴⁶² Supra note 88, σελ. 5-6, παρ. 17-18.

αναμενόμενη, δεδομένου ότι ούτε στη Σύμβαση Πλαίσιο για την κλιματική αλλαγή, ούτε στο Πρωτόκολλο του Κιότο, υπάρχει κάποια αναφορά⁴⁶³.

Οι πολιτικές αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής πρέπει για να είναι αποτελεσματικές να ενσωματώνουν κι άλλες στρατηγικές, διαχείρισης κρίσεων, διατήρησης του περιβάλλοντος, βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ θα πρέπει να υπάρξει και χρηματοδότηση και τεχνική υποστήριξη για τη συμμετοχή των αυτοχθόνων στις πολιτικές αυτές⁴⁶⁴. Η συμμετοχή τους είναι απαραίτητη γιατί ορισμένες πολιτικές αντιμετώπισης δύναται να έχουν αρνητικό αντίκτυπο για αυτούς.⁴⁶⁵ Συγκεκριμένες ανησυχίες υπάρχουν για :

- για τη χρήση βιοκαυσίμων, εφόσον για να ικανοποιηθεί η ζήτηση, αλλάζει η αγροτική παραγωγή
- για την κατασκευή υδροηλεκτρικών φραγμάτων, που δύναται να εκτοπίσουν κοινότητες αυτοχθόνων
- η μετάβαση στην πυρηνική ενέργεια, επειδή συχνά τα απόβλητα απορρίπτονται στις περιοχές τους⁴⁶⁶

Αντιθέτως η μεταστροφή στην αιολική και ηλιακή ενέργεια, της οποίας τα ποσοστά είναι μικρά, σημειώνεται ως παράγοντας ανάπτυξης οικονομικής και πολιτιστικής των αυτοχθόνων⁴⁶⁷. Ένα ακόμη παράδειγμα, είναι πως εξαιτίας του λιωσίματος των πάγων, έχει γίνει προσπάθεια κατηγοριοποίησης της πολικής αρκούδας ως είδος υπό εξαφάνιση, στις ΗΠΑ, που θα είναι επιζήμιο για το κυνήγι μικρής κλίμακας των αυτοχθόνων⁴⁶⁸. Ένας ακόμη λόγος συμμετοχής τους είναι και η δυνατότητα μετάδοσης της γνώσης που κατέχουν από τις περιβαλλοντικά φιλικές πρακτικές τους⁴⁶⁹. Μία παράμετρος της συμμετοχής τους είναι και η αναγνώριση τίτλων ιδιοκτησίας στις κοινότητες, που έχει ευεργετικές συνέπειες εφόσον ενισχύεται η διαπραγματευτική τους ικανότητα, και τελικώς επενδύσεις και έργα, όπως το συγχρηματοδοτούμενο από την ΠΤ Jerirachi αιολικό σχέδιο στην Κολομβία και το οικολογικό αναπτυξιακό πρόγραμμα στο San Andres de Sotavento, όπου οι αυτόχθονες είναι συνέταιροι⁴⁷⁰, συνδράμουν στην ανάπτυξη αλλά και την προστασία του περιβάλλοντος.

Καθίσταται σαφές από τα προαναφερθέντα, ότι δυστυχώς το περιβάλλον κατέσται αφορμή για την προσπάθεια περιορισμού των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων από τα κράτη. Το νέο αφήγημα των κρατών ότι οι πολιτιστικές πρακτικές των αυτοχθόνων είναι ζημιογόνες για το περιβάλλον, δε θα μπορούσε να γίνει δεκτό- όπως και δεν έγινε- από τη διεθνή κοινότητα. Τα περιφερειακά δικαιοδοτικά όργανα καθώς κι όργανα των ΗΕ έχουν ξεκαθαρίσει πως οι αυτόχθονες συμβάλλουν στην προστασία

⁴⁶³ Permanent Forum on Indigenous Issues (20 March 2008) Impact of Climate Change Mitigation Measures on Indigenous Peoples and on Their Territories and Lands, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2008/10,σελ.9-11.

⁴⁶⁴ Supra note451.

⁴⁶⁵ Supra note451.

⁴⁶⁶ Supra note463,σελ.12-13.

⁴⁶⁷ Supra note463,σελ.13.

⁴⁶⁸ Supra note463,σελ.15.

⁴⁶⁹ Supra note463σελ.8.

⁴⁷⁰ Supra note463,σελ.17-18.

του περιβάλλοντος. Ένα ακόμη ζήτημα είναι κι η απουσία συμμετοχής των λαών αυτών στις όποιες πρωτοβουλίες προστασίας του περιβάλλοντος όπως η Συνθήκη των Παρισίων, παρά τις ανισομερείς συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην ομάδα αυτή.

2.2: Η σύγκρουση της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος: Οι παραβιάσεις δικαιωμάτων και οι υποχρεώσεις κρατών και πολυεθνικών εταιρειών.

Η ΔιΑΕΔΑ, υποστήριξε πως συχνά η δραστηριότητα εταιρειών, και κυρίως οι εξορύξεις, διακινδυνεύουν τα οικονομικά συμφέροντα, την πολιτιστική αξιοπρέπεια, πέρα από τα δικαιώματα στη γη και τους φυσικούς πόρους⁴⁷¹. Οι αρνητικές συνέπειες στην υγεία και το περιβάλλον εξαιτίας αυτών των δραστηριοτήτων (εξορύξεις και ξυλεία) συνιστούν παραβιάσεις συλλογικών αλλά και ατομικών δικαιωμάτων όπως αυτό της ιδιοκτησίας⁴⁷². Σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί το έργο να επηρεάσει έμμεσα απαραίτητους πόρους για τη διαβίωση των πληθυσμών αυτών⁴⁷³, ενώ θέτει σε κίνδυνο την επιβίωσή της ομάδας, όχι μόνο με την έννοια της φυσικής αλλά και της πολιτιστικής της πτυχής⁴⁷⁴. Τέτοια παραδείγματα αποτέλεσαν οι εξορύξεις στην περιοχή των Shoshoni στις ΗΠΑ, η εξόρυξη υδρογοναθράκων σε εδάφη των Nenets στη Ρωσία⁴⁷⁵. Το ΔιΑΔΔΑ, λαμβάνοντας υπόψιν τους ανωτέρω λόγους στην απόφαση Garifuna de Punta Piedra, όρισε ως μέτρο επανόρθωσης την αποκατάσταση των αποψιλωμένων δασών⁴⁷⁶.

Την υποχρέωση της προστασίας του περιβάλλοντος, φέρει προφανώς το κράτος, το οποίο πρέπει να υιοθετήσει συγκεκριμένους μηχανισμούς που αφορούν πρωταρχικά την πρόληψη, την προστασία και σε περίπτωση πρόκλησης περιβαλλοντικής ρύπανσης την αναστολή λειτουργίας τη μη επανάληψη την επανόρθωση αυτής και την πρόληψη.⁴⁷⁷ Το κράτος κατά το ΔιΑΔΔΑ, για να εγκρίνει αναπτυξιακά έργα ή επενδύσεις σε φυσικούς πόρους αυτοχθόνων ή φυλών πρέπει πρώτα να εξετάσει:

- τη συμμόρφωση με διεθνείς κανόνες για την απαλλοτρίωση
- τη μη έγκριση εκείνων που αποτελούν απειλή για τη φυσική ή πολιτιστική επιβίωση της ομάδας
- την αποδοχή μόνο όσων διεξήχθησαν με διαβούλευση ή FPIC

Τα κριτήρια αυτά ισχύουν μόνο όταν οι φυσικοί πόροι είναι απαραίτητοι για την επιβίωση της ομάδας ή όταν αυτοί δύνανται να επηρεάσουν άλλους αναγκαίους πόρους για τους αυτόχθονες⁴⁷⁸. Βεβαίως προβλέπεται η δυνατότητα περιορισμού του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, όπως έχει υποστηριχθεί από το ΔιΑΔΔΑ, την ΕΑΔ/ΗΕ,

⁴⁷¹ Supra note344,σελ.81..

⁴⁷² Supra note344,σελ.82.

⁴⁷³ Supra note40,παρ.148.

⁴⁷⁴ Supra note40,παρ.37

⁴⁷⁵ Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Consolidated report on extractive industries and their impact on indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations ,E/C.19/2013/16,σελ.4,παρ.10-11.

⁴⁷⁶ Supra note288,παρ.333.

⁴⁷⁷ Supra note384,σελ.85-86.

⁴⁷⁸ Supra note40,παρ.130-131.

αλλά με την προϋπόθεση ότι η δραστηριότητα δεν εξαφανίζει τον τρόπο ζωής τους⁴⁷⁹. Για το λόγο αυτό, μία προϋπόθεση για την υλοποίηση των έργων είναι η διεξαγωγή μελετών περιβαλλοντικών αλλά και κοινωνικών επιπτώσεων στις περιοχές⁴⁸⁰.

Η Σ/ΔΟΕ/89, στο άρθρο 7(3), προβλέπει τη διενέργεια μελετών σε συνεργασία με τους λαούς για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτιστικών συνεπειών στην περιοχή, τα αποτελέσματα των οποίων πρέπει να ληφθούν υπόψη για την υλοποίησή τους. Η εκπόνηση τέτοιων μελετών πρέπει να γίνεται από ανεξάρτητες τεχνικές αρχές, σύμφωνα και με τα έθιμα της κοινότητας και την επίβλεψη των κρατικών αρχών πριν από την έναρξη του έργου με στόχο τη διαφύλαξη της σχέσης των αυτοχθόνων με τη γη⁴⁸¹⁴⁸². Η συμμετοχή σημαίνει ενημέρωση της κοινότητας καθώς και δυνατότητα διεξαγωγής ξεχωριστής εκτίμησης⁴⁸³. Η εκπόνηση των μελετών εξασφαλίζει ουσιαστικά το δικαίωμα της άσκησης της FPIC, των αυτοχθόνων, εφόσον τους ενημερώνει για τους πιθανούς κινδύνους των υπό εξέταση έργων. Σε διαφορετική περίπτωση υφίσταται παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία όπως έχει υποστηρίξει το ΔιΑΔΔΑ⁴⁸⁴. Παράλληλα οι μελέτες πρέπει να συμβαδίζουν με τα διεθνή πρότυπα, με βάση και τη Συμφωνία για τη Βιοποικιλότητα και τις σχετικές οδηγίες που υιοθετήθηκαν το 2004⁴⁸⁵. Στις οδηγίες προβλέπεται η συμπερίληψη και των κοινωνικό-οικονομικών και πολιτιστικών συνεπειών, περιλαμβάνοντας για παράδειγμα εξέταση μεταβλητών όπως η εκπαίδευση, η κοινωνική ασφάλιση, κι η ανεργία⁴⁸⁶. Το ΔιΑΔΔΑ, έχει τονίσει πως στις μελέτες πρέπει να συνυπολογίζεται και η ύπαρξη άλλων αντίστοιχων έργων και να εκτιμάται συνδυαστικά ο αντίκτυπος στις περιπτώσεις αυτές⁴⁸⁷.

Η ΔιΑΕΔΑ, σημειώνει πως στα κράτη της Λατινικής Αμερικής ενώ διεξάγονται τέτοιες μελέτες, παρατηρούνται:

- η εκ των υστέρων εκπόνηση των μελετών
- η ελάχιστη συμμετοχή των αυτοχθόνων
- η έλλειψη ανεξαρτησίας των αρχών που διεξάγουν τις μελέτες με χρηματοδότηση από τις εταιρείες
- η ελλειμματική διαδικασία ενημέρωσης των αυτοχθόνων για τα αποτελέσματα των μελετών (π.χ. απουσία μετάφρασης.)⁴⁸⁸

Είναι πολύ ενδιαφέρουσα επίσης η έκθεση της ΑΕΔΑΛ, για τις οδηγίες σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να καταθέτουν σε αυτήν τις εκθέσεις τους για τα άρθρα

⁴⁷⁹ Supra note 40, παρ. 128, supra note 301 παρ. 9.4.

⁴⁸⁰ Supra note 384, σελ. 107.

⁴⁸¹ Supra note 40, παρ. 133, 205, 254.

⁴⁸² Supra note 344, σελ. 97.

⁴⁸³ Supra note 40, παρ. 133 supra note 272, παρ. 205-206.

⁴⁸⁴ Supra note 40, παρ. 40.

⁴⁸⁵ Voluntary guidelines for the conduct of cultural, environmental and social impact assessments regarding developments proposed to take place on or which are likely to impact on, sacred sites and on lands and waters traditionally occupied or used by indigenous and local communities, COP- 7 (Kuala Lumpur, February 9- 20, 2004), Decision VII/16, Annex. Supra note 311, σελ. 98.

⁴⁸⁶ Supra note 485, αρ. 6.

⁴⁸⁷ Supra note 40, παρ. 31-32.

⁴⁸⁸ Supra note 384, σελ. 109-110.

21(ιδιοκτησία) και24(γενικά ικανοποιητικό περιβάλλον) του ΑΧΔΑΛ, εφόσον περιέχει και σχετικές με τα άρθρα αρχές που πρέπει να εφαρμόζουν τα κράτη και σε περιπτώσεις αναπτυξιακών έργων ή εξορύξεων,που αφορά τους αυτόχθονες⁴⁸⁹.Οι αρχές αυτές είναι :

1. Αδιαίρετο των δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των άρθρων 21 και 24, με αποτέλεσμα στις περιπτώσεις που επιδιώκεται η ανάπτυξη της οικονομίας διαμέσω της χρήσης των φυσικών πόρων, πρέπει να διασφαλίζεται στη βάση της βιώσιμης ανάπτυξης και του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.
2. Αρχής της αλληλεγγύης. Υπό την έννοια του καταμερισμού των κερδών στις κοινότητες αλλά και σε όλο το λαό, για αυτό το σκοπό πρέπει το κράτος να λάβει οικονομικά και φορολογικά μέτρα, ώστε να υπάρχει διαφάνεια των εσόδων⁴⁹⁰ . Επίσης σημειώνεται, πως στα πλαίσια του άρθρου24, άτομα ,κοινότητες και νομικά πρόσωπα έχουν την υποχρέωση προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος
3. Η χρήση των πόρων μόνο προς το συμφέρον του λαού.Μπορεί όπως τονίζει η ΑΕΔΑΛ,να μην πρόκειται για δικαίωμα όμως υπάρχει αναγκαιότητα εξισορρόπησης των συμφερόντων
4. Αρχή της κυριαρχίας και της κατοχής. Σύμφωνα με τις οποίες οι λαοί έχουν δικαίωμα συμμετοχής σε διαδικασίες που τους αφορούν , καθώς και στα κέρδη, αποτελώντας και διαδικαστική εγγύηση του άρθρου21⁴⁹¹ .
5. Αρχή της αποτελεσματικής συμμετοχής.Η συμμετοχή τους στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων,θα γίνει μετά από ενημέρωση για τους περιβαλλοντικούς κινδύνους.
6. Αρχή της μη διάκρισης και ισότητας.⁴⁹²

Η ΑΕΔΑΛ, αναφερόμενη ειδικά στο άρθρο 21 υπό το πρίσμα εξορύξεων φυσικών πόρων, τονίζει πως αυτές θα πρέπει να βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο της κοινότητας, η οποία πρέπει να αποκομίζει κέρδος και να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία, ενώ θα πρέπει να συνυπολογίζονται τα δικαιώματα των κοινοτήτων που παραδοσιακά ασχολούνται με εξορύξεις⁴⁹³.Κατά την ερμηνεία της ΑΕΔΑΛ, το άρθρο21(5), προβλέπει την υποχρέωση προστασίας των κοινοτήτων από οικονομική εκμετάλλευση, στην περίπτωση των φυσικών πόρων επισημαίνει την εφαρμογή διεθνών προτύπων στη συμφωνία κρατών και εξορυκτικών εταιρειών ή επενδυτών⁴⁹⁴.Το ελάχιστο επίπεδο προστασίας που πρέπει να διασφαλίζουν τέτοιες διμερείς συμφωνίες είναι αυτή του άρθρου21 του ΑΧΔΑΛ, σε συνδυασμό με την ευθύνη για προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα αλλά και τις οικονομικές υποχρεώσεις των

⁴⁸⁹ African Commission on Human and People's Rights (2017) State Reporting Guidelines and Principles on Articles 21 And 24 of the African Charter relating to Extractive Industries, Human Rights and the Environment, : African Commission on Human and People's Rights.

⁴⁹⁰ Supra note489,σελ.33.

⁴⁹¹ Supra note489,σελ.26.

⁴⁹² Supra note489,σελ.19-21.

⁴⁹³ Supra note489,σελ.23-24.

⁴⁹⁴ Supra note489, σελ.25.

δρώντων⁴⁹⁵. Σε περίπτωση που οι συμφωνίες αυτές περιέχουν προβλέψεις προστασίας των προσώπων, φυσικών και νομικών, από την ευθύνη για τη μη τήρηση των ανωτέρω, έρχονται σε ευθεία αντίθεση με το άρθρο 21⁴⁹⁶.

Τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εξέτασε η ΑΕΔΑΛ, στην προσφυγή δύο ΜΚΟ κατά της Νιγηρίας, υπό τη διαδικασία της *actio popularis*,⁴⁹⁷ για την καταστροφή της γης των Ogoni εξαιτίας εξορύξεων πετρελαίου. Η ΑΕΔΑΛ έκρινε πως οι μελέτες, πρέπει να εφαρμόζουν την παραδοσιακή γνώση των επηρεαζόμενων κοινοτήτων, συνεκτιμώντας τον αντίκτυπο σε ευάλωτες ομάδες όπως οι αυτόχθονες⁴⁹⁸. Το κράτος φέρει την ευθύνη προστασίας του δικαιώματος σε ένα ικανοποιητικό περιβάλλον χωρίς την παρεμπόδιση μίας βιώσιμης ανάπτυξης που δε θα διακινδυνεύσει την υγεία και το περιβάλλον, και από πράξεις τρίτων.⁴⁹⁹ Το κράτος πρέπει να προστατέψει από δραστηριότητες τρίτων και να λάβει μέτρα για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην κατοικία που αν και δεν αναφέρεται ρητώς στο ΑΧΔΑΛ, συνάγεται από τα άρθρα για την ιδιοκτησία, την υγεία, την οικογένεια αλλά και στην τροφή που και αυτό υπονοείται στα άρθρα για τη ζωή, την υγεία και την ανάπτυξη⁵⁰⁰.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να γίνει αναφορά και στην πολιτική της ΠΤ, ιδίως μετά την υιοθέτηση του Πλαισίου το 2017, που παρουσιάζει αρκετές διαφοροποιήσεις από τις προσταγές των δικαιοδοτικών οργάνων, κυρίως σχετικά με τις μελέτες περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων. Συγκεκριμένα, η ΠΤ, αναφέρεται στη διεξαγωγή τέτοιων μελετών απ' τις ίδιες τις εταιρείες ενώ η μορφή τους δεν είναι προκαθορισμένη, όπως τονίζει η ΠΤ, αλλά εξαρτάται από το χρηματοδοτούμενο έργο⁵⁰¹. Εξαιτίας αυτής της διαφοροποίησης σε κάθε έργο κάθε μελέτη, εφαρμόζει και διαφορετικές μεθόδους ανάλυσης⁵⁰². Προφανώς τα συμπεράσματα των μελετών δε δύναται να προκαλούν αμφιβολίες, αλλά πρέπει να είναι ξεκάθαρα και να ταξινομούν τον κίνδυνο σε χαμηλό-μέτριο-υψηλό⁵⁰³. Οι μελέτες αυτές, κατά την ΠΤ, πρέπει να περιέχουν την εξέταση των εξής κινδύνων:

- Απειλές για την ανθρώπινη ασφάλεια
- Δυσανάλογες συνέπειες σε ομάδες
- Ενίσχυση διακρίσεων και προκαταλήψεων
- Αρνητικές συνέπειες σε πληθυσμούς-περιβαλλοντικές, κοινωνικές-εξαιτίας του εκτοπισμού από τα εδάφη ή εξαιτίας περιορισμών που τους έχουν επιβληθεί
- Συνέπειες στην κατοχή και χρήση γης ή φυσικών πόρων
- Συνέπειες στην υγεία, την ασφάλεια των εργαζομένων και των κοινοτήτων

⁴⁹⁵ Supra note 494..

⁴⁹⁶ Supra note 494..

⁴⁹⁷ The Social and Economic Rights Action Center (SERAC) and Center for Economic and Social Rights (CESR) v Nigeria (Ogoni Case), Communication No 155/96 Judgement of 27 May 2002, παρ. 49.

⁴⁹⁸ Supra note 497, παρ. 50, 53.

⁴⁹⁹ Supra note 497, παρ. 52, 57.

⁵⁰⁰ Supra note 497, παρ. 60-61, 64.

⁵⁰¹ Supra note 210, σελ. 17, παρ. 15, σελ. 23, παρ. 3-4.

⁵⁰² Supra note 210, σελ. 23, παρ. 6.

⁵⁰³ Supra note 210, σελ. 6, παρ. 20, σελ. 28, παρ. 3.

- Κίνδυνοι για την πολιτιστική κληρονομιά⁵⁰⁴

Επόμενο στάδιο είναι η δημιουργία ενός Περιβαλλοντικού και Κοινωνικού Πλαισίου, που θα εγκριθεί από την ΠΤ⁵⁰⁵. Μετά το στάδιο αυτό, η εταιρεία, συντάσσει, υπο τη μορφή δεσμευτικού κειμένου, ένα Περιβαλλοντικό και Κοινωνικό Δεσμευτικό Πλάνο, συμφωνημένο με την ΠΤ⁵⁰⁶. Εκτός από την διεξαγωγή μελετών, η εταιρεία, κατά την ΠΤ, επιφορτίζεται και με το ρόλο εποπτείας των εκθέσεων για την εφαρμογή του προαναφερθέντος Δεσμευτικού Πλάνου⁵⁰⁷. Ωστόσο ο εποπτικός αυτός ρόλος είναι ανάλογος με το βαθμό κινδύνου του σχεδίου⁵⁰⁸. Βέβαια προβλέπεται κι η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, αλλά και τρίτων όπως Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για την επιβεβαίωση της εφαρμογής του. Με το πέρας της διαδικασίας, αυτή η εξέταση μεταβιβάζεται στην ΠΤ και στους ενδιαφερομένους για να επιβεβαιωθούν τ'αποτελέσματά της⁵⁰⁹.

Σε περίπτωση προκλήσεως ρύπανσης το κράτος έχει την υποχρέωση, κατά την ΑΕΔΑΛ, με νομοθετικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις να εκτιμήσει τη ζημιά, να αποζημιώσει τους πληγέντες και να φροντίσει για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος⁵¹⁰. Πέρα από την χρηματική αποζημίωση των πληγέντων, το κράτος πρέπει να φροντίσει και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των ατόμων που η υγεία τους επηρεάστηκε⁵¹¹. Είναι φανερό, λοιπόν πως η ΑΕΔΑΛ, δεν θέλει να αποκλείσει τα αναπτυξιακά έργα και τις εξορύξεις αλλά να θέσει ένα επίπεδο προστασίας των λαών και των κοινοτήτων. Αντίστοιχα, η ΠΤ, προβλέπει την δημιουργία σ' εταιρείες, των οποίων το έργο χρηματοδοτεί, μηχανισμών επανόρθωσης σε περίπτωση ζημιών, που θα είναι αναλογικοί με το βαθμό κινδύνου του έργου. Επιπροσθέτως και η ίδια η ΠΤ έχει αναπτύξει μηχανισμούς παραπόνων που μπορούν ν' απευθυνθούν οι λαοί κι οι κοινότητες, πρώτα στη Διοίκηση της ΠΤ και έπειτα στο Ανεξάρτητο Πάνελ Επιθεώρησης, που ελέγχει άλλωστε και την εφαρμογή αυτών των πολιτικών⁵¹².

Σχετικά με το ρόλο των εταιρειών στο σεβασμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ενδιαφέρουσα η τοποθέτηση του Ειδικού Απεσταλμένου του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ στον Ειδικό Μηχανισμό των ΗΕ, για την ύπαρξη τριών υποχρεώσεων: η υποχρέωση προστασίας του κράτους-η υποχρέωση σεβασμού από τις εταιρείες-κι η κοινή υποχρέωση επανόρθωσης⁵¹³. Η αναγνώριση αυτή βασίζεται στη διαπίστωση της επιρροής των εταιρειών στην εξασφάλιση της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Είναι αλήθεια πως όλο και περισσότερα κείμενα και οργανισμοί αναφέρονται στις εταιρείες εκτός από τις πολιτικές της ΠΤ που αναφέρθηκαν στο Α' Μέρος. Το

⁵⁰⁴ Supra note 210, σελ. 19, παρ. 28(b).

⁵⁰⁵ Supra note 210, σελ. 21, παρ. 18.

⁵⁰⁶ Supra note 210, σελ. 21, παρ. 36.

⁵⁰⁷ Supra note 210, σελ. 10, παρ. 56., σελ. 11, παρ. 57.

⁵⁰⁸ Supra note 210, σελ. 10, παρ. 56.

⁵⁰⁹ Supra note 210, σελ. 11, παρ. 57-58.

⁵¹⁰ Supra note 463, σελ. 35.

⁵¹¹ Supra note 463, σελ. 36.

⁵¹² Supra note 210, σελ. 11, παρ. 60.

⁵¹³ Supra note 475, σελ. 10, παρ. 38.

ΣΑΔ/ΗΕ , εξέδωσε το 2011 σχετικές αρχές⁵¹⁴ ,όπως και το ΣοΕ τη σχετική σύσταση του 2016⁵¹⁵ και ένα εγχειρίδιο το 2018⁵¹⁶. Το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των ΗΕ, ετησίως διοργανώνει ένα forum με θέμα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις επιχειρήσεις, στο οποίο στόχος είναι η μετάδοση των καλών πρακτικών για την εφαρμογή των οδηγιών του ΣΑΔ/ΗΕ⁵¹⁷. Αξιοσημείωτο είναι πως σε αυτό συμμετέχουν πέρα από κράτη, διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί όπως η ΔΟΕ, κι η ΕΕ, ΜΚΟ, εκπρόσωποι των επηρεαζόμενων⁵¹⁸. Η ΑΕΔΑΛ ,μάλιστα έχει δημιουργήσει μία Ομάδα Εργασίας για τις Εξορυκτικές επιχειρήσεις , το Περιβάλλον και Παραβιάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁵¹⁹.Η εντολή της ομάδος, είναι η δημιουργία ενός πλαισίου για την εποπτεία τη γνωστοποίηση και την επανόρθωση για την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις εξορυκτικές επιχειρήσεις. Επιπροσθέτως σημαντικός είναι και ρόλος της στη διαπίστωση της σύνδεσης μεταξύ των παραβιάσεων και των δραστηριοτήτων των εταιρειών, με τη νέα απόφαση της ΑΕΔΑΛ, του 2017, η ομάδα έχει και την εντολή εξέτασης του ζητήματος της παράνομης διαρροής κεφαλαίων⁵²⁰.

Ίσως από τις πιο σημαντικές εξελίξεις στο κομμάτι αυτό είναι η απόφαση του ΣΑΔ/ΗΕ, να δημιουργήσει μία Ομάδα Εργασίας, το 2014, για τη σύνταξη ενός νομικά δεσμευτικού κειμένου για τη ρύθμιση εντός του πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών εταιρειών και άλλων επιχειρήσεων.⁵²¹ Το πέμπτο τροποποιημένο σχέδιο, του Ιουλίου του 2019, κατατέθηκε από τον εκπροσώπο του Εκουαδόρ, που προεδρεύει της ομάδας⁵²². Εάν συγκρίνει κανείς το κείμενο⁵²³ αυτό με τις Οδηγίες των ΗΕ, θα παρατηρήσει τις εξής διαφορές:

⁵¹⁴ Human Rights Council, Guiding Principles on Business and Human Rights, Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework, United Nations Office of the High Commissioner, New York and Geneva, 2011, HR/PUB/11/04.

⁵¹⁵ Recommendation CM/Rec(2016)3 of the Committee of Ministers to member States on human rights and business (Adopted by the Committee of Ministers on 2 March 2016 at the 1249th meeting of the Ministers’ Deputies)

⁵¹⁶ Claire Methven O’Brien, Business and Human Rights, A Handbook for Legal Practitioners, Council of Europe, November 2018.

⁵¹⁷ United Nations, Human Rights, Office of the High Commissioner, About the UN Forum on business and human rights: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Forum/Pages/ForumonBusinessandHumanRights.aspx>, τελευταία επίσκεψη: 12/12/2019.

⁵¹⁸ Supra note 514.

⁵¹⁹ African Commission on Human and Peoples’ Rights, Working Group on Extractive Industries, Environment and Human Rights Violations, <https://www.achpr.org/specialmechanisms/detail?id=13>, τελευταία επίσκεψη: 13/12/2019.

⁵²⁰ Supra note 519..

⁵²¹ United Nations Human Rights Council, Open-ended intergovernmental working group on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights Back Mandate: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/wgtranscorp/pages/igwgontnc.aspx>, τελευταία επίσκεψη: 13/12/2019.

⁵²² Supra note 521.

⁵²³ OEIGWG CHAIRMANSHIP REVISED DRAFT 16.7.2019, LEGALLY BINDING INSTRUMENT TO REGULATE, IN INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW, THE ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS AND OTHER BUSINESS ENTERPRISES, διαθέσιμο supra note: 470.

1. Ενώ στην αρχή, και τα δύο κείμενα αναφέρονται στην προστασία προσώπων ,ομάδων ⁵²⁴κοινοτήτων και πληθυσμών⁵²⁵ το σχέδιο του 2019, ξεκάθαρα τους αποδίδει το καθεστώς του θύματος των παραβιάσεων ή παραλείψεων⁵²⁶.
2. Στο σχέδιο του 2019, δίνονται εργαλειακοί ορισμοί , για τις επιχειρήσεις , για το τι συνιστά παραβίαση, κάτι που δε συναντάται στις αρχές⁵²⁷. Φαινομενικά η αξία αυτών των ορισμών μπορεί να μη θεωρηθεί σημαντική, όμως εδώ έγκειται και η αδυναμία των αρχών , διότι τα κράτη και οι επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν και περιοριστικά ελλείψει αυτών.
3. Μία ακόμη διαφορά είναι πως στο σχέδιο, δεν υπάρχει διακριτό κεφάλαιο για τις υποχρεώσεις των κρατών και των επιχειρήσεων, όπως συναντάται στις αρχές. Αυτό εάν συνδυαστεί με την πρόβλεψη πως το σχέδιο αφορά παραβιάσεις όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁵²⁸ εν αντιθέσει με τις αρχές που στο κεφάλαιο για τις υποχρεώσεις των επιχειρήσεων, αναφέρεται ως ελάχιστο επίπεδο προστασίας την Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τις Συμβάσεις της ΔΟΕ⁵²⁹, παρέχει μεγαλύτερο εύρος καλύπτοντας και παραβιάσεις οικονομικών, πολιτιστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των αυτοχθόνων.
4. Παράλληλα το σχέδιο, αφιερώνει στο κεφάλαιο II, το άρθρο4 στα θύματα των παραβιάσεων και παραλείψεων και στα δικαιώματά τους, ενώ δεν υπάρχει αντίστοιχη ξεχωριστή αναφορά στις αρχές. Στο άρθρο4, αναφέρεται και σε μέτρα προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων και συγκεκριμένα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, που πρέπει να λάβει το κράτος, όπως η προστασία των ακτιβιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁵³⁰ Αυτή η παράμετρος είναι ιδιαίτερος σημαντική για τους αυτόχθονες, εφόσον παρατηρείται ένα συνεχώς αυξανόμενο κύμα βίας. Ακόμη στο άρθρο13(7), ορίζεται η δημιουργία Ταμείου για την παροχή νομικής και οικονομικής βοήθειας των θυμάτων. Η πρόβλεψη αυτή είναι μεγάλης σημασίας για τους αυτόχθονες αν αναλογιστεί κανείς την απουσία χρηματοδότησης των κρατών αλλά και την έλλειψη τεχνικών γνώσεων από μεριάς τους.
5. Ίσως η πιο ουσιώδης διαφορά είναι πως το σχέδιο του 2019, δίνει μεγαλύτερη βάση στις υποχρεώσεις προστασίας των κρατών και όχι τόσο σε αυτές των επιχειρήσεων. Βεβαίως υπάρχει πρόβλεψη για την θεσμοθέτηση από μεριάς του κράτους της ευθύνης φυσικών και νομικών προσώπων⁵³¹, όμως εν συγκρίσει με τις αρχές παρατηρείται ένα βήμα προς τα πίσω στο κομμάτι αυτό. Για να γίνει κατανοητό, αν κανείς παρατηρήσει τις αρχές των ΗΕ , εύλογα καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι εταιρείες προσιδιάζουν σε χρήστη του δικαίου,- χωρίς να το επιτυγχάνουν τελείως λόγω και της μη δεσμευτικότητας του κειμένου αλλά και της πρακτικής- με σαφείς υποχρεώσεις για τη λήψη μέτρων πρόληψης και επανόρθωσης αλλά και

⁵²⁴ Supra note523,ar.1(1)

⁵²⁵ Supra note 523,σελ.6.

⁵²⁶ Supra note524

⁵²⁷ Supra note523, ar1,(3).

⁵²⁸ Supra note523,αρ3.(3)

⁵²⁹ Supra note,514, αρχή12,σελ13.

⁵³⁰ Supra note523,αρ.4(9).

⁵³¹ Supra note523,αρ.6

ευθύνη για την παραβίαση αυτών⁵³². Αντίθετα στο σχέδιο του 2019, ο ρόλος των εταιρειών, παρομοιάζει σε αυτό του αντικειμένου του δικαίου, με ένα ρόλο πιο παθητικό, αυτό της ευθύνης κι όχι της υποχρέωσης.

6. Ωστόσο, η καινοτομία του σχεδίου, είναι η δημιουργία της Επιτροπής, ενός οργάνου ελέγχου και εποπτείας της εφαρμογής του κειμένου, αποτελούμενη από ειδικούς, που θα λαμβάνει ετήσιες εκθέσεις των κρατών-μερών και θα καταθέτει συστάσεις και ετήσιες εκθέσεις εργασίας⁵³³. Ουσιαστικό το όργανο αυτό θα προσιδιάζει σε αντίστοιχα όργανα Συμβάσεων όπως η CERD.
7. Οι αρχές του 2011 όχι μόνο αναφέρονται στην υποχρέωση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις εταιρείες αλλά και στον τρόπο εφαρμογή τους. Το κείμενο του 2011, κάνει αναφορά στην υιοθέτηση από τις εταιρείες επιχειρησιακών πολιτικών και θεμελιωδών αρχών.⁵³⁴ Μάλιστα γίνεται αναφορά στην αρχή υπ' αριθμόν 12, σε υιοθέτηση από τις εταιρείες επιπλέον διεθνών προτύπων, όπως η Δ/ΗΕ/07, το ίδιο αναφέρει και η σύσταση του ΣοΕ.

Η σχετική Ομάδα Εργασίας της ΑΕΔΑΑ, κατέθεσε τις δικές της σημειώσεις για το σχέδιο του 2019, υποστηρίζοντας την ενσωμάτωση των αρχών του αδιαίρετου χαρακτήρα των δικαιωμάτων, της μη διάκρισης, της κατοχής και κυριαρχίας, της διαφάνειας και υπευθυνότητας, της διαβούλευσης και συμμετοχής, της προστασίας των ευάλωτων ομάδων και της βιώσιμης ανάπτυξης⁵³⁵. Οι αρχές αυτές έχουν σαφή αναφορά και στους αυτόχθονες λαούς. Μία ακόμη, σημαντική σημείωση της Ομάδος της ΑΕΔΑΑ, είναι πως και η Επιτροπή, το όργανο που θα δημιουργηθεί, πρέπει να λαμβάνει εκθέσεις και από τις εταιρείες και να έχει τη δυνατότητα να τις καλέσει να δώσουν απαντήσεις για τις δραστηριότητές τους⁵³⁶. Γενικότερα η Ομάδα, τονίζει πως το κείμενο πρέπει να υπάρξει μία ξεκάθαρη πρόβλεψη των υποχρεώσεων των εταιρειών, ανεξαρτήτως μεγέθους ή θυγατρικής αλλά και της δυνατότητας των θυμάτων να απευθύνονται και σε περιφερειακά δικαιοδοτικά όργανα⁵³⁷.

Γενικώς παρατηρείται μία τάση αλλά και προσπάθεια, να ξεπεραστεί το κρατοκεντρικό μοντέλο προσέγγισης της παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων από εταιρείες, με την ανάληψη υποχρεώσεων από τις τελευταίες⁵³⁸. Σύμφωνα με το εγχειρίδιο του ΣοΕ, ένα δειλό ξεκίνημα της αλλαγής αυτής εντοπίζεται ήδη στην ΟΔΔΑ, στο προοίμιο και στο άρθρο 30, με αναφορές στην προώθηση και απαγόρευση παραβίασης από άτομα ή οποιοδήποτε όργανο της κοινωνίας, κάτι που συναντάται και στο άρθρο 17 της ΕΔΔΑ⁵³⁹. Παράλληλα το εγχειρίδιο, εντοπίζει αντίστοιχες προβλέψεις και σε άλλες Συμβάσεις, αλλά αναφέρεται και σε κείμενα μη δεσμευτικά του ΟΑΣΕ, και της ΔΟΕ, αφιερωμένα ακριβώς σε αυτήν την προβληματική⁵⁴⁰.

⁵³² Supra note 514 κεφ. II, III.

⁵³³ Supra note 523, αρ. 13.

⁵³⁴ Supra note 514, αρχές 11-15, 16-24, αντίστοιχα.

⁵³⁵ Advisory note to the African group in Geneva on the legally binding instrument to regulate in international human rights law, the activities of transnational corporations and other business enterprises (legally binding instrument), διαθέσιμο supra note 464, σελ. 2-3.

⁵³⁶ Supra note 535, σελ. 6.

⁵³⁷ Supra note 535, σελ. 5-6.

⁵³⁸ Supra note 516, σελ. 67.

⁵³⁹ Supra note 516, σελ. 67.

⁵⁴⁰ Supra note 516 σελ. 69-70, 74.

Πέρα από τις αρχές των ΗΕ, τα soft law κείμενα του ΟΑΣΕ και της ΔΟΕ, καθώς και τη σύσταση του ΣοΕ, που αναφέρονται γενικώς στην υποχρέωση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και σε μέτρα επανόρθωσης, όπως έγινε αναφορά στο Α΄ Μέρος η ΠΤ έχει εκδώσει σχετικές πολιτικές για την ρύθμιση της σχέσης μεταξύ των αυτοχθόνων και των εταιρειών. Στο ΠΤ/ΠΚΠ/17, έχει ως στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, να αποκλείσει αρνητικές συνέπειες στις κοινότητες από τις δραστηριότητες των εταιρειών, και να προάγει τον καταμερισμό των κερδών από τη βιώσιμη ανάπτυξη, να προωθήσει τη συμμετοχή των κοινοτήτων, αλλά και να προστατέψει τον πολιτισμό τους.⁵⁴¹ Στο Πλαίσιο, υπάρχουν συγκεκριμένες δραστηριότητες που απαιτούν την FPIC, -η οποία δεν σημαίνει απαραίτητα ομοφωνία- των κοινοτήτων, αυτές είναι : δραστηριότητες με αντίκτυπο στη γη και τους φυσικούς πόρους, ή που απαιτούν μετακίνηση των πληθυσμών, ή που επηρεάζουν την πολιτιστική τους κληρονομιά⁵⁴².

Αντίστοιχα κι άλλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, έχουν υιοθετήσει πολιτικές για την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων. Ο International Finance Corporation, υιοθέτησε το standard 7, το οποίο έχει ενσωματωθεί και από εξορυκτικές εταιρείες όπως η Rio Tinto, σύμφωνα με αυτό εξαιτίας της ευαλωτότητας της ομάδος των αυτοχθόνων, και των συνεπειών που δύνανται να έχουν οι δραστηριότητες επιχειρήσεων, πρέπει να εφαρμόζεται η FPIC, στις περιπτώσεις που προβλέπει το ΠΤ/ΠΚΠ/17⁵⁴³. Αντιθέτως η African Development Bank, έχει επικριθεί για την έλλειψη προβλέψεως για τους αυτόχθονες, στο σύστημα διασφαλίσεων που υιοθέτησε το 2013.⁵⁴⁴ Κάποιες εξορυκτικές -κυρίως- επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει προβλέψεις για την προστασία των δικαιωμάτων στη γη μέσω της συμμετοχής και της διαβούλευσης με τις κοινότητες, Τέτοιες πολιτικές έχει εφαρμόσει η Anglo American, η Rio Tinto, που δραστηριοποιούνται και οι δύο στην Αφρική.⁵⁴⁵ Ωστόσο και οι δύο εταιρείες παρουσιάζουν το εξής ενδιαφέρον πρώτον η Rio Tinto, αναφέρεται σε συμφέροντα των κοινοτήτων και όχι δικαιώματα, ερχόμενη σε αντίθεση με τα διεθνή πρότυπα. Αντίστοιχα η Anglo American, μέσω του SEAT⁵⁴⁶, που υιοθέτησε, προτείνει όπου δεν υπάρχει προστασία από τα κράτη την εφαρμογή καλών πρακτικών που εμπεριέχονται στον SEAT, διαφορετικά οι συνέπειες θα είναι αρνητικές για την εταιρεία και εδώ ακριβώς έγκειται το πρόβλημα η εταιρεία δεν θεωρεί αρνητική συνέπεια την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επικεντρώνεται μόνο στην αύξηση του κόστους που θα προκληθεί από τη δυσφήμιση για παραβίαση δικαιωμάτων⁵⁴⁷. Επομένως είναι προφανές πως είναι αρκετά δύσκολο οι εταιρείες να εφαρμόσουν αυτά τα επιπλέον πρότυπα, όπως η FPIC, που απαιτούνται για την προστασία των αυτοχθόνων, μόνο το International Council on Mining and Metals, έχει ενσωματώσει πρόβλεψη αντίστοιχη, με αυτή της ΠΤ/ΠΚΠ/17⁵⁴⁸.

⁵⁴¹ Supra note 19, σελ. 76.

⁵⁴² Supra note 19, σελ. 80.

⁵⁴³ Supra note 489, σελ. 64.

⁵⁴⁴ Supra note 489, σελ. 65.

⁵⁴⁵ Supra note 489, σελ. 60, 63.

⁵⁴⁶ Socio-Economic Assessment Toolbox (SEAT), 2003.

⁵⁴⁷ Supra note 489, σελ. 62.

⁵⁴⁸ Supra note 489, σελ. 60.

Συμπερασματικά , είναι προφανές πως γίνεται προσπάθεια από οικουμενικούς και περιφερειακούς οργανισμούς, απόδοσης υποχρεώσεων στις εταιρείες, ξεπερνώντας τα εθελούσια πλαίσια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, ώστε να προστατευθούν αποτελεσματικότερα τα ανθρώπινα δικαιώματα ατόμων και συλλογικοτήτων. Ωστόσο, όπως φάνηκε ανωτέρω, απαιτούνται ειδικές ρυθμίσεις για την προστασία των αυτοχθόνων εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζουν. Το πρόβλημα που γεννάται από την ανωτέρω εξέταση της πρακτικής, της νομολογίας και των κειμένων είναι η σύγκρουση θεωρίας και πράξης. Αρχικά όπως έγινε αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο στην πράξη σημειώνεται ο πρωταρχικός ρόλος των εταιρειών στις διαδικασίες διαβούλευσης και συμμετοχής, καθώς και στην εκπόνηση των μελετών επιπτώσεων. Το αξιοσημείωτο είναι πως στο νέο Πλαίσιο, δε γίνεται καμία αναφορά στα κράτη, τις μελέτες επιπτώσεων, το κομμάτι της διαβούλευσης το αναλαμβάνει η ενδιαφερόμενη εταιρεία. Το κράτος μ' αυτό τον τρόπο, από εκεί που θα έπρεπε ν' ελέγχει τη διαδικασία υποβιβάζεται σ' έναν εποπτικό. Ο ενισχυμένος αυτός ρόλος , αν εντασσόταν εντός ενός διεθνούς κανονιστικού πλαισίου θα μπορούσε ν' αποτελέσει ένα τρόπο προστασίας των αυτοχθόνων με τη λήψη υποχρεώσεων απ' τις εταιρείες κι υπό την κρατική εποπτεία. Ο ρόλος αυτός των εταιρειών δεν αντικατοπτρίζεται και από το πεμπτο τροποποιημένο σχέδιο, που προαναφέρθηκε, αντίθετα βάρος δίνεται πάλι στις υποχρεώσεις των κρατών και ιδίως στη ρύθμιση των δραστηριοτήτων των εταιρειών. Δυστυχώς μ' αυτό το κείμενο γίνεται ένα βήμα προς τα πίσω σε σύγκριση με τις αρχές του 2011, ως προς τη θέση των εταιρειών στο σύστημα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πρωταρχικός στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η συνολική μελέτη του καθεστώτος προστασίας των αυτοχθόνων δίνοντας έμφαση στην εφαρμογή του δικαιώματος στη γη. Για την εκπλήρωση του στόχου, η μελέτη επικεντρώθηκε στα εξής ζητήματα :τα χαρακτηριστικά της ομάδος, τα κείμενα και τα όργανα προστασίας των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, το δικαίωμα στη γη και η σύνδεση με άλλα δικαιώματα, και οι προκλήσεις που καλείται ν' αντιμετωπίσει.

Είναι αλήθεια πως για τους αυτόχθονες οι ορισμοί δύνανται να λειτουργήσουν περιοριστικά. Ωστόσο είναι απαραίτητη μία απαρίθμηση των χαρακτηριστικών τους ώστε να διακριθούν από άλλες ομάδες όπως οι φυλές, κι οι μειονότητες. Η νομολογία και τα κείμενα οργάνων έχουν προσφέρει στον εντοπισμό της διάκρισής τους. Παράλληλα, συγκρίνοντας τα σχετικά κείμενα αλλά και τη νομολογία, εύλογα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα πως εμφανίζεται ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο χαρακτηριστικών παρά τις μικρές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους. Σύμφωνα με το μοτίβο αυτό, οι αυτόχθονες παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Σχέση με τα πατρογονικά εδάφη
- Μη κυρίαρχη θέση στην κοινωνία, αποτέλεσμα της κατάστασης χρόνιων διακρίσεων, κι αποκλεισμού εξαιτίας της διαφορετικότητάς τους
- Εξάρτηση του πολιτισμού από τη στενή σχέση με τη γη
- Σύνδεση του δικαιώματος στη γη με ατομικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα.

Τα διαφορετικά στοιχεία που παρουσιάζουν οι αυτόχθονες από τις προαναφερθείσες ομάδες είναι:

1. Ως προς τις φυλές, η ύπαρξη των αυτοχθόνων στη συγκεκριμένη περιοχή που κατοικούν, πριν την εγκατάσταση κάποιας άλλης κυρίαρχης πλέον πληθυσμιακής ομάδας, καθώς και η δημιουργία και διατήρηση δικών τους θεσμών.
2. Ως προς τις μειονότητες, το δικαίωμα αυτοδιάθεσης, είναι η βασικότερη ειδοποιός διαφορά μεταξύ τους. Ενώ ακόμη και τα κείμενα των αντίστοιχων για την κάθε ομάδα διακηρύξεων, εμπεριέχουν διαφορετικές προβλέψεις, μη εμπερικλείοντας το δικαίωμα στη γη, και τα σχετικά με αυτό δικαιώματα πέρα από αυτό της αυτοδιάθεσης.

Το ζήτημα της διαφοροποίησης της ομάδος, υφίσταται επειδή ακριβώς οι αυτόχθονες απολάβουν ειδικό καθεστώς προστασίας. Στην πράξη βεβαίως παρατηρείται μία συνεχής προσπάθεια περιορισμού του καθεστώτος αυτού διαμέσω της ταύτισης μ' άλλες ομάδες. Βεβαίως η εξέταση των κειμένων αλλά και των οργάνων που το συναποτελούν, ανέδειξε και τα προβλήματα του καθεστώτος, όπως η έλλειψη συμμετοχής των αυτοχθόνων, η διστακτικότητα εμπάθυνσης σε θέματα όπως τα πνευματικά δικαιώματα, μεταξύ άλλων.

Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, διευκρινίστηκε πώς αν και είναι ένα από τα βασικότερα δικαιώματά τους, εφαρμόζεται μόνο ως προς την εσωτερική του πτυχή, αυτή δηλαδή της αυτονομίας και αυτοδιοίκησης και αυτή είναι η διαφορά από τους λαούς, που έχουν το δυνατότητα της εξωτερικής αυτοδιάθεσης. Πρακτικά το δικαίωμα συναντάται ποικιλοτρόπως ενώ οι εκφάνσεις του αφορούν όλους του τομείς από την πολιτιστική κληρονομιά έως το σύστημα υγείας. Μία από τις πιο χαρακτηριστικές εφαρμογές της αρχής αυτής είναι η FPIC, που δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τα σχετικά με τα δικαιώματα στη γη, όπως αποδεικνύουν και οι δύο διακηρύξεις του ΟΑΣ, και των ΗΕ. Η FPIC, για να εφαρμοστεί πρέπει να ικανοποιούνται τα εξής στοιχεία: πρότερη διαβούλευση με τη συμμετοχή των εκπροσώπων των αυτοχθόνων, και ενημέρωση ώστε να είναι ελεύθερη και πληροφορημένη η συναίνεσή τους όπου απαιτείται. Το ενδιαφέρον

είναι πως η διαβούλευση και η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων απαιτείται σε οποιοδήποτε ζήτημα τους αφορά, η συναίνεσή τους δεν είναι απαραίτητη πάντοτε. Σύμφωνα με τη νομολογία και τα όργανα μόνο στις περιπτώσεις μεγάλων αναπτυξιακών έργων που δύνανται να επηρεάσουν το δικαίωμα τους στη γη και τους φυσικούς πόρους. Ωστόσο ένα από τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας είναι η ελλειμματική εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών από τα κράτη με τις εταιρείες να διεκπεραιώνουν κατά κύριο λόγο τις διαδικασίες αυτές. Είναι προφανές πως εξαιτίας αυτής της τακτικής ελλοχεύουν πολύ κίνδυνοι για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων. Η έλλειψη επίσης ενός διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου, με τη συμμετοχή των εταιρειών, διογκώνει το πρόβλημα.

Πέρα από τα εμπόδια που συναντούν από τα κράτη και την έλλειψη αναγνώρισης τους οι αυτόχθονες έχουν ν' αντιμετωπίσουν και άλλους παράγοντες που δυνητικά μπορούν να παραβιάσουν τα δικαιώματά τους. Ένας πρώτος παράγοντας είναι το περιβάλλον, το ειρωνικό ,είναι πως και η προστασία κι η ρύπανση του εξίσου δύνανται να οδηγήσουν στην παραβίαση δικαιωμάτων των αυτοχθόνων. Η δημιουργία προστατευόμενων περιοχών έχει αποτελέσει συχνά μία πρόφαση για τον περιορισμό των δικαιωμάτων τους ενώ από την άλλη και η κλιματική αλλαγή προκαλεί ένα ντόμινο παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους. Η λύση που πρέπει να δώσουν τα κράτη είναι η ισορροπία μεταξύ των δύο, εφόσον δεν πρόκειται για αντικρουόμενα συμφέροντα, με την έννοια πως οι πρακτικές των αυτοχθόνων και η παραδοσιακή τους γνώση είναι πολύτιμη για τη διατήρηση του οικοσυστήματος. Η νομολογία έχει τονίσει επανειλημμένως πως δεν υφίσταται δίλημμα προστασίας ή των αυτοχθόνων ή του περιβάλλοντος. Τα κράτη οφείλουν να εξασφαλίζουν όχι μόνο την προστασία των δικαιωμάτων τους αλλά και τη συμμετοχή τους σε τέτοιες αποφάσεις.

Ο άλλος παράγοντας που δύναται να επηρεάσει αρνητικά τα δικαιώματά τους είναι η οικονομική ανάπτυξη μέσω κυρίως των εξορύξεων, είναι άλλωστε ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει τα περιφερειακά όργανα επανειλημμένα. Η υποχρέωση έχει δύο αποδέκτες σε αυτό το σημείο, από τη μία τα κράτη για την διασφάλιση των δικαιωμάτων τους μέσω της διεξαγωγής μελετών και τη συμμετοχής των θεσμών τους και από την άλλη οι ίδιες οι εταιρείες που οφείλουν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εν κατακλείδι, είναι φανερό πως εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η ομάδα των αυτοχθόνων παρατηρείται μία πολυεπίπεδη προσέγγιση στο ζήτημα της προστασίας τους, γι' αυτό και διαφορετικά όργανα των ΗΕ, έχουν υιοθετήσει είτε κείμενα είτε πολιτικές για την αποτελεσματικότερη προστασία τους, όπως ο FAO, κι ο WIPO. Πρέπει να σημειωθεί πως η προστασία των αυτοχθόνων έχει δώσει μία νέα ώθηση στο δίκαιο με την εξέταση θεμάτων όπως τα συλλογικά δικαιώματα, τα πολιτιστικά δικαιώματα και το δικαίωμα στην ανάπτυξη και την αυτοδιάθεση. Ακόμη και σήμερα τα ερωτήματα για την προστασία τους όπως τα πνευματικά δικαιώματα κι η παραδοσιακή γνώση , τα γλωσσικά δικαιώματα , εξακολουθούν ν' ανοίγουν νέους δρόμους για το δίκαιο, και μένει να φανεί στην πορεία πως θα επηρεάσουν την εξέλιξή του λόγω των προκλήσεων και των μεγάλων ανακατατάξεων του μέλλοντος.

ΠΗΓΕΣ

NOMIKA KAI DIAKHPYKTIKA KEIMENA :

African Charter on Human and Peoples' Rights signed at Banjul by the Organization of African Unity ,in 27 June 1981 , entry into force 21 October 1986.

American Convention on Human Rights signed at Costa Rica by Organization of American States , 22 November in 1969, entry into force 18 July 1978.

American Declaration on the Rights of Indigenous People adopted at the third plenary session of the Organization of American States on 15 June 2016 in Santo Domingo.

Charter of the United Nations signed on 26 June 1945, in San Francisco ,entry into force on 24 October 1945

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage signed in Paris on 17 October 2003, entry into force 20 April 2006.

Convention on Biological Diversity signed at Rio de Janeiro ,on 5 June 1992 , entry into force 29 December 1993.

Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women signed at New York on 18 December 1979 , entry into force 3 September 1981.

Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property, signed at Paris on 14 November 1970, entry into force 24 April 1972.

Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions signed at Paris (UNESCO General Conference), on 20 October 2005, entry into force 18 March 2007.

European Charter for Regional or Minority Languages , signed by Council of Europe in 5 November 1992 , entry into force 1 March 1998

European Convention on Human Rights, signed by Council of Europe in 4 November 1950, entry into force on 3 September 1953

Forced Labour Convention ,C.No.29,signed by International Labour Organization ,on 28 June 1930, entry into force 1 May 1932.

Framework Convention on the Protection for the Protection on National Minorities , CoE signed by Council of Europe on 1 February of 1995 , entry into force on 1 February of 1998.

Indigenous and Tribal Populations Convention , C No. 107 ,signed by International Labor Organization on 26 June of 1957, entry into force 2 June 1959.

Indigenous and Tribal Peoples Convention,CNO 169 signed by International Labor Organization on 27 June of 1989 , entry into force 5 September of 1991.

International Covenant on Civil and Political Rights signed at New York on 19 December 1966 , entry into force 3 January 1976.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights signed at New York on 16 December 1966, entry into force 3 January 1976.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination signed at New York on 21 December of 1965 , entry into force 4 January 1969

Limburg Principles on the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, International Commission of Jurists , Limburg, 1987

Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights, International Commission of Jurists , Maastricht, January 22-26, 1997.

Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable sharing of Benefits arising from their Utilization to Convention on Biological Diversity , signed at Nagoya (Japan) on 29 October 2010 , entry into force 12 October 2014.

Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 entry into force 23 March 1976.

Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change, signed at 12 December 2015, effective from 4 November 2016.

The UN Convention on the Rights of Children signed at New York on 20 November 1989, entered into force 2 September 1990.

The United Nations Rio Declaration on Environment and Development /Agenda 21 signed at Rio de Janeiro on 1992.

UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects, signed at Rome, on 24 June 1995, entry into force 1 July 1998.

UN General Assembly, United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples : resolution / adopted by the General Assembly, 2 October 2007, A/RES/61/295

UN General Assembly, United Nations Millennium Declaration, Resolution Adopted by the General Assembly, 18 September 2000, A/RES/55/2

UN General Assembly Declaration Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development ,adopted on 2015, A/RES/70/1

United Nations Framework Convention on Climate Change , signed at New York on 4 June 1992, entry into force 21 March 1994

Vienna Declaration and Programme of Action Adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993

World Bank , Operational Manual 4.10 Indigenous People , adopted 5 July 2005, revised April 2013, Washigton DC.

World Bank , Operational Directive 4.20 Indigenous People , adopted September 1991, Washigton DC.

World Bank, Environmental and Social Framework, adopted July 2017, Washigton DC.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ, ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ,ΓΝΩΜΕΣ,ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ,ΟΔΗΓΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΝ:

65 Resolution on the Adoption of the “Report of the African Commission’s Working Group on Indigenous Populations / Communities” - ACHPR/Res.65(XXXIV)03.

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (16 October 2017) Fourth Opinion on Sweden – adopted on 22 June 2017,Strasburg : Council of Europe , ACFC/OP/IV(2017)004.

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (20 January 2015) Fourth Opinion on Denmark adopted on 20 May 2014, Strasburg : Council of Europe ACFC/OP/IV(2014)001,

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (22 February 2017) Fourth Opinion on Norway - adopted on 13 October 2016, Strasburg : Council of Europe, ACFC/OP/IV(2016)008 .

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (2018) Fourth Opinion on the Russian Federation - adopted on 20 February 2018, Strasburg : Council of Europe , ACFC/OP/IV(2018)001.

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (2018) Eleventh activity report covering the period from 1 June 2016 to 31 May 2018, Strasbourg : Council of Europe .

African Commission on Human and People's Rights(2017) Extractive Industries, Land Rights and Indigenous Populations'/Communities' Rights East, Central and Southern Africa, Submitted in accordance with the "Resolution on the Rights of Indigenous Populations/Communities in Africa" Adopted by The African Commission on Human and Peoples's Rights at its 58th Ordinary Session.

African Commission on Human and People's Rights (2017) State Reporting Guidelines and Principles on Articles 21 And 24 of the African Charter relating to Extractive Industries, Human Rights and the Environment, : African Commission on Human and People's Rights

Claire Methven O'Brien,Business and Human Rights, A Handbook for Legal Practitioners, Council of Europe, November 2018.

Commissioner Musa Ngary Bitaye Chairperson, African Commission's Working Group on Indigenous Populations/ Communities in Africa (WGIP) (2009) Overview Report of the Research Project by the International Labour Organization and the African Commission on Human and Peoples' Rights on the constitutional and legislative protection of the rights of indigenous peoples in 24 African countries,Geneva,Practoria : International Labor Organziation and African Commission on Human and People's Rights .

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights Abjorn Eide , Erika Daes , (19 July 2000) PREVENTION OF DISCRIMINATION AGAINST AND THE PROTECTION OF MINORITIES Working paper on the relationship and distinction between the rights of persons belonging to minorities and those of indigenous peoples, : Economic and Social Council United Nations E/CN.4/Sub.2/2000/10.

Committee of Economic , Social and Cultural Rights (20 May 1997), General Comment No. 7: The right to adequate housing (Art.11.1): forced evictions, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/1998/22.

Committee of Economic , Social and Cultural Rights (11 August 2000) General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12), New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.12/2000/4 .

Committee of Economic , Social and Cultural Rights (20 January 2003) General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant), New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.12/2002/11.

Committee of Economic , Social and Cultural Rights (11 August 2005) General Comment No. 16: The Equal Right of Men and Women to the Enjoyment of All Economic, Social and Cultural Rights (Art. 3 of the Covenant), New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.12/2005/4.

Committee of Economic , Social and Cultural Rights (21 December 2009) General comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.12/GC/21

Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations, (2020)Application of International Labour Standards 2020:Report of the Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations, International Labour Conference 109th Session, 2020International Labour Office, Geneva, , Report III (Part A), διαθέσιμο στο: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_736204.pdf, τελευταία επίσκεψη: 12/2/2020.

Committee of Foreign Affairs , Rapporteur Francisco Assis (29 May 2018) Report on Violations of the Right's of Indigenous People in the World including Land Grabbing , : European Union, A8-0194/2018 .

Committee on the Elimination of Discrimination against Women (16 December 2010) General recommendation No. 28 on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women , New York : CEDAW .United Nations, CEDAW/C/GC/28 .

Committee on the Elimination of Racial Discrimination ,20 August 1996 General Recommendation No. 21:Right to self-determination New York : Office of the High Commissioner of Human Rights, United Nations A/51/18 .

Committee on the Elimination of Racial Discrimination, (18 August 1997) General Recommendation No. 23: Indigenous Peoples , New York : Office of the High Commissioner of Human Rights, United Nations A/52/18 .

Committee on the Elimination of Racial Discrimination (20 March 2000) General Recommendation 25, Gender Related Dimensions of Racial Discrimination, New York : Human Rights Treaty Bodies, United Nations, Doc. A/55/18 .

Committee on the Rights of Child (12 February 2009) GENERAL COMMENT No. 11 (2009) Indigenous children and their rights under the Convention , Geneva : United Nations, CRC/C/GC/11 .

David Eckstein, Vera Künzel, Laura Schäfer, Maik Winges, BRIEFING PAPER GLOBAL CLIMATE RISK INDEX 2020 Who Suffers Most from Extreme Weather Events? Weather-Related Loss Events in 2018 and 1999 to 2018,Bonn,Berlin,December 2019.

Department of Economic and Social Affairs Division for Social Policy and Development Secretariat of the Permanent Forum on Indigenous Issues (2009) State of the World's Indigenous People , New York : United Nations , ST/ESA/328.

European Commission Against Racism and Intolerance (24 February 2015) ECRI REPORT ON NORWAY (fifth monitoring cycle) Adopted on 10 December 2014, Strasbourg : Council of Europe CRI(2015)2, .

European Commission Against Racism and Intolerance (16 May 2017) ECRI REPORT ON DENMARK (fifth monitoring cycle) Adopted on 23 March 2017, Strasbourg : Council of Europe, CRI(2017)20.

European Commission Against Racism and Intolerance (27 February 2018) ECRI REPORT ON SWEDEN (fifth monitoring cycle) Adopted on 5 December 2017, Strasbourg : Council of Europe, CRI(2018)3.

European Commission Against Racism and Intolerance (10 September 2019) ECRI REPORT ON FINLAND (fifth monitoring cycle) Adopted on 18 June 2019, Strasbourg : Council of Europe, CRI(2019)38 .

Human Rights Committee (8 April 1994) CCPR General Comment No. 23: Article 27 Rights of Minorities, New York : Office of the High Commissioner for Human Rights ,United Nations, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5 .

Human Rights Committee (12 July 1996) CCPR General Comment No. 25: Article 25 (Participation in Public Affairs and the Right to Vote), The Right to Participate in Public Affairs, Voting Rights and the Right of Equal Access to Public Service, New York : Office of the High Commissioner for Human Rights ,United Nations, CCPR/C/21/Rev.1/Add.7 .

Human Rights Committee (29 March 2000) CCPR General Comment No. 28: Article 3 (The Equality of Rights Between Men and Women), New York : Office of the High Commissioner for Human Rights ,United Nations, CCPR/C/21/Rev.1/Add.10 .

Human Rights Committee (20 November 2007) CONSIDERATION OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 40 OF THE COVENANT Fifth periodic reports of States parties DENMARK, New York : United Nations , CCPR/C/DNK/5.

Human Rights Committee (5 December 2007) CONSIDERATION OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 40 OF THE COVENANT Sixth periodic report SWEDEN, New York : United Nations, CCPR/C/SWE/6 .

Human Rights Committee (28 April 2015) Concluding observations on the seventh periodic report of the Russian Federation, New York : United Nations, CCPR/C/RUS/CO/7. .

Human Rights Committee (10 November 2015) Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the Covenant pursuant to the optional reporting procedure Sixth periodic reports of States parties due in 2013 Denmark*,, New York : United Nations, CCPR/C/DNK/6.

Human Rights Committee (28 April 2016) Concluding observations on the seventh periodic report of Sweden, New York : United Nations, CCPR/C/SWE/CO/7.

Human Rights Committee (15 August 2016) Concluding observations on the sixth periodic report of Denmark, New York : United Nations, CCPR/C/DNK/CO/6 .

Human Rights Committee (28 September 2017) Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the Covenant pursuant to the optional reporting procedure Seventh periodic reports of States parties due in 2017 Norway, New York : United Nations . ,CCPR/C/NOR/7.

Human Rights Committee (25 April 2018) Concluding observations on the seventh periodic report of Norway, New York : United Nations , CCPR/C/NOR/CO/7 .

Human Rights Committee (17 May 2019) Eighth report submitted by the Russian Federation under article 40 of the Covenant, due in 2019*, New York : United Nations, CCPR/C/RUS/8 .

Human Rights Council, Guiding Principles on Business and Human Rights, Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework, United Nations Office of the High Commissioner, New York and Geneva, 2011, HR/PUB/11/04.

Human Rights Council (6 October 2016) Resolution adopted by the Human Rights Council on 30 September 2016 33/20. Cultural rights and the protection of cultural heritage, New York : General Assembly, United Nations, A/HRC/RES/33/20 .

Human Rights Council (27 September 2018) Chile, Ecuador, Finland,* Guatemala,* Honduras,* Hungary, Mexico, Montenegro,* Norway,* Paraguay,* Peru, Philippines, Spain, Ukraine: draft resolution 39/... Human rights and indigenous peoples, New York : General Assembly, United Nations, A/HRC/39/L.18/Rev.1 .

Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (17 August 2011) Final report of the study on indigenous peoples and the right to participate in decision-making , New York : Economic and Social Council, United Nations ,A/HRC/18/42 .

Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (16 August 2012) Role of languages and culture in the promotion and protection of the rights and identity of indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations , A/HRC/21/53 .

Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (19 August 2015) Promotion and protection of the rights of indigenous peoples with

respect to their cultural heritage, New York : Economic and Social Council, United Nations, A/HRC/30/53 .

Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (10 August 2016) Right to health and indigenous peoples with a focus on children and youth, New York : Economic and Social Council, United Nations, A/HRC/33/57 .

Human Rights Council , Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (10 August 2018) Free, prior and informed consent: a human rights-based approach, New York : Economic and Social Council, United Nations, A/HRC/39/62.

Indigenous peoples and climate change : from victims to change agents through decent work / International Labour Office, Gender, Equality and Diversity Branch. - Geneva: ILO, 2017, διαθέσιμο στο : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_551189.pdf τελευταία επίσκεψη:10/12/2019 .

Inter-Agency Support Group on Indigenous Issues (2009) Guidelines on Indigenous People Issues, New York and Geneva : Development Group , United Nations, HR/P/PT/16 .

Inter-American Commission on Human Rights (31 September 2015) Indigenous Peoples, Afro-Descendent Communities, and Natural Resources: Human Rights Protection in the Context of Extraction, Exploitation, and Development Activities, : Organization of American States Doc 47/15.

Inter-American Commission on Human Rights (17 April 2017) Indigenous Women and Their Human Rights in the Americas, : Organization of American States Doc 44/17.

Inter-American Commission on Human Rights (30 September 2009) Indigenous and Tribal People's Rights over their Ancestral Lands and Natural Resources :Norms and Jurisprudence of the Inter- American Human Rights System, : Organization of American States Doc 56/09.

International Finance Corporation (1 January 2012) Performance Standard 7 Indigenous Peoples, Washington DC : World Bank Group

Operations Evaluation Department Country (10 January 2003) Implementation of Operational Directive 4.20 on Indigenous Peoples: An Independent Desk Review, Washington DC: World Bank , Report No. 25332.

Permanent Forum on Indigenous Issues (20 March 2008) Impact of Climate Change Mitigation Measures on Indigenous Peoples and on Their Territories and Lands, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2008/10 .

Permanent Forum on Indigenous Issues (21 April 2009) A draft guide on the relevant principles contained in the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, International Labour Organisation Convention No. 169 and International Labour Organisation Convention No. 107 that relate to Indigenous land tenure and management arrangements, New York : Economic and Social Council, United Nations , E/C.19/2009/CRP.7.

Permanent Forum on Indigenous Issues (23 February 2012) Analysis of the duty of the State to protect indigenous peoples affected by transnational corporations and other business enterprises, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/201

Permanent Forum on Indigenous Issues (5 February 2013) Study on the situation of indigenous persons with disabilities, with a particular focus on challenges faced with regard to the full enjoyment of human rights and inclusion in development, New York : Economic and Social Council, United Nations , E/C.19/2013/6.

Permanent Forum on Indigenous Issues (12 February 2013) Study on the extent of violence against indigenous women and girls in terms of article 22 (2) of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations, United Nations E/C.19/2013/9 .

Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Study on national constitutions and the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2013/18 .

Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Consolidated report on extractive industries and their impact on indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations ,E/C.19/2013/16.

Permanent Forum on Indigenous Issues (20 February 2013) Review of World Bank operational policies, New York : Economic and Social Council , United Nations , E/C.19/2013/15.2/3.

Permanent Forum on Indigenous Issues (5 March 2013) Study on the impact of the mining boom on indigenous communities in Australia, New York : Economic and Social Council, United Nations , E/C.19/2013/20.

Permanent Forum on Indigenous Issues (4 March 2014) Study on an optional protocol to the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples focusing on a voluntary mechanism, New York : Economic and Social Council, United Nations ,E/C.19/2014/7.

Permanent Forum on Indigenous Issues (2 February 2015) Study on the treatment of traditional knowledge in the framework of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and the post 2015 development agenda, New York : Economic and Social Council, United Nations , E/C.19/2015/4.

Permanent Forum on Indigenous Issues (17 February 2015) Cross border issues, including recognition of the right of indigenous peoples to trade in goods and services across borders and militarized areas, New York : Economic and Social Council, United Nations E/C.19/2015/9, .

Permanent Forum on Indigenous Issues (19 February 2016) Study on how States exploit weak procedural rules in international organizations to devalue the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and other international human rights law, New York : Economic and Social Council, United Nations E/C.19/2016/4,.

Permanent Forum on Indigenous Issues (8 March 2018) Study to examine conservation and indigenous peoples' human rights, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2018/9 .

Permanent Forum on Indigenous Issues (7 February 2019) Study on tuberculosis and indigenous peoples, New York : Economic and Social Council, United Nations, E/C.19/2019/9 .

Policy on Indigenous and Tribal People, FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS Rome, 2010, Διαθέσιμο στο: <http://www.fao.org/3/i1857e/i1857e02.pdf> ,τελευταία επίσκεψη:1/12/2019.

Recommendation CM/Rec(2016)3 of the Committee of Ministers to member States on human rights and business, Adopted by the Committee of Ministers on 2 March 2016 at the 1249th meeting of the Ministers' Deputies).

Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the rights of indigenous peoples, Victoria Tauli-Corpuz, adopted by UN General Assembly at Seventy-first session, 29 July 2016, A/71/229.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity (2004) Akwé: Kon Voluntary guidelines for the conduct of cultural, environmental and social impact assessments regarding developments proposed to take place on, or which are likely to impact on, sacred sites and on lands and waters traditionally occupied or used by indigenous and local communities, Montreal : CBD Guideline Series .

Special Rapporteur Miguel Alfonso Martinez (22 June 1999) Study on treaties, agreements and other constructive arrangements between States and indigenous populations, New York : COMMISSION ON HUMAN RIGHTS SubCommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities ,Economic and Social Council ,United Nations , E/CN.4/Sub.2/1999/20.

Special Rapporteur Mr. Jose R. Martinez Cobo (30 July 1981-30 September 1983) Study of the Problem of Discrimination Against Indigenous Populations, New York : Commission on Human Rights , Sub-commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities Economic and Social Council United Nations, .

Special Rapporteur on the Rights of Indigenous People, (17 July 2019) Adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and the right to non-discrimination in this context, New York : General Assembly ,United Nations, A/74/183.

Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples, (17 July 2019) Rights of Indigenous People , New York : General Assembly , United Nations, A/74/149 .

Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, Human Rights Council (2011) Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations 'Protect, Respect and Remedy' Framework", New York ,Geneva : Office of the High Commissioner of Human Rights ,United Nations , HR/PUB/11/04.

Stefania Errico (1 March 2017) The rights of indigenous peoples in Asia Human rights-based overview of national legal and policy frameworks against the backdrop of country strategies for development and poverty reduction, Geneva: Gender, Equality and Diversity Branch Regional Office for Asia and the Pacific ,International Labor Organization .

WIPO (2015) Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Traditional Cultural Expressions, Geneva: World Intellectual Property Organization.

WIPO's Traditional Knowledge Division (2017) Protect and Promote Your Culture A Practical Guide to Intellectual Property for Indigenous Peoples and Local Communities, Geneva: World Intellectual Property Organization.

Working Group of Experts on Indigenous Populations/Communities (2005) Resolution on the Rights of Indigenous Populations/Communities in Africa, Banjul: African Commission of Human's and Peoples Rights at it's28th Ordinary Session.

Working Group on Indigenous Populations/Communities (2017) Extractive Industries, Land Rights and Indigenous Populations'/Communities' Rights, :East ,Central And Southern Africa, African Commission on Human and People's Rights , Adopted by the African Commission on Human and People's Rights at it's 58th Ordinary Session.

World Bank (2016) Environmental and Social Framework , Washigton DC : World Bank Group, διαθέσιμο στο: <http://pubdocs.worldbank.org/en/837721522762050108/Environmental-and-Social-Framework.pdf#page=29&zoom=80>, τελευταία επίσκεψη:16/2/2020 .

World Bank's Inspection Panel (October 2016) Indigenous People , Washigton DC: World Bank .

World Bank(August 2016)Bank Directive: Addressing Risks and Impacts on Disadvantaged or Vulnerable Individuals or Groups, Washigton DC:World Bank διαθέσιμο στο: <https://policies.worldbank.org/sites/ppf3/PPFDocuments/Forms/DispPage.aspx?docid=e5562765-a553-4ea0-b787-7e1e775f29d5&ver=current> , τελευταία επίσκεψη:15/2/2020'.

World Bank(January 2020), Bank Directive: Environmental and Social Directive for Investment Project Financing, διαθέσιμο στο: <https://policies.worldbank.org/sites/ppf3/PPFDocuments/Forms/DispPage.aspx?docid=4299690b-e96c-44a1-9117-8c7bc51dde70&ver=current>, τελευταία επίσκεψη: 18/2/2020.

Understanding the Indigenous and Tribal People Convention, 1989 (No. 169). Handbook for ILO Tripartite Constituents / International Labour standards Department. International Labour Organization. – Geneva,.2013.

UN – Human Rights Council - Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people, James Anaya. UN Doc. A/HRC/12/34, 15 July 2009, pars. 62- 63.

UNDP's Social and Environmental Standards (SES)αποδοχή από UNDP's Organizational Performance Group in June 2014 , έναρξη ισχύος January 1, 2015,standard7.

UN Human Rights Committee (13 March 1984) CCPR General Comment No. 12: Article 1 (Right to Self-determination), The Right to Self-determination of Peoples, New York: High Commissioner for Human Rights , United Nations, .

UN Human Rights Committee (8 April 1994,) CCPR General Comment No. 23: Article 27 (Rights of Minorities), New York : Office of the High Commissioner ,United Nations, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5.

United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework, New York : General Assembly, United Nations, A/HRC/17/31.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ:

- Advisory Opinion on the Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in respect of Kosovo, Judgment of 22 July 2010
- Advisory Opinion on the Legal Consequences for State of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) of 21 June 1971
- Advisory Opinion on the Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965 of 25 February 2019
- Advisory Opinion on the West Sahara Judgment of 16 October 1975

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ :

- Human Rights Committee: Angela Poma Poma v Peru, Communication No 1457/2006, decision of 27 March 2009.
- Human Rights Committee: Apirana Mahuika et al. v New Zealand , Communication No 547/1993, decision of 27 October 2000.
- Human Rights Committee : Bernard Ominayak, Chief of the Lubicon Lake Band v Canada , Communication No 167/1984. Decision of 26 March 1990
- Human Rights Committee : Diergaardt et al v Namibia Communication No 760/ 1997 , decision of 25 July 2000
- Human Rights Committee: Hopu and Bessert v France, Communication No 549/1993, decision of 29 July 1997
- Human Rights Committee: Ilmari Lansman et al. v Finland , Communication No 511/1992, decision of 8 November 1994
- Human Rights Committee: Ivan Kitok vs Sweden Communication No 197/1985 , decision 27 July 1988.
- Human Rights Committee: Jouni E.Lansman et al v Finland, Communication No 671/1995, decision of 30 October 1996.
- Human Rights Committee: Sandra Lovelace Communication No 24/1977, decision of 30 July 1981.

□ Human Rights Committee: Marie Helene Gillot et al. v France, Communication No 932/2000, decision of 15 July 2002

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

□ European Court of Human Rights case of Chagos Islanders v. the United Kingdom, Application No 35622/04 Judgement of 11 December of 2012

□ European Court of Human Rights case of Halvar From v. Sweden Application No 34776/97 , Judgment of 4 March 1998

□ European Court of Human Rights case of Handolsdalen Sami Village and Others v. Sweden, Application No 39013/04 Judgement of 30 March 2010

□ European Court of Human Rights case of Hingitaq 53 and Others v. Denmark ,Application No 18584/03 Judgment of 12 January 2006

□ European Court of Human Rights case of Könkämä and 38 Other Saami Villages v Sweden,Application No 27033/95 Judgment of 25 November 1996.

□ European Court of Human Rights,case of Muonio Saami Village v Sweden, Application No 28222/95 , Judgment of 9 January 2001

□ European Commission of Human Rigths case of G. and E. v Norway ,Application No 9278/81, Judgment of 3 October 1983.

ΔΙΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ:

o Interamerican Court of Human Rights case Chitay Nech et al. v. Guatemala Preliminary Objections, Merits, Reparations, and Costs.Judgment of May 25, 2010 (Only in Spanish) Series C No. 212

o Interamerican Court of Human Rights case of Pueblo Indígena Kichwa de Sarayaku v. Ecuador. Fondo y reparaciones. Judgment of June 27, 2012.Series C No. 245

o Interamerican Court of Human Rights case of the Garifuna Community Punta Piedra and its members v. Honduras,Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgment of October 8, 2015. Series C No. 304.

- o Interamerican Court of Human Rights case of the Garifuna Community Triunfo de la Cruz and its members v. Honduras Merits, Reparations and Costs. Judgment of October 8, 2015. Series C No. 305.
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Kaliña and Lokono Peoples v. Suriname Merits, Reparations and Costs. Judgment of November 25, 2015. Series C No. 309.
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua Merits, Reparations and Costs Judgment of August 31, 2001. Series C No. 79
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Members of the village of Chichupac and neighboring communities of the Municipality of Rabinal v. Guatemala, Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgment of November 30, 2016. Series C No. 328.
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Moiwana Community v. Suriname Preliminary Objections, Merits Judgment of June 15, 2005. Series C No. 124
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Plan de Sánchez Massacre v. Guatemala Reparations and Costs Judgment of November 19, 2004. Series C No. 116
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Río Negro Massacres v. Guatemala Preliminary Objection, Merits, Reparations, and Costs. Judgment of September 4, 2012
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Saramaka People. v. Suriname Preliminary Objections, Merits, Reparations, and Costs. Judgment of November 28, 2007 Series C No. 172
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Sawhoyamaya Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs. Judgment of March 29, 2006. Series C No. 146
- o Interamerican Court of Human Rights case of the Yakye Axa Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs Judgment of June 17, 2005. Series C No. 125

- o Interamerican Court of Human Rights case of the Xucuru Indigenous People and its members v. Brazil, Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs. Judgment of February 5, 2017. Series C No. 346
- o Interamerican Court of Human Rights case of Rosendo Cantú et al. v. Mexico Preliminary Objection, Merits, Reparations, and Costs. Judgment of August 31, 2010. Series C No. 216
- o Interamerican Court of Human Rights ,Caso of Tiu Tojín v. Guatemala Merits, Reparations, and Costs Judgment of November 26, 2008. Series C No. 190
- o Interamerican Court of Human Rights case of Yatama v. Nicaragua Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs Judgment of June 23, 2005. Series C No. 127
- o Interamerican Court of Human Rights case of Xákmok, Kásek Indigenous Community v. Paraguay Merits, Reparations and Costs. Judgment of August 24, 2010. Series C No. 214

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΑΩΝ:

- African Commission on Human's and People's Rights , Advisory Opinion on the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous People ,adopted at its 41st Ordinary Session held in May 2007 in Accra, Ghana.
- African Commission on Human's and People's Rights Centre for Minority Rights Development (Kenya) and Minority Rights Group (on behalf of Endorois Welfare Council) V Kenya (Endorois Case),Communication No 276/03, Judgement of 4 February of 2010
- African Commission on Human's and People's Rights Centre on Housing Rights and Evecions (COHRE) v Sudan, Communication No 296/05, Judgment of 29 July 2010)
- African Commission on Human's and People's Rights The Social and Economic Rights Action Center (SERAC) and Center for Economic and Social Rights (CESR) v Nigeria (Ogoni Case) ,Communication No 155/96 Judgement of 27 May 2002

- African Commission on Human's and People's Rights The Nubian Community in Kenya v The Republic of Kenya, Communication No 317/06 , Judgment of 30 May 2016
- African Court On Human And Peoples' Rights V. Republic Of Kenya (Ogiek Case) Communication No .006/12, Judgment of 26 May 2017.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Διακοφωτάκης Γ.Ι. (2001) *Περί Μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο* , Αθήνα : Σάκκουλας Αντ.Ν.
- Ιωάννου Κ., Περράκης Σ(2009).’ *Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη:γενική θεωρία και θεσμικές εφαρμογές*’ Αθήνα : ΣΑΚΚΟΥΛΑ,γ’ εκδ.,
- Νάσκου Περράκη Π.(2016)*Δικαιώματα του Ανθρώπου Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία,Θεωρία-Νομολογία,* Αθήνα-Θεσσαλονίκη :εκδ.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ..
- Νάσκου Περράκη Π., Γαϊτενίδης Ν., Κατσούλης Σ.(επιμ.)(2018)*Ευρωπαϊκές πολιτικές από και προς την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων* Αθήνα Θεσσαλονίκη :εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, .
- Νάσκου Περράκη Π.,Γαϊτενίδης Ν. Κατσούλης Σ.(επιμ.) (2018) *Τα θεμελιώδη δικαιώματα στον Ευρωπαϊκό Χώρο: Σύγχρονα Ζητήματα και προκλήσεις,* Αθήνα Θεσσαλονίκη :εκδ ,ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ..
- Νάσκου- Περράκη Π.Κώδικας(2012) *Διεθνών Πράξεων Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο,* Αθήνα,Θεσσαλονίκη: εκδ.ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, .
- Νάσκου-Περράκη Π.Μηχανισμοί(2009) *Προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου , Διεθνείς Πράξεις , θεωρία και πρακτική,* Αθήνα :εκδ,Αντ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ.

- Νάσκου-Περράκη Π., Αντωνόπουλος Κ., Σαρηγιαννίδης(2015) Χ.Μ.,*Διεθνείς Οργανισμοί* , Αθήνα :εκδ.ΑΝΤ , ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ.
- . Περράκης Σ., Μαρούδα Μ.Ν.'(2018) *ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ: Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου* ' Αθήνα :ΣΑΚΚΟΥΛΑ, β' εκδ..
- Περράκης Σ. (2013)*Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου:Προς ένα jus universalis*, Αθήνα :εκδ.ΣΙΔΕΡΗΣ .
- Περράκης, (2012)Σ. *Δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών στο πολιτισμό και το περιβάλλον , Μία τελευταία ανάγνωση της διεθνούς πρακτικής και νομολογίας* , στο Τσάλτας Γ.(επιμ.) , Περιβάλλον, Πολιτισμός και Ορθοδοξία .Η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ως ανθρώπινο δικαίωμα Λευκωσία :Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου , σελ..59-80.
- Περράκης Σ.(2013) *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου .Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση , και ΟΑΣΕ* , Αθήνα: εκδ ΣΙΔΕΡΗΣ.
- Περράκης Σ(1993). *Τα δικαιώματα των λαών και των μειονοτήτων.Μία προβληματική σε εξέλιξη* Αθήνα-Κομοτηνή :εκδ ,ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ.
- Σισιλιάνος Λ.-Α.(2010) *Η Ανθρώπινη Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου: Αλληλεπιδράσεις γενικού διεθνούς δικαίου και δικαιωμάτων του ανθρώπου* , Σειρά ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ Αθήνα:εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ .

□ **Ξενόγλωσση βιβλιογραφία**

- Asbjorn Eide. (2014) '*United Nations Standard-setting regarding rights of minorities and indigenous peoples*'. Europa Ethnica, 71 (3/4). pp. 51-60.
- Antonio Augusto Cancado (2013) *El principio basico de igualdad y no discriminacion : construccion jurisprudencial*, 1st edn., Santiago, Chile: Librotecnia.
- Antonio Cassese (1995) *Self Determination of Peoples : A Legal Reappraisal* , 1st edn., G.Britain : Cambridge University Press.
- Anaya S. James ,(1991) *Indigenous Rights Norms in Contemporary International Law*, 8 Ariz. J. Int'l & Comp. L,pp1-40,.

Anaya S. James, (2004). *Indigenous people in international law*, Oxford University Press.

□ Anderson, Robert (Fall 2018) '*Indigenous Rights to Water & Environmental Protection*', Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review, 53(2), pp. 337-379.

□ Antkowiak Thomas (2013), '*Rights, Resources and Rhetoric: Indigenous Peoples and the Inter-American Court*', 35U. PA. J. INT'L L. 113.

□ Barelli M. (November 2010) *The Interplay Between Global and Regional Human Rights Systems in the Construction of the Indigenous Rights Regime*, Human Rights Quarterly, Vol. 32, No. 4, pp. 951-979.

□ Barelli M. (Oct., 2009) *The Role of Soft Law in the International Legal System: The Case of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 58, No. 4, pp. 957-983.

□ Barsh Lawrence (Nov., 1996) '*Indigenous Peoples and the UN Commission on Human Rights: A Case of the Immovable Object and the Irresistible Force*' Human Rights Quarterly, Vol. 18, No. 4, John Hopkins University Press pp. 782-813

□ Bratspies, Rebecca M., (2007) *The New Discovery Doctrine: Some Thoughts on Property Rights and Traditional Knowledge* (Symposium: Lands, Liberties, and Legacies: Indigenous Peoples and International Law), 31 Am. Indian L. Rev. 315.

□ Bulkan A. (OCTOBER 2012), *DISENTANGLING THE SOURCES AND NATURE OF INDIGENOUS RIGHTS: A CRITICAL EXAMINATION OF COMMON LAW JURISPRUDENCE*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 61, No. 4 pp. 823-853.

□ Carprenter K.A., Riley A. R., (February 2014), *Indigenous Peoples and the Jurisgenerative Moment in Human Rights*, California Law Review, Vol. 102, No. 1 pp. 173-234.

□ Cassidy, Julie, (1993) *The Enforcement of Aboriginal Rights in Customary International Law*, 4 Ind. Int'l & Comp. L. Rev. 59.

□ Castellino J, Gilbert J. (2003) *Self Determination, Indigenous People and Minorities*, Macquarie Law Journal Vol 3, pp. 155-178.

- CERNIC, JERNEJ LETNAR (2013) '*STATE OBLIGATIONS CONCERNING INDIGENOUS PEOPLES' RIGHTS TO THEIR ANCESTRAL LANDS: LEX IMPERFECTA*', *American University International Law Review*, 28(4), pp. 11129-11171
- Charters Claire & Stavenhagen Rodolfo(December 2009) (ed.), *Making the Declaration Work:The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, IWGIA, Copenhagen ,Διαθέσιμο στο https://www.iwgia.org/images/publications//making_the_declaration_work.pdf, τελευταία επίσκεψη 25/11/2019.
- Charters, Claire & Whakaue, Ngati,(2008) *Indigenous Peoples' Rights under International Law*, 5 N.Z.Y.B. Int'l. L. 199 .
- Cirkovic, Elena, (2007)*Self-Determination and Indigenous Peoples in International Law* (Symposium: Lands, Liberties, and Legacies: Indigenous Peoples and International Law), 31 Am. Indian L. Rev. 375.
- Daes Erika Irene, , (March 2008) *An overview of the history of indigenous peoples: self-determination and the United Nation* Cambridge Review of International Affairs,Volume 21, Number 1.
- Daryn Forgeron (2015) '*Indigenous Rights: The Hidden Cost of Arctic Development*', *Harvard International Review*, 36(3), pp. 64-67.
- Dunbar Ortiz R. , Dorough D.S., Alfredsson G., Swepston L., and Wille P.(ed) (January 2015) *Indigenous Peoples' Rights in International Law: Emergence and Application* Book in Honor of Asbjørn Eide at Eighty, Galdu & IWGIA, Kautokeino & Copenhagen
- Elsa Stamatopoulou (2007) *Cultural rights in international law : Article 27 of the Universal Declaration of Human Rights and beyond*, 1st edn., Leiden: Martinus Nijhoff
- Engel K,(2011) '*On Fragile Architecture: The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples in the Context of Human Rights.*' 22 *The European Journal of International Law*.

- Enzamaria Tramontana (2010) *'The Contribution of the Inter-American Human Rights Bodies to Evolving International Law on Indigenous Rights over Lands and Natural Resources'*, International Journal on Minority and Group Rights, 17(), pp. 241-263.
- Gilbert, Jeremie, *Historical Indigenous Peoples' Land Claims: a Comparative and International Approach to the Common Law Doctrine on Indigenous Title*, 56 Int'l & Comp. L.Q. 583 (2007).
- Gilbert J.' (January 2011) *INDIGENOUS PEOPLES' HUMAN RIGHTS IN AFRICA: THE PRAGMATIC REVOLUTION OF THE AFRICAN COMMISSION ON HUMAN AND PEOPLES' RIGHTS'* International and Comparative Law Quarterly / Volume 60 / Issue 01 /, pp 245 -270
- Gismondi G. (2016)*Denial of Justice: The Latest Indigenous Land Disputes before the European Court of Human Rights and the Need for an Expansive Interpretation of Protocol 1*, Volume 18 Issue 1 Yale Human Rights and Development Journal,,pp.1-59.
- Grote R. (2006/2007) *ON THE FRINGES OF EUROPE: EUROPE'S LARGELY FORGOTTEN INDIGENOUS PEOPLES*, American Indian Law Review, Vol. 31, No. 2, Symposium: Lands, Liberties, and Legacies: Indigenous Peoples and International Law, pp. 425-443.
- Heinämäki, L. and Xanthaki, A. (2017) *'Indigenous peoples' Customary Laws, Sámi People and Sacred Sites'*, in Heinämäki, L. and Herrmann, T. (eds.) *Experiencing and Protecting Sacred Natural Sites of Sámi and other Indigenous Peoples The Sacred Arctic*. Springer. pp. 65 - 82.
- Holder C.L., Cortnassel J.J. (Feb., 2002), *Indigenous Peoples and Multicultural Citizenship: Bridging Collective and Individual Rights* , Human Rights Quarterly, Vol. 24, No. 1, pp. 126-151.
- Huff, Andrew, *Indigenous Land Rights and the New Self-Determination*, 16 Colo. J. Int'l Envtl. L. & Pol'y 295 (2005)..
- Inter-American Commission on Human Rights(2010) *INDIGENOUS AND TRIBAL PEOPLES' RIGHTS OVER THEIR ANCESTRAL LANDS AND NATURAL*

RESOURCES: NORMS AND JURISPRUDENCE OF THE INTER-AMERICAN HUMAN RIGHTS SYSTEM. American Indian Law Review, vol. 35, no. 2, pp. 263–496

□ Julie Mertus (2005) *United Nations and Human Rights : a new era* , 1st edn., London: Routledge .

□ Kamga S.L.D., Fombad C.M.,(2013) *A Critical Review of the Jurisprudence of the African Commission on the Right to Development*, Journal of African Law, Vol. 57, No. 2,pp. 196-214.

□ Karpe Philippe(2008) , *Les droit des collectivites autochtones* Paris:,LHarmattan, ,

□ Kingsbury Benedict, (July 2011) *Indigenous People*, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, , σελ.1-22.

□ Kingsbury, (2001)Benedict, *Reconciling Five Competing Conceptual Structures of Indigenous Peoples' Claims* International and Comparative Law, 34 N.Y.U. J. Int'l L. & Pol. 189.

□ Kugelmann D.(2007) *The Protection of Minorities and Indigenous Peoples Rights* Max Planck Yearbook of United Nations Law, vol 11 ,pp.233-263.

□ Lynch G. (January 2012)*BECOMING INDIGENOUS IN THE PURSUIT OF JUSTICE: THE AFRICAN COMMISSION ON HUMAN AND PEOPLES'; RIGHTS AND THE ENDOROIS*, African Affairs, Vol. 111, No. 442, pp. 24-45.

□ Mazel O. (2009) *THE EVOLUTION OF RIGHTS: INDIGENOUS PEOPLES AND INTERNATIONAL LAW*, Vol 13 No 1 AILR , ,pp 141-159.

□ Mazzuoli Vd Oliviera, Ribeiro D.(2015) *Indigenous Rights before the Inter-American Court of Human Rights: a Call for a Pro Individual Interpretation*, Harvard International Law Journal ,Online edition , <https://harvardilj.org/2015/02/indigenous-rights-before-the-inter-american-court-of-human-rights-a-call-for-a-pro-individual-interpretation/> accessed: 12/4/2019.

□ Murray R. International Human Rights(Jan., 2006) *Neglect of Perspectives from African Institutions* , The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 55, No. 1, pp.193-204.

- Nafziger J.(2010) *Cultural Law:international, comparative and indigenous*, Cambridge UK , Cambridge University Press .
- O'Flaherty, Michael (01 Jun 2002)*Human Rights and the UN: Practice Before the Treaty Bodies* Second Edition, Series: Nijhoff Law Specials, Volume: 54,.
- Oguamanam, Chidi, (2004). *Indigenous People and International Law: the Making of a Regime*, 30 Queen's L.J. 348
- Patrick Thornberry (1991) *International Law and the Rights of Minorities* , 1st edn., Oxford: Clarendon Press.
- Paul Tamuno (2017) '*New Human Rights Concept for Old African Problems: An Analysis of the Challenges of Introducing and Implementing Indigenous Rights in Africa*', Journal of African Law,, 61(3), pp. 305-332.
- Porter, Robert B., Pursuing the Path of Indigenization in the Era of Emergent International Law Governing the Rights of Indigenous Peoples, 5 Yale Hum. Rts. & Dev. L.J. 123 (2002).
- Shelton D. (January 2011)*Self-Determination in Regional Human Rights Law: From Kosovo to Cameroon*, The American Journal of International Law , Vol. 105, No. 1, pp. 60-81.
- Smelcer, John D (2006).., *Using International Law More Effectively to Secure and Advance Indigenous Peoples' Rights: Towards Enforcement in U.S. and Australian Domestic Courts*, 15 Pac. Rim L. & Pol'y J. 301 .
- Tennant C.' (Feb., 1994), *Indigenous Peoples, International Institutions, and the International Legal Literature from 1945-1993*' Human Rights Quarterly, Vol. 16, No. 1 John Hopkins University Press pp. 1-57.
- Triggs, Gillian, Australia's Indigenous Peoples and International Law: Validity of the Native Title Amendment Act 1998, 23 Melb. U. L. Rev. 372 (1999).
- Ulfstein G. (Feb., 1994), '*Indigenous People's Right on Land*' A Von Bogdany and R. Wolfrum(eds), Max Planck Yearbook of United Nations Law, Volume 8.

- Vadi ,Valentina (2014)Cultural Heritage in international investment Law and arbitration ,Cambridge UK , Cambridge University Press,.
- Van Genugten W. (January 2010), *PROTECTION OF INDIGENOUS PEOPLES ON THE AFRICAN CONTINENT: CONCEPTS, POSITION SEEKING, AND THE INTERACTION OF LEGAL SYSTEMS*, The American Journal of International Law , Vol. 104, No. 1 pp. 29-65.
- Wensing Ed. (2018) '*INDIGENOUS RIGHTS AND INTERESTS IN STATUTORY AND STRATEGIC LAND USE PLANNING: SOME RECENT DEVELOPMENTS*', James Cook University Law Review, 24(), pp. 169-190.
- Williams R. A. Jr(Sep., 1990)., *Encounters on the Frontiers of International Human Rights Law: Redefining the Terms of Indigenous Peoples' Survival in the World*, Duke Law Journal, Vol. 1990, No. 4, Frontiers of Legal Thought III, pp.660-704.
- Wiessner, Siegfried, (2008). *Indigenous Sovereignty: a Reassessment in Light of the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, 41 Vand. J. Transnat'l L. 1141 .
- Wolfrum R., (1999) *The Protection of Indigenous Peoples in International Law*, , Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht
- Xanthaki, A. (2015) '*Indigenous Autonomy in the Americas*', in Malloy, T. and Palermo, F. (eds.) *Minority Accommodation Through Territorial and Non-Territorial Autonomy*. Oxford : Oxford University Press. pp. 197 – 216
- Xanthaki, A. (2014) '*Indigenous Rights at the United Nations: Their impact on international human rights standards*'. *Europa Ethnica*, 71 (3/4). pp. 69 - 77.
- Xanthaki, A. (2017) '*International Instruments on Cultural Heritage: Tales of Fragmentation*', in Xanthaki, A., Valkonen, S., Heinämäki, L. and Nuorgam, P. (eds.) *Indigenous Peoples' Cultural Heritage, Rights, Debates, Challenges*. Brill/ Nijhoff.
- Xanthaki Al.(2009) , *INDIGENOUS RIGHTS IN INTERNATIONAL LAW OVER THE LAST 10 YEARS AND FUTURE DEVELOPMENTS* , 10 Melbourne Journal of International Law .

2019 International Year of Indigenous Languages:, <https://en.iyil2019.org/> ,τελευταία επίσκεψη:14/12/2019.

African Commission on Human and Peoples' Rights,Special Mechanisms, Working Group on Indigenous Populations/Communities in Africa:
<https://www.achpr.org/specialmechanisms/detailmech?id=10>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

African Commission on Human and Peoples' Rights, Working Group on Extractive Industries, Environment and Human Rights Violations,
<https://www.achpr.org/specialmechanisms/detail?id=13> ,τελευταία επίσκεψη:13/12/2019

Council of Europe,ECRI's Mandate: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/ecri-s-mandate>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

OAS,IACHR,Rapporteurship on the Rights of Indigenous Peoples,About the Rapporteurship, Mandate:
<https://www.oas.org/en/iachr/indigenous/mandate/Functions.asp>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

Organization for Security and Co-Operation on Europe, Institutions & structures OSCE High Commissioner on National Minorities: <https://www.osce.org/hcnm>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

PROGRAMME OF WORK ON THE IMPLEMENTATION OF ARTICLE 8(j) AND RELATED PROVISIONS OF THE CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERISTY, με την απόφαση V/16 , adopted at its fifth meeting in May 2000, της Συνέλευσης των Μερών.Διαθέσιμο στο: <https://www.cbd.int/traditional/pow.shtml> , τελευταία επίσκεψη:30/11/2019

United Nations Department of Economic and of Social Affairs,Indigenous Peoples, Climate Change: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/climate-change.html>, τελευταία επίσκεψη:13/12/2019

United Nations, Department of Economic and Social Affairs Indigenous Peoples, Permanent Forum :<https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/unpfii-sessions-2.html> τελευταία επίσκεψη:2/12/2019.

United Nations, Human Rights ,Office of the High Commissioner, About the UN Forum on business and human rights:
<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Forum/Pages/ForumonBusinessandHumanRights.aspx> ,τελευταία επίσκεψη:12/12/2019

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples,
<https://www.ohchr.org/EN/Issues/IPeoples/EMRIP/Pages/EMRIPIndex.aspx> ,τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples:
<https://www.ohchr.org/en/issues/ipeoples/srindigenouspeoples/pages/sripeopleindex.aspx> ,τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

UNREDD Programme,Our Work: <https://www.un-redd.org/how-we-work-1>
τελευταία επίσκεψη:12/12/2019

Whakatane Mechanism,About,:<http://whakatane-mechanism.org/about-whakatane>,
τελευταία επίσκεψη:11/12/2019.

World Bank,Environmental and Social Framework:
<https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework>, τελευταία επίσκεψη:12/2/2020.

World Bank, Environmental and Social Standards,
<https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-standards>, τελευταία επίσκεψη 13/2/2020.

World Intellectual Property Organization, The WIPO Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, Background Brief - No. 2,2016,σελ.1-2:
<https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3861>, τελευταία επίσκεψη:3/12/2019.

